

**TIEToon JA OSAAMIseen PERUSTUVAA,
HYVINVOINNIN EDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAA,
ONGELMIA EHKÄISEVÄÄ JA
LASTA JA PERHETTÄ AUTTAVAA
LASTENSUOJELUA**

**TYRNÄVÄN KUNNAN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMA
VUOSILLE 2010 - 2013**

Tyrnävän kunnan lastensuojelun suunnitelma

SISÄLLYS

1	LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN VALMISTELUN LÄHTÖKOHDAT	2
1.1	Valmistelun seudullisuus	2
1.2	Suunnitelman tavoitteet ja sisältö	3
1.3	Suunnitelman aineistot ja valmisteluprosessi	5
2	LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI JA KASVUYMPÄRISTÖ: NYKYTILANTEEN JA MUUTOKSEN ARVIOINTIA TILASTOJEN VALOSSA	7
2.1	Tarkastelukehys	7
2.2	Hyvinvointi ja kasvuolosuhteet tilastojen ja paikallisten tulkintojen valossa: Väestökehitys, sosio-ekonomiset piirteet ja kasvuympäristö	7
2.3	Lastensuojelun tarve kunnassa	16
2.4	Johtopäätökset kehityksen suunnasta	18
3	LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN JA ONGELMIEN EHKÄISEMINEN: NYKYTILANNE JA KEHITTÄMISTARPEET	21
3.1	Tarkastelukehys	21
3.2	Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen	22
3.3	Ehkäisevä lastensuojelu	24
3.4	Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	26
3.5	Henkilöstöressurit	28
3.6	Johtopäätökset kehittämisen tarpeista	30
4	LASTENSUOJELUN STRATEGIA: TIEToon JA OSAAMISEEN PERUSTUVAA, HY- VINVOINNIN EDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAA, ONGELMIA EHKÄISEVÄÄ JA LASTA JA PERHETTÄ AUTTAVAA LASTENSUOJELUA	33
4.1	Tarkastelukehys	33
4.2	Lastensuojelun arvot ja visio sekä strategian sisältöalueet ja toimeenpano	34
4.3	Yhteistyö lastensuojelun järjestämisessä	41
4.4	Suosituksot seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta	42
5	LASTENSUOJELUN SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMÄ	42
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	44

1. LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN VALMISTELUN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Valmistelun seudullisuus

Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien valmistelu toteutettiin seudullisena työprosessina, jossa seudun yhdelletoista kunnalle tuotettiin lain¹ edellyttämät lastensuojelun suunnitelmat. Valmisteluprosessin johtamisesta ja suunnitelmien kirjoittamisesta on vastannut Oulun seudun lastensuojelun kehittämissyksikkö yhteistyössä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikön kanssa². Kunnat ovat olleet tiiviisti mukana valmistelussa nimeämiensä yhdyshenkilöiden ja poikkihallinnollisten työryhmien kautta. Valmisteluprosessi käynnistettiin vuoden 2009 helmikuussa ja suunnitelmat luovutettiin kunnille lokakuussa.

Kun kuntakohtaisten lastensuojelun suunnitelmien seudullisesta valmistelusta päätettiin vuoden 2009 vaihteessa, olivat Oulun seutua koskevat Paras -hankkeen mukaiset linjat ratkaisuvaiheessa kunnissa. Kuntien päätökset eivät johtaneet koko seutua kattavan yhteistoiminta-alueen muodostamiseen toisin kuin selvityksessä³ esitettiin. Kuntien tekemien päätösten pohjalta Oulun seudun tulevista rakenteista on tässä vaiheessa todettavissa: 1) Yli-Iin ja Oulun kuntaliitos toteutuu vuoden 2013 alusta, 2) Selvitys Haukiputaan, Kiimingin, Muhoksen, Oulun ja Oulunsalon monikuntaliitoksesta toteutetaan vuosina 2009 – 2010, 3) Hailuodon, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulunsalon ja Tyrnävän kunnat ovat solmineet aiesopimuksen yhteistoiminta-alueen muodostamisesta ja sitä edellyttävä selvitystyö tehdään vuosina 2009 – 2010. Murrosvaihe, jonka aikana lopulliset PARAS -hankkeen mukaiset yhteistoiminta-alueita ja mahdollisia kuntaliitoksia koskevat ratkaisut muotoutuvat Oulun seudulla, kestää ainakin lähimmät pari vuotta. Rakenteiden luomista seuraa palvelujen sisällöllisen uudistamisen vaihe, jonka keskeiseksi voidaan arvioida 5 -10 vuotta muutoksen syvyydestä riippuen.

Lastensuojelun järjestämisen ja sitä suuntaavan kuntakohtaisen suunnitelman näkökulmasta seudulla käynnissä olevalla rakenteellisella murroksella on merkitystä. Lastensuojelun ilmiöt ja tarpeet ylittävät kuntarajat sekä yhden kunnan tai yhteistoiminta-alueen voimavarat. Laajaa yhteistyötä edellyttävistä tekijöistä keskeisimpiä ovat valmisteilla oleva sosiaali- ja terveydenhuoltoalueiden määrittely⁴ sekä uuden lastensuojelulain viranomais toimintaan kohdistuvat velvoitteet. Lisäksi Oulun seutua valtakunnallisesti profiloiva lapsiväestön määrän erittäin voimakas kasvu lisääntyvine palvelutarpeineen lähes kaikissa seudun kunnissa, lastensuojelun henkilöstön saatavuus, pätevyys, pysyvyys ja osaaminen sekä ajantasaiseen tietoon perustuva lastensuojelun kehittäminen ovat haasteita kaikille seudun kunnille. Seudullisen yhteistyön välttämättömyys lastensuojelussa tulisikin nähdä erityisenä kysymyksenä suhteessa Oulun seudun kunta- ja palvelurakenteita koskeviin lähiajan ratkaisuihin.

Lastensuojelun suunnitelman valmistelussa kuntakohtaisuus ja seudullisuus ovat muodostaneet sisällöllisesti hedelmällisen, toisiinsa integroituvan kokonaisuuden. Tämä kaksitasoisuus näkyy myös lopullisissa kuntien lastensuojelun suunnitelmissa. Erityisesti lastensuojelun tiedontuotantoa, seuranta- ja arviointijärjestelmää sekä osaamisen kehittämistä koskevat tavoitteet edellyttävät laajaa kuntien välistä yhteistyötä. Kuntien yhteis-

¹ Lastensuojelulain (L417/2007)12S

² Valmisteluprosessin vastuullisena johtajana on toiminut sosiaalityön kehittämisspäällikkö Arja Honkakoski vastaten kokomaisuuden ohella lukujen 1, 4 ja 5 sekä osittain lukujen 2 (erityisesti 2.1 ja 2.4) ja 3 (erityisesti 3.1 ja 3.6) kirjoittamisesta. Tutkija Petri Vuorijärvi on vastannut tilastollisen aineiston analysoinnista ja pääasiassa luvun 2 kirjoittamisesta. Lisäksi hän on koostanut toisen fokusryhmäkeskustelun kuntakohtaiset aineistot. Tutkija Anna Kylmäluoma on valmistellut pääosin luvussa 3 esitetyt arvioinnit kuntien lastensuojelun nykytilanteesta kuntien tuottamien aineistojen pohjalta. Lisäksi hän on koostanut ensimmäisen fokusryhmäkeskustelun kuntakohtaiset aineistot. Kehittäjä-sosiaalityöntekijät Tuula Kivistö-Pyhtilä ja Mirva Makkonen ovat koonneet luvun 4.2 strategiaosion kuntien esitysten pohjalta ja kommentoineet luvun 3.1 arviointimetodia.

³ Oulun seudun sosiaali- ja terveystalouden yhteistoiminta-alue selvityshanke. Yhteistoimintaraportti 2008.

⁴ Sosiaali- ja terveysministeri Risikon esitys 40 – 60 sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen muodostamisesta maahan on osa käynnissä olevaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskevan lainsäädännön valmistelua.

työ suunnitelman seututason tavoitteiden toteuttamisessa on välttämätöntä, joskin haasteellista kunta- ja palvelurakenteiden uudelleen muotoutumisen vaiheessa.

1.2 Suunnitelman tavoitteet ja sisältö

Lastensuojelun suunnitelma on uusi lakisääteinen väline, jonka keskeisenä tavoitteena on luoda kuntaan vakiintunut toimintatapa lastensuojelun suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten. Velvoite sisältyy vuoden 2008 alusta voimaan tulleeseen uuteen lastensuojelulakiin⁵. Sen mukaan kunnan on yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Lain uudistuksen tarkoituksena on varmistaa lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, pitkäjänteisyys ja yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Lastensuojelun tehtävä on ymmärretty tässä suunnitelmassa lain tarkoittamassa laajassa merkityksessä (ks. Kuvio 1) sisältäen: 1) kunnassa asuvien lasten kasvuolojen kehittämisen sekä ongelmien vähentämisen ja ehkäisemisen, 2) lasten vanhempien ja muiden lasten kasvatuksesta huolehtivien tukemisen sekä ehkäisevän lastensuojelun ja 3) lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun järjestämisen. Kunnan on siis huolehdittava yleisistä lapsiperheiden hyvinvoinnin edellytyksistä ja siitä, että ehkäisevää ja lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin kunnassa esiintyvä tarve eri vuorokauden aikoina edellyttää. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palvelujen piirissä annettava erityinen tuki, silloin kun lapsi ei ole lasten-

Kuvio 1. Lastensuojelulain mukaiset lastensuojelun perustehtävät kunnassa

⁵ LsL 417/2007, 12 §

suojelun asiakkaana. Lisäksi lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Lastensuojelulain uudistus korostaa kunnan ja kunnan eri toimialojen yhteistä vastuuta sekä rakenteellisen että yksilökohtaisen lastensuojelun toteuttamisesta. Rakenteellinen näkökulma tarkoittaa kunnassa asuvien lasten ja nuorten kasvuolojen kehittämistä sekä ongelmien ehkäisemistä ja vähentämistä. Keskeisimmät kunnan käytössä olevat keinot kasvuoloihin vaikuttamisessa ovat yhdyskuntasuunnittelu sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Lapsen, nuoren ja perheiden arjen näkökulman huomioon ottamisella yhdyskuntasuunnittelussa, mukaan lukien liikenne-, leikkialue-, piha- ja rakennussuunnittelu, on mahdollista luoda toimivia, turvallisia, virikkeellisiä ja viihtyisiä kasvuympäristöjä.

Lapsiperheiden palveluista huolehtiminen on kenties tärkein paikallisen lapsipolitiikan ja samalla ehkäisevän lastensuojelun väline, jonka vaikutukset ovat laaja-alaisia ja kauaskantoisia. Rakenteellinen näkökulma liittyy näiden palveluiden universaaliin periaatteen, jonka mukaan palvelut ovat tarkoitettu koko väestölle. Päivähoito ja koulu muodostavat keskeisiä huolenpidon, kasvun ja oppimisen yhteisöjä. Vapaa-ajan toiminnot liikunta-, nuorisotyö- ja kulttuuripalveluineen ovat tärkeitä lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistumisessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tukevat lapsen, nuoren ja perheen arkea. Ne vastaavat laajasti perheiden hyvinvoinnin tarpeisiin ja estävät ongelmien syntymistä ja pahenemista. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen riittävyys ja toimivuus ovat perustellusti avainasemassa. Palveluiden turvaaminen taloudellisesti vaikeinakin aikoina tulisi nähdä sosiaalisena investointina, joka tukee perheiden hyvinvointia ja selviytymistä, vahvistaa kunnan sosiaalista eheyttä ja vähentää sosiaalisten ongelmien inhimillisiä ja yhteiskunnallisia kustannuksia.

Edellä kuvattu lastensuojelun perustehtävän laajuus haastaa kunnan eri toimialat yhteistyöhön lastensuojelun toteuttamisessa. Myös lastensuojelun suunnitelman laadinta, siitä päättäminen ja sen toteuttaminen ovat kunnan eri toimijoiden yhteisellä vastuulla. Suunnitelma suuntaa vastuun- ja työnjakoja toiminnan eri tasoilla seuraavasti⁶:

- 1) *Lapsi- ja perhepolitiikan tasolla* päättäjät määrittelevät kunnan lapsi- ja lastensuojelupolitiikan strategiset linjaukset ja keskeisen sisällön sekä varaavat toiminnan ja sen kehittämisen edellyttämät voimavarat.
- 2) *Palvelujärjestelmän tasolla* palveluista vastaavat johtajat varmistavat lasten ja perheiden tarpeiden mukaisesti kehittyvät palvelut ja palvelujen toimivuuden sekä huolehtivat riittävästä asiakastyön tukijärjestelmästä.
- 3) *Asiakkaiden ja asiakastyön tasolla* suunnitelma tukee käytännön asiakastyötä niin, että jokaisen lapsen palveluprosessia voidaan toteuttaa lapsen näkökulmasta ja hänen asiakassuunnitelmassaan määritellyllä tavalla.

Lastensuojelun suunnitelma on sekä strateginen että konkreettinen toimintaohjelma, jonka kunnanvaltuusto hyväksyy neljäksi vuodeksi kerrallaan. Toimeenpanon ja resurssien osalta suunnitelma tarkistetaan vuosittain kunnan talousarvioprosessin yhteydessä.

Lastensuojelun suunnitelman sisältö jäsennettiin Oulun seudun valmisteluprosessissa kaksitasoisesti (ks. Liite 1, Taulukko 1). Seututaso kuvaa kaikille kunnille yhteisiä suunnitelman sisältöjä ja kuntataso kuntakohtaisia sisältöjä. Yhteisellä jäsenystavalla oli ja on jatkossa tiettyjä etuja: 1) Lastensuojelun samansisältöinen ja kokonaisvaltainen hahmottaminen lisää kunnissa tietoisuutta lastensuojelun tehtävästä ja vaatimuksista. 2) Lastensuojelun nykytilanteen ja kehittämistarpeiden vertailut seudun kuntien välillä on mahdollista tehdä yhteismitallisin perustein erityisesti seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittämisen myötä.

⁶ Ks Rousu, S 2008 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu.

1.3 Suunnitelman aineistot ja valmisteluprosessi

Ajan tasalla oleva ja kehitystä ennakoiva tieto nousee entistä korostuneempaan asemaan lastensuojelun toteuttamisessa. Tämä on tulkittavissa myös uudessa laissa ilmaistuista vaatimuksista lastensuojelun suunnitelman perustana olevasta tiedosta. Suunnitelman on sisällettävä suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista ja hyvinvoinnin tilasta,
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista,
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnassa,
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista,
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä,
- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisien sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä
- 7) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta⁷.

Lastensuojelun suunnitelman tiedon tarpeet kohdistuvat karkeasti jaoteltuna kolmeen alueeseen: 1) lasten ja nuorten hyvinvoinnin sisältöön sekä niihin tekijöihin kasvu- ja elinolosuhteissa, joiden arvioidaan tukevan tai estävän hyvinvoinnin toteutumista, 2) lastensuojelun tarpeeseen ja siihen vastaavien palveluiden ja resurssien suhteeseen sekä 3) lastensuojelun kokonaisarviointiin. Ideaalitulanteessa kaikkiin tiedon tarpeisiin vastataan ja eri tiedon lähteet eli tilastoista, asiakastietojärjestelmistä, palvelujen tuottajilta sekä lapsilta, nuorilta ja lapsiperheiltä kerätyt ja analysoidut tiedot ovat mukana. Näin olisi muodostettavissa kokonaisnäkökulma lastensuojelun toimintaympäristöstä, lastensuojelun tarvetta aiheuttavista tekijöistä sekä toiminnan kehittämisen suunnasta.

Kuviossa 2 on esitetty, millä aineistoilla tässä lastensuojelun suunnitelmassa tiedon tarpeisiin vastattiin. Suunnitelman tiedon lähteet on kuvattu harmaalla. Valmistelu perustui seuraaviin aineistoihin (Kuvio 2):

- 1) Tilastollinen aineisto, joka sisältää keskeisiä demografisia ja sosio-ekonomisia tekijöitä sekä lastensuojelun tarvetta kuvaavia indikaattoritietoja.⁸
- 2) Kuntakohtaisten fokusryhmäkeskustelujen aineistot:
 - Ensimmäisen keskustelun teemoina olivat: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arviointi ja tulevan kehityksen ennakointi kerätyn tilastoaineiston valossa sekä Lasten ja nuorten kasvuympäristö kunnassa⁹
 - Toisen keskustelun teemana oli Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa¹⁰. Keskustelua pohjustavina aineistoina olivat
- 3) Kuntakohtaiset palvelukartoitukset¹¹

Lastensuojelun suunnitelmassa käytetyt aineistot syntyivät pääosin yhteistyössä kuntien yhdyshenkilöiden ja poikkihallinnollisten työryhmien sekä suunnitelman valmistelijoiden kanssa. Kuntien yhdyshenkilöt vastasivat palvelukartoituksen ja strategiaesitysten valmistelusta. Aineistojen keruun jäsenyyksistä, tilastollisen aineiston kokoamisesta sekä aineistojen analysoinnista ja suunnitelmien kirjoittamisesta vastasivat sosiaalityön kehittämispäällikkö ja tutkijat. Seudullinen ja kuntakohtainen valmisteluprosessi limittyi toisiinsa vaihteittain etenevässä työskentelyssä. Yhdyshenkilöiden työkokoukset (5) mahdollistivat asiantuntevan vuorovaikutuksen kuntien lastensuojelun ammattilaisten kesken ja rikastivat ymmärrystä lastensuojelun suunnitelman tavoitteista ja sisällöistä. Lastensuojelun strategisten sisältöalueiden määrittelyä käsittelevään työkokoukseen osallistuivat myös kuntien sosiaali- ja terveys-/perusturvajohtajat. Kuntien yhdyshenkilöiden valmis-

⁷ LsL 12§

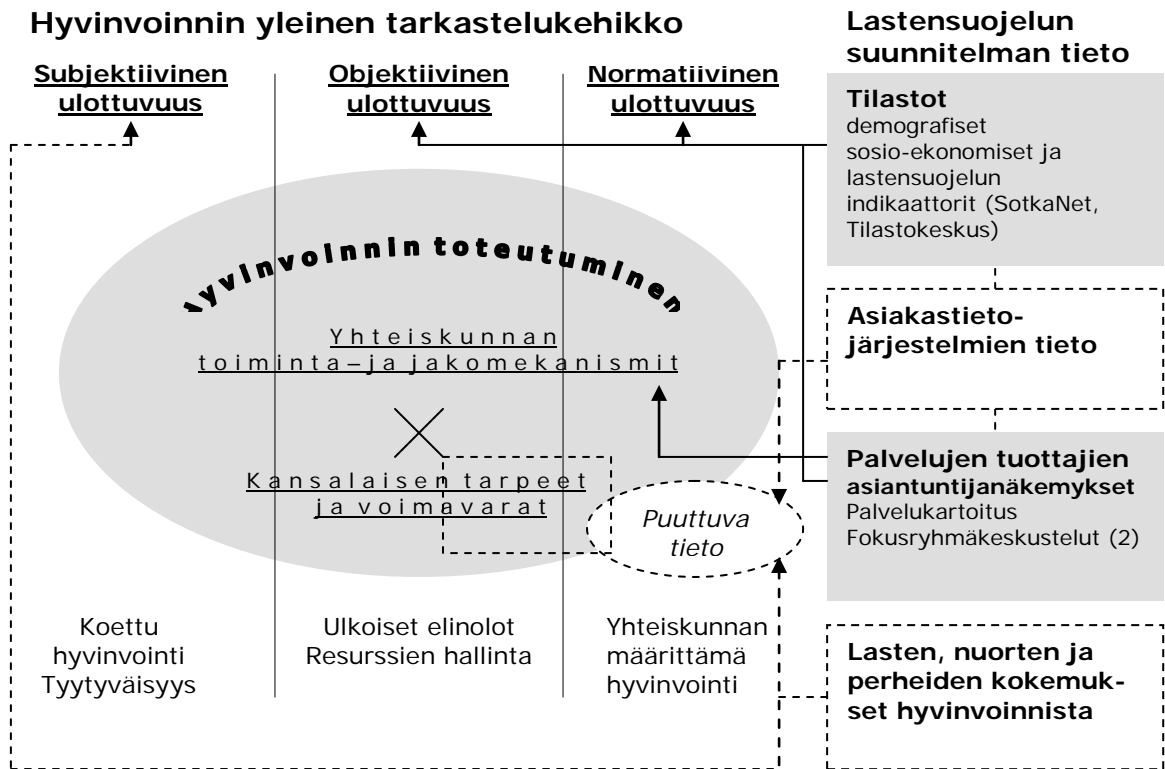
⁸ Sotkanet, Tilastokeskus. Valitut indikaattorit ja niiden sisältämän tiedon analysointi esitellään luvussa 2.

⁹ Ks Fokusryhmäkeskustelu 1 Teemarunko (Liite 2)

¹⁰ Ks Fokusryhmäkeskustelu 2 Teemarunko (Liite 3)

¹¹ Ks Palvelukartoituksen runko (Liite 4)

telun tukena toimineilla poikkihallinnollisilla työryhmillä¹² oli tärkeä rooli kunnan sisäisessä keskustelussa. Kunnasta riippuen ryhmät kokoontuivat kahdesta neljään kertaan tuottaen asiantuntijatietoa kunnan lastensuojelun tarpeista, nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Kuvio 2. Hyvinvoinnin tarkastelukehikko ja lastensuojelun suunnitelman tieto (Lähde: Kurkinen, J & Vuorijärvi, P & Kinnunen, P 2008; sovellettu lastensuojelun suunnitelmassa tarvittavan tiedon tarkasteluun)

Suunnitelman valmistelua ei ollut aikataulusta johtuen mahdollista toteuttaa tiedontuotannon osalta ihanteellisella tavalla, josta kuvion 2 viittaus *puuttuvaan tietoon* kertoo. Jatkossa on välttämätöntä saada tietoa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista, omista voimavaroista ja sosiaalisen tuen tarpeista sekä palvelujen toimivuudesta heidän itsensä kokemana. Tiedon keruu tulisi toteuttaa säännöllisin väliajoin tehtävällä tutkimuksella. Asiakastietojärjestelmien sisältämän tiedon systemaattinen tutkimuksellinen hyödyntäminen on myös tärkeää ottaa lähiajan tavoitteeksi. Asiakastyöstä kertyvän tiedon hyödyntäminen mahdollistaisi huomion kiinnittämisen yksittäistapauksista yleisemmälle tasolle, kuten lastensuojelua aiheuttavien tekijöiden muutoksiin ja asiakastyön vaikutusten arviointiin.

¹² Pääsääntöisesti kunnan poikkihallinnollisissa työryhmissä olivat edustettuina varhaiskasvatus, opetustoimi (erityisesti oppilashuolto), vapaa-ajan toiminta (nuorisotyö ja liikunta), terveystoimesta lastenneuvola ja koulu-terveydenhuolto sekä lastensuojelun sosiaalityö. Muutamaa kuntaa lukuun ottamatta sosiaali-/ja terveys-/perusturvajohtajat osallistuivat työryhmien työskentelyyn. Joidenkin kuntien työryhmissä oli mukana myös seurakunnan ja poliisitoimen edustajat.

2 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI JA KASVUYMPÄRISTÖ NYKYTILANTEEN JA MUUTOKSEN ARVIOINTIA TILASTOJEN VALOSSA

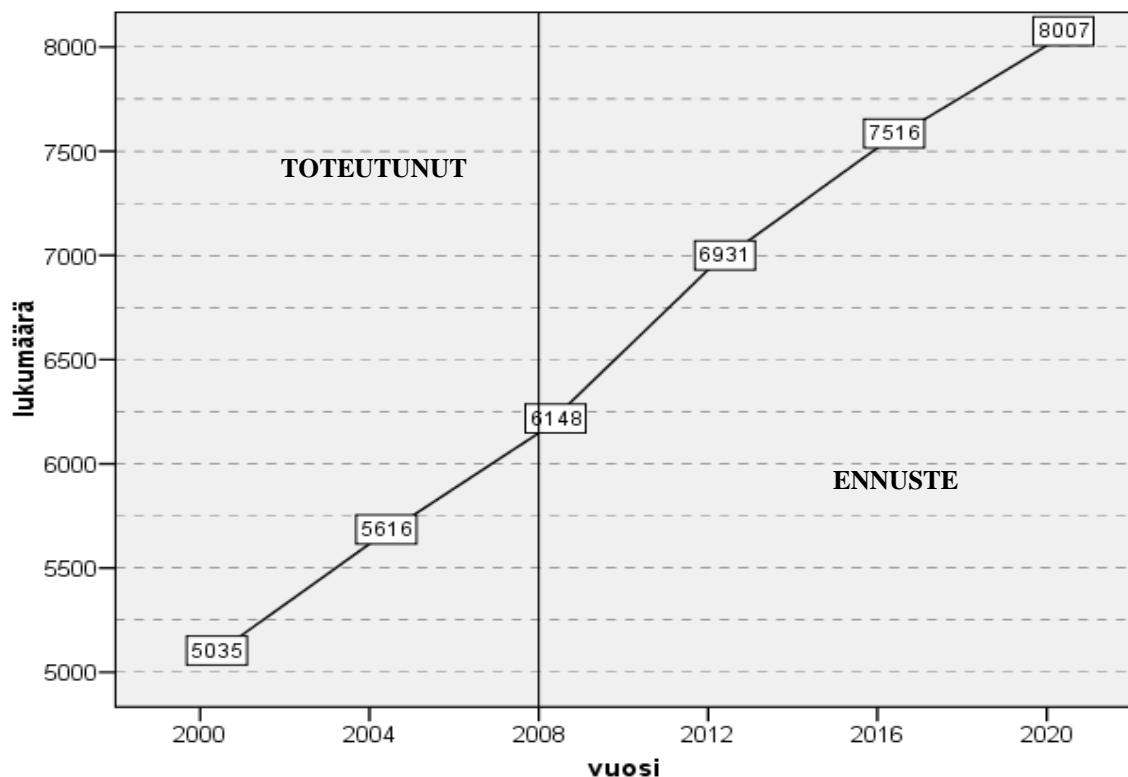
2.1 Tarkastelukehys

Tilastot edustavat yhtä näkökulmaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tarkastelussa. Tilastollisen tiedon avulla voidaan kuvata väestön hyvinvointiin välillisesti vaikuttavia tekijöitä, kuten väestökehitystä, työttömyyttä, toimeentuloa, asumistasoa, sairauksia ja erilaisia ongelmatilanteita, jotka kasautuessaan mahdollisesti aiheuttavat riskejä hyvinvoinnin toetumiselle. Tässä suunnitelmassa käytetyt hyvinvointia tai sen vajeita kuvaavat indikaattorit¹³ on esitelty liitteinä olevissa taulukoissa (Liitteet 6 ja 7, taulukot 3 ja 4). Luvussa 2.2 kuvataan kunnan väestökehitystä ja sosio-ekonomisia piirteitä tilastoaineiston ja siitä tehtyjen paikallisten tulkintojen¹⁴ pohjalta. Kunnan luonnehdinta lasten ja nuorten kasvuympäristönä perustuu paikallisten asiantuntijoiden käsityksiin. Luvussa 2.3 on tarkasteltu lastensuojelun tarvetta valittujen indikaattoreiden pohjalta. Kuvaa on täydennetty fokusryhmäkeskustelun aineistolla. Kehityksen suuntaa arvioivat johtopäätökset on koottu lukuun 2.4.

2.2. Hyvinvointi ja kasvuolosuhteet tilastojen ja paikallisten tulkintojen valossa: Väestökehitys, sosioekonomiset piirteet ja kasvuympäristö

Väestökehitys

Tyrnävän kunnan väestön määrä on kasvanut vajaan kymmenen vuoden ajan tasaisesti. Vuonna 2000 Tyrnävän väkiluku oli 5035 ja vuonna 2008 6148. (Kuvio 3) Tilastokeskuk-

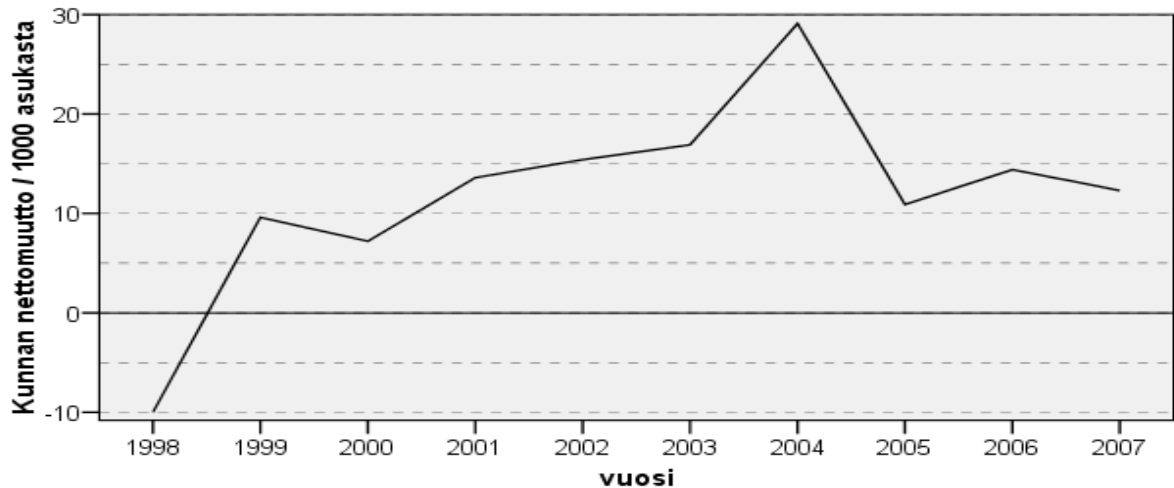

Kuvio 3. Tyrnävän kunnan kokonaisväestömäärän kehitys vuosina 2000 - 2008 sekä ennusteet vuosille 2012, 2016 ja 2020 (SOTKANet, Tilastokeskus)

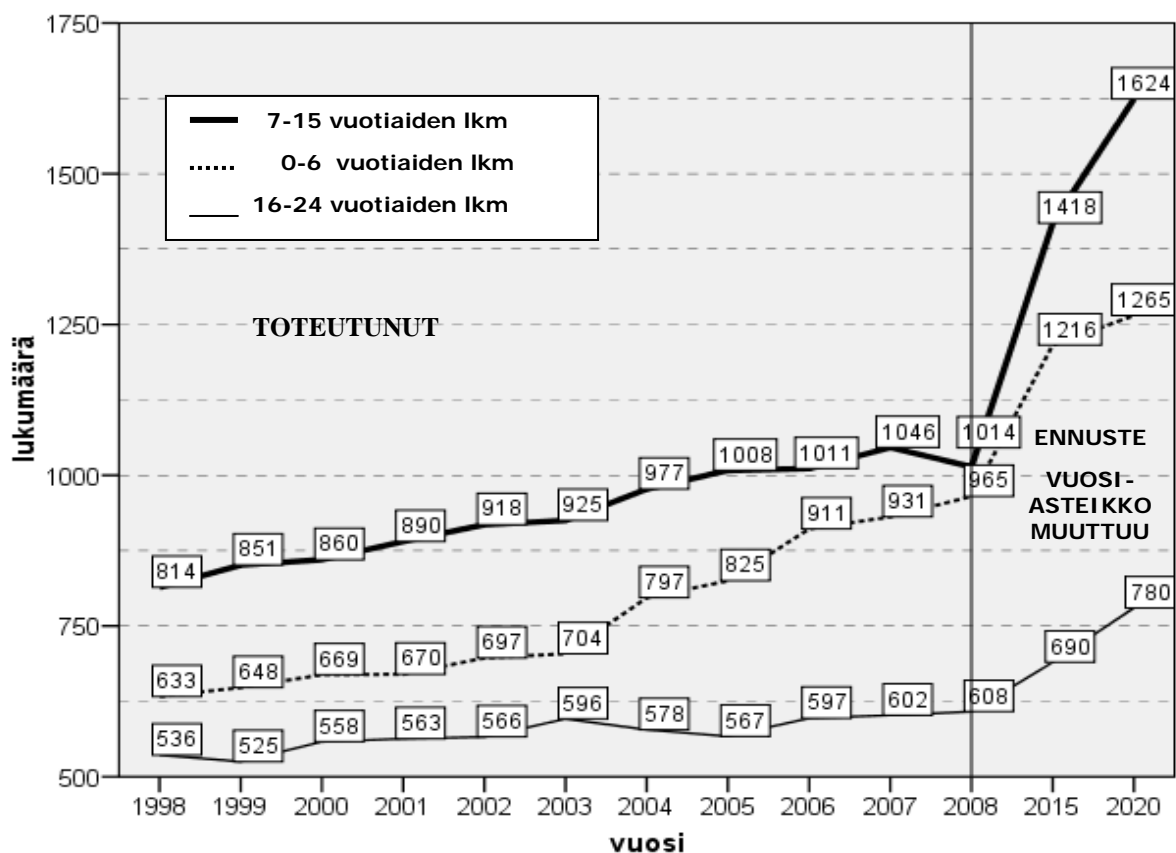
¹³ Ks. Liite 5, Taulukko 2 Luettelo käytetyistä indikaattoreista. Lähteinä on käytetty SOTKANetin ja Tilastokeskuksen tilastoja.

¹⁴ Tekstissä käytetty ilmaisu "paikallinen tulkinta" viittaa kunnan fokusryhmäkeskusteluihin (1 ja 2).

sen ennusteiden mukaan väestökasvu jatkuu yhtä voimakkaana vuoteen 2020 saakka, jolloin Tyrnävässä ennustetaan olevan noin 8000 asukasta. Tyrnävän väkiluvun kasvu selittyy syntyvyyden lisäksi pitkään jatkuneella kuntaan suuntautuneella voimakkaalla muutolla. Kunnan nettomuutto (Kuvio 4) on ollut positiivinen vuodesta 1999 lähtien. Nettomuuton huippu oli vuonna 2004 (30 /1000 asukasta), jonka jälkeen se on alentunut ja vakiintunut (noin 10 / 1000 asukasta).

Kuvio 4. Tyrnävän kunnan nettomuutto tuhatta asukasta kohden vuosina 1998 - 2007 (SOTKANet)

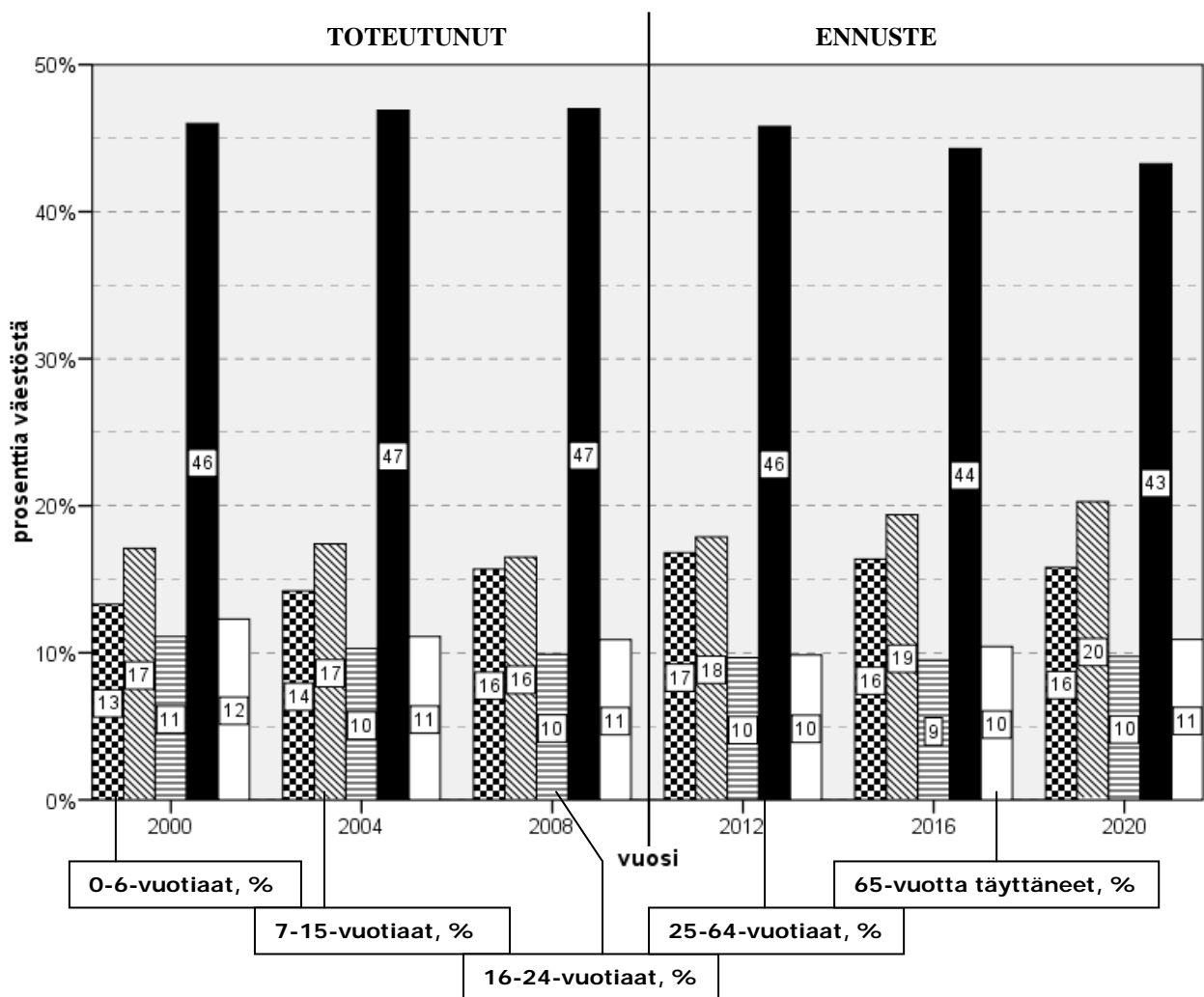

Kuvio 5. Tyrnävän kunnan lasten ja nuorten ikäryhmien määrällinen kehitys vuosina 1998 -2008 sekä ennusteet vuosille 2015 ja 2020 (SOTKANet, Tilastokeskus)

Kuviossa 5 tarkastellaan Tyrnävän lasten ja nuorten eri ikäryhmien määrällistä kehitystä vuodesta 1998 vuoteen 2008 sekä ennusteita vuoteen 2020 saakka. Määrällisesti suurimman haasteen lasten ja nuorten palveluille tulevat seuraavan kymmenen vuoden aikana muodostamaan 7-15 -vuotiaat, joiden määrä kasvaa yli 600:lla eli vuoden 2008 1014:sta 1624:een vuoteen 2020 mennessä. Nopein kasvu, noin 400 tapahtuu vuosina 2008 – 2015. Kuntakokoon suhteutettuna kasvu on erittäin voimakasta. Myös 0-6 -vuotiaiden määrä tulee seuraavan kuuden vuoden aikana kasvamaan paljon eli noin 250:lla vuoteen 2015 mennessä. Sen jälkeen kasvuvauhti hiljenee. Nuorten 16-24 -vuotiaiden osalta kasvu jää noin 170:een henkilöön vuoteen 2020 mennessä (Kuvio 5).

Tyrnävän väestörakennetta kuvaava erityispiirre, alle 16-vuotiaiden ikäryhmien korkea osuus (Kuvio 6) ja voimakkaasti kasvava lukumäärä (Kuvio 5), on leimallinen lähes kaikkien Oulun seudun kuntien väestöprofiileille. Vuoden 2008 väestötiedon mukaan alle 16 -vuotiaiden osuus Tyrnävän väestöstä on 32,2 %:a, mikä on Limingan jälkeen Oulun seudun suurin. Tulevaisuudessakin kunnan väestörakenne tulee painottumaan alle 16-vuotiaiden ikäryhmien suhteellisesti suureen osuuteen. Ennusteiden mukaan alle 16 -vuotiaiden osuus Tyrnävän koko väestöstä tulee olemaan vuonna 2012 35 %:a ja vuonna 2020 36 %:a (Kuvio 6).

Nuorten 16-24 -vuotiaiden suhteellinen osuus Tyrnävän väestöstä pysyy kutakuinkin samana vuosina 2000 – 2020 (Kuvio 4). Nuorten muutto opiskeluvaiheessa pois kunnasta näkyy 16-24 -vuotiaiden osuudessa. Ikäryhmän suhteellinen osuus väestöstä oli vuonna

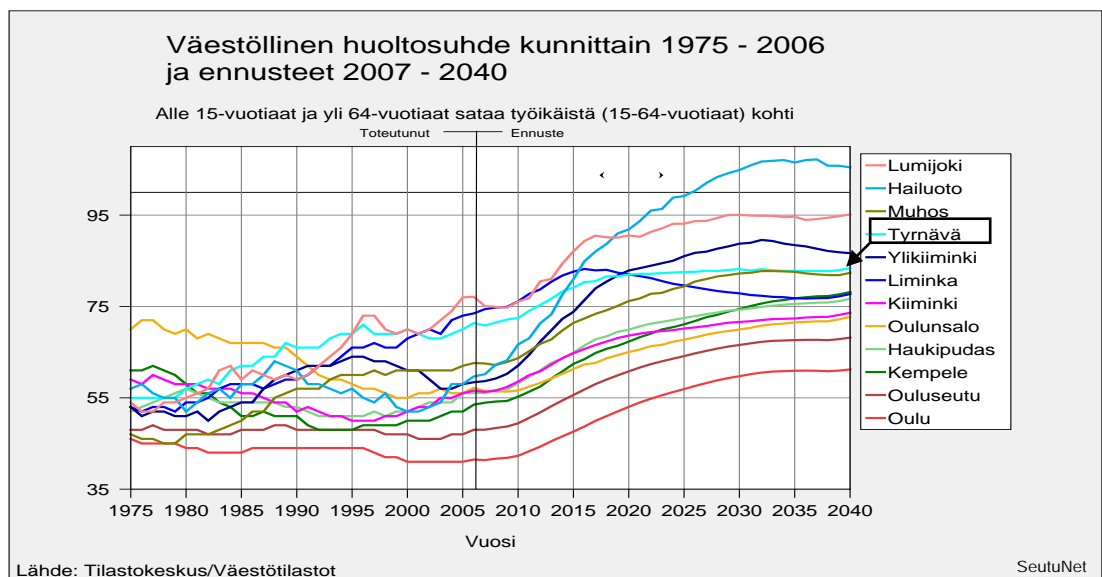
Kuvio 6. Tyrnävän kunnan väestön ikäryhmien suhteelliset osuudet vuosina 2000 - 2008 sekä ennusteet vuosille 2012 ja 2016 (SOTKANet, Tilastokeskus)

2008 9,9 %:a eli sama kuin Oulun seudun kuntien aritmeettinen keskiarvo. Suurin 16-24 -vuotiaiden suhteellinen osuus (15,3 %:a) oli seudun koulutuksellisessa keskuksessa Oulussa. Tyrnävän perheistä oli vuonna 2007 lapsiperheitä 55,7 %:a, mikä oli kolmanneksi suurin osuus Oulun seudun kunnissa. Yksinhuoltajien osuus lapsiperheitä, 9,5 %:a, oli yli-in kanssa seudun pienimpiä (Liite 6, Taulukko 3).

Tyrnävällä 65 -vuotta täyttäneitä on 10,9 %:a koko väestöstä, mikä osuus on Oulun seudun kuntien keskitasoa. Ikäryhmän suhteellinen osuus tulee ennusteen mukaan pysymään suunnilleen samana vuoteen 2020 saakka, mikä on erittäin poikkeuksellista vanhehevassa Suomessa. Samaan aikaan 25-64 -vuotiaiden osuus laskee viidellä prosentilla vuoden 2008 47:%sta vuoden 2020 43 %:iin. Vastaavana aikana alle 16 -vuotiaiden osuus kasvaa 5 %:a. Väestökehityksen valossa Tyrnävää voidaan pitää nuortuvana kunnana (Kuvio 6)

Edellä kuvattu Tyrnävän väestöprofiili heijastuu väestöllisessä (demografisessa) huoltosuhteessa¹⁵. Aiemmin tarkastellussa tilastokeskuksen väestöennusteessa (Kuvio 3) Tyrnävä jatkaa voimakasta kasvuaan vuosina 2000 - 2020. Tyrnävän huoltosuhte on keventynyt vuodesta 1995 vuoteen 2004 saakka (Kuvio 7). Jatkossa väestöllinen huoltosuhte tulee muuttumaan Tyrnävällä alle 16 -vuotiaiden, ei siis vanhusväestön kuten muualla, osuuden kasvamisen vuoksi huomattavasti raskaammaksi. Huoltosuhte on vielä

 Tilastokeskus

Kuvio 5. Oulun seudun kuntien väestöllisen (demografisen) huoltosuhteen kehitys vuosina 1975 - 2006 ja ennusteet vuoteen 2040 (Tilastokeskus / Seutunet)

vuonna 2010 Oulun seudun kuntien keskitasoa, mutta jo vuonna 2020 se on seudun kolmanneksi raskain. Jyrkin muutos huoltosuhteessa tapahtuu mainitulla ajanjaksolla. Vuoden 2020 jälkeen huoltosuhteen kasvu hidastuu, mutta Oulun seudun kuntien vertailussa Tyrnävän huoltosuhte säilyy kolmanneksi raskaimpana vuoteen 2040 saakka. Tyrnävän väestöllinen huoltosuhte oli 70,7 vuonna 2008. Ennuste vuodelle 2015 on 74 ja vuodelle 2020 yli 80 (Kuvio 7).

Paikallisen tulkinnan mukaan kunnan lapsiväestön kasvun mukanaan tuomiin palvelutarpeisiin ei kyetä vastaamaan. Jo tällä hetkellä palveluvajeita on neuvola-, päivähoito-,

¹⁵ Väestöllisellä (demografisella) huoltosuhteella tarkoitetaan alle 15-vuotiaiden ja 65 -vuotta täyttäneiden määrää sataa 15-64 -vuotiasta kohden.

koulu- sekä erityisesti kouluterveydenhuollon palveluissa. Tyrnävälle on myös muodostunut uusia asuinalueita, joilta päivähoitoa ja koulua lukuun ottamatta puuttuvat peruspalvelut.

Sosio-ekonomiset piirteet

Tilastollisten tietojen kuvaustapa

Väestön sosio-ekonomisten piirteiden tilastolliseen tarkasteluun valittiin keskeisiä lasten ja nuorten hyvinvointia, palvelujen käyttöä ja lastensuojelun tarvetta kuvaavia indikaattoreita (Liite 5, Taulukko 2). Näitä indikaattoreita tarkasteltiin aikasarjoina pääsääntöisesti vuodesta 1997 vuoteen 2007. Yksittäisiä indikaattoreita kuvaavat aikasarjat esitetään liitteinä olevissa taulukoissa (Liitteet 6 ja 7, Taulukot 3 ja 4). Aikasarjat kuvaavat tapahtunutta muutosta yksittäisten indikaattorien tasolla. Ne antavat sinällään tärkeää tietoa lastensuojelun suunnitelman pohjaksi, mutta niiden varassa sosio-ekonomisten piirteiden kuvaaminen olisi jäänyt hajanaiseksi. Kunnan väestön hyvinvoinnista haluttiin kuitenkin saada kokonaisempi kuva kuin yksittäisen indikaattorin tarkastelun kautta on mahdollista. Siksi tilastollisen tiedon kuvaustavaksi valittiin aikasarjojen lisäksi monimuuttujakorrespondenssianalyysi¹⁶.

Seuraavissa alaluvuissa on tiivistetty keskeisten indikaattoreiden sisältämä kunnittainen tieto poikkileikkauksena vuoden 2007 tilanteesta. Tämä on tehty muodostamalla useista eri indikaattoreista monimuuttujakorrespondenssianalyysi yhdessä kunta nimeävän muuttujan kanssa. Analyysi tuottaa kuvion, jossa seudun kunnat ryhmittyvät keskenään sijoittumalla kuvion eri kohtiin valittujen muuttujien suhteen. Analyysiä varten indikaattorit on luokiteltu viisiportaisesti, arvon yksi (1) tarkoittaessa alhaista, arvon kolme (3) keskisuurta ja arvon viisi (5) korkeaa tasoa Oulun seudun kuntien välisessä vertailussa. Luokitteluasteikot on esitetty kunkin kuvion oikeassa reunassa. Esimerkki luokittelusta on esitetty taulukossa 2. Huomionarvoista luokkien määräämisessä on niiden asettaminen tasavälisiksi tai ainakin ehdottomasti symmetrisiksi keskikohtansa (3) mukaan. Tästä johtuen muodostuneissa luokissa ei ole yhtä paljon tapauksia/kuntia, mutta luokkien yhteys käytännön ilmiöihin pysyy todellisena.

Monimuuttujakorrespondenssianalyysin kuvasta on erikseen tehty tulkinta ryhmittelystä piirtämällä katkoviivalla samankaltaisia kuntia sisään sulkevia ympyröitä. Ympyrä on voitu piirtää kuvaamaan myös yhtä ainoaa kuntaa. Ympyröihin viittaavassa selitteessä kuvataan sanallisesti kuntaryhmän ominaisuuksia. Tilanahtauden vuoksi jokaiseen ympyrään ei ole kuitenkaan voitu yhdistää omaa selitettä, vaan lukija voi ymmärtää ympyrän sisältämän tulkinnan tarkastelemalla sitä, mitkä valittujen indikaattoreiden symbolit ovat lähinnä tarkasteltavia kuntia. Käytettyjen indikaattoreiden valintaan on vaikuttanut SOTKANet:istä saatavien tietojen kattavuus (vältetty puuttuvia tietoja), niiden relevanssi lastensuojelun suunnitelman kannalta sekä kyky tuottaa käyttökelpoisia erotteluja / ryhmitelyjä kuntien kesken.

Kunnan kustantamassa päivähoitossa olevat 1-6 -vuotiaat¹⁷ ja ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat¹⁸ vuonna 2007 (2008)

Kunnan kustantamassa päivähoitossa olevien 1-6 -vuotiaiden lasten osuus Tyrnävällä on 29,9 %:a eli alhaista verrattuna Oulun seudun kuntien tasoihin, joita on kuvattu taulukossa 5. Tyrnävän erityispiirteenä on kotihoidossa olevien lasten suuri osuus. Paikallisen

¹⁶ Analyysi on tehty Statistical Package for Social Sciences (SPSS) –ohjelmalla, versiolla 15.0.

¹⁷ Indikaattori kertoo kunnan kustantamassa päivähoitossa olevien 1-6 -vuotiaiden osuuden koko ikäryhmästä. Luvussa on mukana kuntien yksityisiltä ostamassa päivähoitopalvelussa olevat lapset, mutta ei muussa yksityisessä päivähoitossa olevat lapset kuten esimerkiksi yksityisen hoidon tukea saavat. (SOTKANet.)

¹⁸ Indikaattori ilmaisee ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuuden prosentteina kaikista lapsiasuntokunnista. Lapsiasuntokunta on asuntokunta, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö. Asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huoneluukuun. (SOTKANet.)

tulkinnan mukaan kunnan järjestämän päivähoiton ulkopuolella olevat lapset voivat jäädä katveeseen, jolloin on vaikeampaa tunnistaa varhaisen tuen mahdollista tarvetta. Vuonna 2007 ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien suhteellinen osuus kaikista lapsiasuntokunnista oli Tyrnävällä melko korkea, eli 38,8 %:a Oulun seudun keskiarvon ollessa 34 %:a (Liite 6, Taulukko 3). Liitteen taulukosta 3 ilmenee, että lapsiperheiden ahtaasti asuminen on vähentynyt vuodesta 1997 lähtien niin Tyrnävällä kuin koko Oulun seudulla. Kuitenkin edelleen lähes 40 %:a Tyrnävän lapsiasuntokunnista asuu virallisen tilastoluokituksen mukaan ahtaasti. Paikallisen tulkinnan mukaan korkea ahtaasti asuvien lapsiperheiden osuus selittyy monilapsisten perheiden suurella määrällä.

Taulukko 5. Esimerkki indikaattorin luokittelusta Oulun seudun kuntien arvojen vaihteluvälän mukaan

Kunnan kustantamassa päivähoitossa olevat 1-6 -vuotiaat, %:a vastaavan ikäisistä		
<u>Tasoluokka</u>	<u>Tasoluokan rajat</u>	<u>Luokkaan sijoittuvat kunnat</u>
alhainen (1)	27,6 % - 35,6 %	Lumijoki, Tyrnävä, Yli-Ii
melko alhainen (2)	35,7 % - 43,7 %	Liminka, Muhos, Oulunsalo
keskisuuri (3)	43,8 % - 51,8 %	Haukipudas, Kempele, Kiiminki
melko korkea (4)	51,9 % - 59,9 %	Oulu
korkea (5)	60,0 % - 68,0 %	Hailuoto

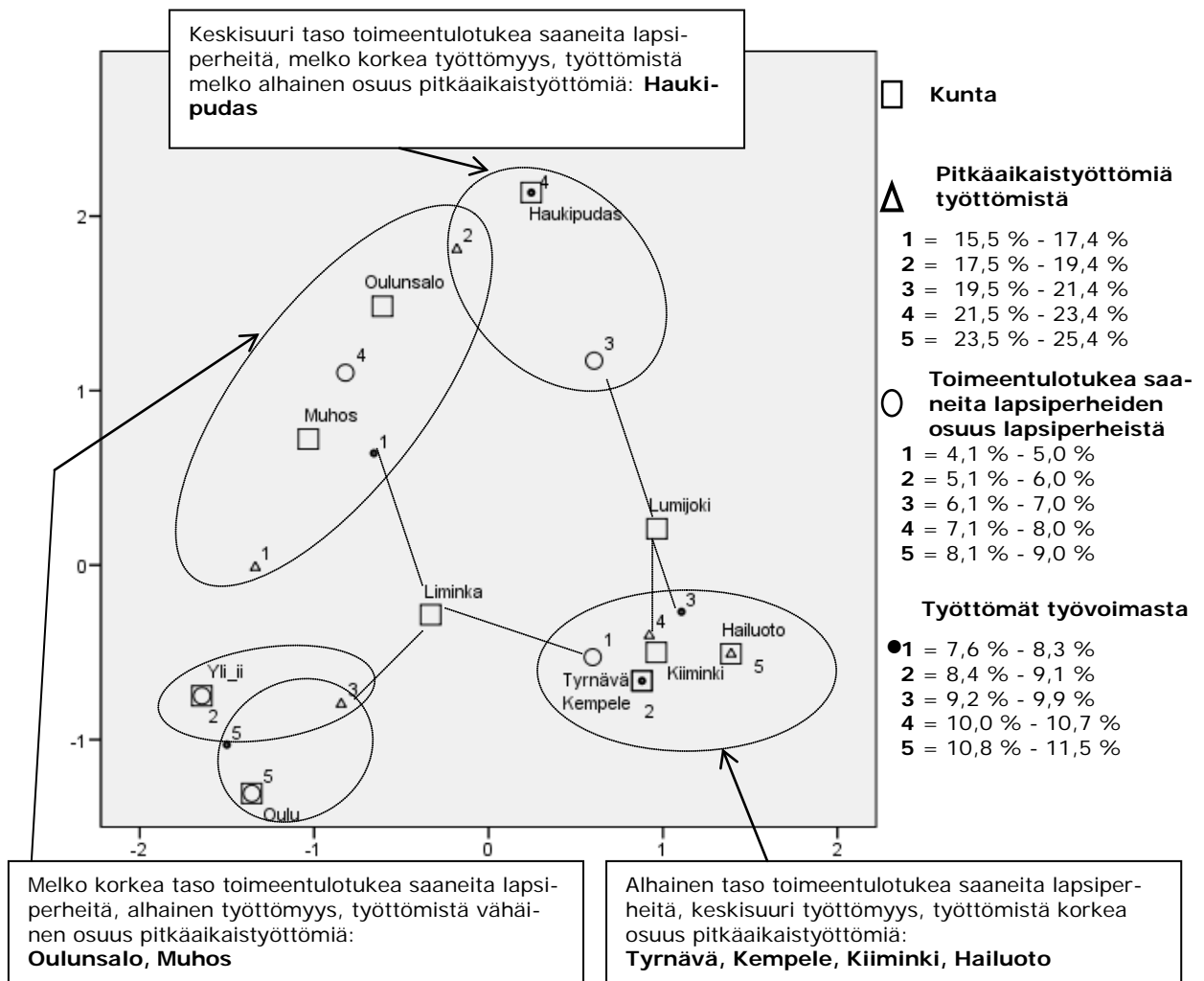
Työttömyys, lapsiperheiden pienituloisuusaste¹⁹ ja toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden²⁰ osuus vuonna 2007

Kuviossa 8 on vertailtu vuoden 2007 tilastotietojen perusteella Oulun seudun kuntien työttömyystasoa, pitkäaikaistyöttömien suhteellista osuutta työttömistä sekä toimeentuloa saaneiden lapsiperheiden suhteellista osuutta kunnan lapsiperheistä. Korrespondenssianalyysin tuottamaa kuvaa tulkitaan etsimällä kutakin kuntaa lähinnä olevat luokitteluarvot. Tyrnävää kuvaavaa neliötä lähinnä on pitkäaikaistyöttömien osuutta työttömistä kuvaava kolmio, jossa on numerotunniste 4. Tämä ilmaisee Tyrnävän työttömistä 21,5 %:n - 23,4 %:n olleen vuonna 2007 pitkäaikaistyöttömiä, mikä on toiseksi korkein tasoluokka Oulun seudun kuntien vertailussa. Lähimmässä pallossa on taas numero 1, jonka mukaan kunnan toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus kaikista lapsiperheistä on seudun alhaisinta tasoa (4,1 - 5,0 %:a).

Vuoden 2007 tilastotietojen perusteella tehdyssä Oulun seudun kuntien vertailussa Tyrnävän työttömyys on melko alhaista, pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä suurehkoa sekä samanaikaisesti toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus pientä (Kuvio 8). Kuitenkin lapsiperheistä pienituloisia oli Tyrnävällä vuonna 2007 noin 24,2 %:a, mikä on korkein osuus Oulun seudulla. Vuonna 1997 lapsiperheiden pienituloisuusaste oli Tyrnävällä vuonna 1997 noin 5,7 %:a, eli selvästi Oulun seudun keskiarvon (7,3 %:a) alapuolella. Vaikka koko Oulun seudun lapsiperheiden pienituloisuusasteen keskiarvo on vuoteen 2007 mennessä yli kaksinkertaistunut (15,6 %:a), on Tyrnävä (24,2 %:a) tässä suhteessa aivan omalla tasollaan yhdessä Lumijoen (23,5 %:a) kanssa. Varsinainen hypäys lapsiperheiden pienituloisuusasteessa tapahtui Tyrnävällä vuosina 2005 - 2006 (16,8 %:sta 21,7 %:iin). Samoina vuosina toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus putosi jyrkästi eli 8,6 %:sta 5,3 %:iin. Syitä näin suuriin tilastollisiin muutoksiin olisi tarpeen selvittää. (Liite 6, Taulukko 3.)

¹⁹ Lapsiperheiden pienituloisuusastetta kuvaava indikaattori ilmaisee pienituloisiin asuntokuntiin kuuluvien alle 18 -vuotiaden prosentuaalisen osuuden kaikista alueen alla 18-vuotiaista. Pienituloisuus: ekvivalentit (aikuisien ja lapsien lukumäärä huomioidaan kertoimilla) tulot ovat alle 60 %:a vastaavista kotitalouksien tulojen mediaanisesta keskiarvosta, [tulonsiirrot huomioiden \(SOTKAnet\)](#).

²⁰ Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä. Tietosuojaan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista. (SOTKAnet.)

Kuvio 8. Oulun seudun kuntien sijoittuminen suhteessa vuoden 2007 työttömyystasoon sekä pitkäaikaistyöttömyyden ja toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuteen (SOTKANet)

Tyrnävän kunnan työpaikkaomavaraisuusaste on alhainen ja tätä kautta kunnan elinkeinorakenne haavoittuvainen. Taantuman mukanaan tuoma, erityisesti teknologiayritysten toiminnan supistuminen vaikuttaa tyrnäväläisten työllisyyteen. Pienituloisten lapsiperheiden erittäin suuren ja toimeentuloa saaneiden lapsiperheiden erittäin alhaisen osuuden samanaikaisuutta tulkittiin paikallisesti kulttuurilliseksi kysymykseksi. Toimeentulotuen hakeminen ei kuulu luontaisiin toimintatapoihin. Tämä heijastunee myös aikuisväestön toimeentulotukea saaneiden aikuisten (24 - 65 -vuotiaat) suhteellisessa osuudessa, mikä on Oulun seudun alhaisimmalla tasolla²¹ (Liite 6, Taulukko 3). Perheen pienituloisuutta kompensoi paikallisen tulkinnan mukaan monilapsisten perheiden kohdalla vanhempien lasten osallistumien tulohankintaan, muun muassa kerhotoiminnan vetäjinä.

Lapsiperheiden pienituloisuutta voidaan pitää merkittävänä riskitekijänä hyvinvoinnin ja lastensuojelun kannalta. Lapsiperheiden pienituloisuus tarkoittaa tässä käytettynä indikaattorina kuitenkin pienituloisiin asutokuntiin kuuluvien alle 18 -vuotiaiden suhteellista osuutta kaikista alle 18-vuotiaista. Kysymys ei ole sinänsä perheiden, vaan pienituloisissa kodeissa asuvien lasten ja nuorten suhteellisesta lukumäärästä. Lapsiperheiden pienituloisuusasteen kasvu niin Tyrnävällä kuin Oulun seudulla ja valtakunnallisesti on huomattavaa, varsinkin kun tulonsiirrot on jo huomioitu pienituloisuuden määrittelyssä.

²¹ Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä, vuonna 2007 Tyrnävällä 0,5 %:a, seudun keskiarvo 0,9 %:a. (SOTKANet)

Lapsiperheiden pienituloisuusaste on Oulun seudulla keskimäärin²² yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa ollen vuonna 1997 7,3 %:a ja vuonna 2007 15,6 %:a (Liite 6, Taulukko 3). Samanaikaisesti Oulun seudun kunnissa lapsiperheistä on toimeentulotukea saanut jatkuvasti pienenevä osuus, eli vuonna 1997 12,5 %:a ja vuonna 2007 6,1 %:a. Tästä voidaan päätellä, että pienituloisiksi määriteltyjen kotitalouksien ja/tai niissä olevien lapsien määrä ja osuus kasvaa erittäin voimakkaasti, mutta toisaalta pienituloisuus on yhä harvemmin sellaista, jossa lapsiperhe on oikeutettu tai turvautuu toimeentulotukeen. Pienituloisuuden kasvuun vaikuttaa myös tuloerojen kasvu. Jos mediaanitulo valtakunnassa kasvaa, mutta tuloasteikon alapäässä olevat tulot eivät seuraa kehitystä, pienituloisuuden osuus kasvaa. Edellä sanotusta seuraa, että selittäviä tekijöitä Oulun seudun lapsiperheiden pienituloisuusasteen kasvamiseen voivat olla seuraavat:

- 1) Viimeisen kymmenen vuoden aikana (1997 - 2007) Oulun seudun lapsiperheiden tulotaso ei ole kasvanut samaa tahtia kuin mediaaninen ekvivalentti tulotaso valtakunnassa. (*Vrt. valtakunnallinen muutos*)
- 2) Pienituloiset kotitaloudet ovat Oulun seudulla synnyttäneet vuosina 1997 - 2007 enemmän lapsia kuin yli 60 %:a ekvivalentista mediaanitulosta saavat kotitaloudet.

Vaikka lapsiperheiden taloudellinen tilanne Tyrnävällä on Oulun seudun kuntiin verrattuna vaikea ja edelleen vaikeutumassa, nuorten kohdalla aivan samansuuntainen kehitys ei ole nähtävissä indikaattoritiedon valossa. Nuorten työttömyysaste²³ oli Tyrnävällä vuonna 2008 12,0 %:a. Se ei sinänsä ole alhainen taso, mutta Oulun seudun kuntien vertailussa kolmanneksi alhaisin. Koulutuksen ulkopuolelle jäävien²⁴ 17 - 24 -vuotiaiden nuorten osuus ikäryhmästä on Tyrnävällä laskenut vuoden 2002 huipputasosta (14,1 %:a). Vuonna 2007 Tyrnävän nuorista jäi noin 11,0 %:a koulutuksen ulkopuolelle eli neljänneksi eniten Oulun seudulla (Liite 6, Taulukko 3). Paikallisten arviointien mukaan pitkäaikaistyöttömien aktivoinnista on saatu Tyrnävällä hyviä kokemuksia, mutta koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten tilanne on huolestuttava. Osalle nuorista on vaikea lähteä "suureen maailmaan" turvallisesta kotikunnasta. Jatko-opintopaikkoja löytyy yleensä riittävästi, mutta ongelmana on niiden kohdentuminen ja jatko-opintojen keskeyttäminen. Tilannetta ei helpota nykyinen taantuma, mikä voi murentaa nuorten tulevaisuudenuskoa

Päihdesairauksien hoitajaksojen²⁵ ja psykiatristen laitoshoitajaksojen²⁶ määrä vuonna 2007

Päihteiden käytöllä on todettu olevan selkeä yhteys lastensuojelun tarpeeseen²⁷. Tyrnävällä oli vuonna 2007 asukaslukuun suhteutettuna vähiten, eli ei lainkaan, päihdehuollon laitoksissa olleita asiakkaita Oulun seudun kuntiin verrattuna. Vuodesta 1997 lähtien tämä indikaattori on ollut Tyrnävällä reilusti alle seudun keskiarvon. Poikkeuksen muodosti vuosi 2004, jolloin laitoshoidon asiakkaita / 1000 asukasta oli hieman Oulun seudun keskiarvoa enemmän. Poikkeuksellisen tilanteen voi päätellä johtuneen satunnaisvaihtelusta. Tyrnävän 15-24 -vuotiaiden päihdesairauksien hoitajaksojen määrä on ollut nollassa vuosina 2002 - 2006 ja vuonna 2007 noin puolet Oulun seudun kuntien keskiarvosta. Kunnan päihdehuollon kokonaiskustannukset asukasta kohden olivat Tyrnävällä vuonna 2007 Oulun seudun kolmanneksi alimmalla tasolla (2,0 euroa / asukas) (Liite 7, Taulukko 4)

²² Tässä kappaleessa käytössä indikaattorien Oulun seudun kuntien aritmeettiset keskiarvot, ei mediaaniset.

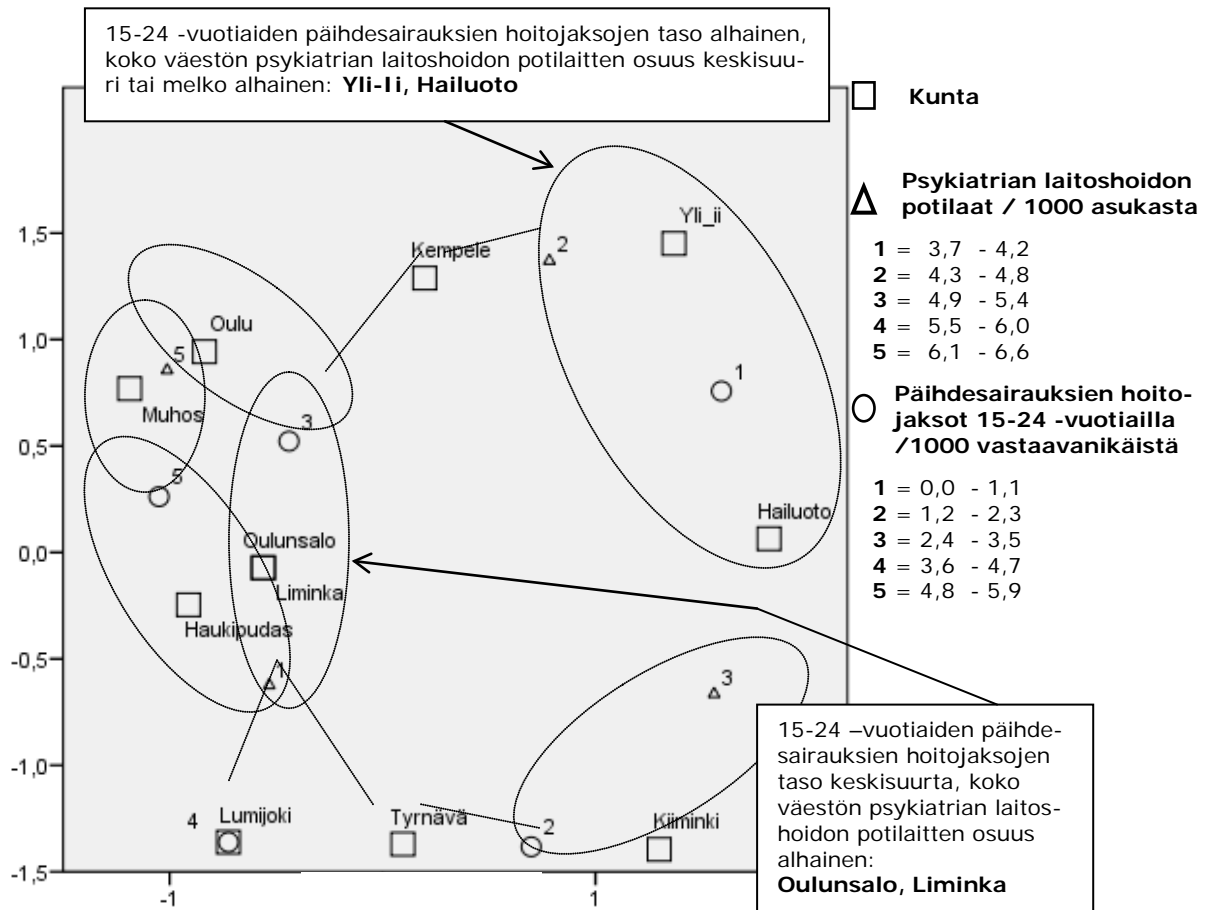
²³ Indikaattori ilmaisee työttömien prosenttiosuuden 15 -24 -vuotiaista, jotka ovat työmarkkinoiden käytössä olevaa työvoimaa. (SOTKANet)

²⁴ Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24 -vuotiaiden suhteellisen osuuden vastaavain ikäisestä väestöstä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, joilla ei ole kyseisenä vuonna perusasteen jälkeistä koulutusta, eivätkä he ole opiskelijoina. (SOTKANet)

²⁵ Indikaattori ilmaisee päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta. (SOTKANet.)

²⁶ Indikaattori kuvaa vuoden aikana olleiden päihdesairauksien hoitajaksojen määrää, ei potilaiden määrää tuhatta vastaavanikäistä kohden. (SOTKANet)

²⁷ Muun muassa pääkaupunkiseudulla tehdyssä selvityksessä osoitettiin, että vanhempien päihdeongelmat olivat tyypillisiä alle 12 -vuotiaiden lasten huostaanottoja aiheuttava tekijä. Lähde: Myllärniemi 2005.

Kuvio 9. Oulun seudun kunnat suhteessa väestön psykiatrisen laitoshoidon asiakkuuksi- en ja 15-24 -vuotiaiden päihdesairauksien hoitajaksojen määrään vuonna 2007 (SOTKA- net)

Koko väestön psykiatrisen laitoshoidotajaksien²⁸ määrän suhteen Tyrnävä sijoittuu Oulun seudun kuntien alhaisimpaan luokkaan (Kuvio 9). Toinen psykiatrisen hoidon indikaattori, 0-16 -vuotiaiden psykiatrisen laitoshoidotajien määrä tuhatta vastaavanikäistä kohden, osoittautui lähes vertailukelvottomaksi pienten ja keski- tai suurien kuntien erittäin suuren vaihtelun vuoksi. Yksikin pitkäaikainen psykiatrisen laitoshoidotajien muuttaja kaupunkia pienemmän kunnan indikaattorilukua liikaa tarkoituksenmukaisen vertailun tai aikasarjan aikaansaamiseksi. (Liite 7, Taulukko 4)

Kunta lasten ja nuorten kasvu- ja elinympäristönä

Minkälaisen kasvu- ja elinympäristön Tyrnävä tarjoaa lapsille ja nuorille? Mitkä tekijät edistävät ja suojaavat lasten ja nuorten hyvinvointia? Mitkä tekijät estävät hyvinvointia tai ovat riskejä hyvinvoinnin kannalta? Näitä kysymyksiä pohdittiin fokusryhmäkeskustelussa. Paikallisten tulkintojen mukaan kunnan pieni koko, turvallisuus, yhteisöllisyys ja luonnon- läheisyys ovat kasvu- ja elinympäristön positiivisia puolia Tyrnävällä. Aktiivinen yhdistystoiminta tuottaa monipuolisesti virikkeitä ja sosiaalisia osallisuuden mahdollisuuksia, esimerkkinä kyläyhdistysten toiminta. Pubien vähäisyys on etu kasvu- ja elinympäristön kannalta. Samoin monilapsisissa perheissä vallitseva keskinäisen tuen ja yhteisöllisyyden mentaliteetti on voimavara.

²⁸ Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kaikkien psykiatrisessa sairaalassa hoidettujen potilaiden osuuden tuhatta asukasta kohti.

Monilapsisten perheiden lasten keskinäinen tuki nähtiin toisaalta myös lasten ja nuorten hyvinvointia kuormittavana tekijänä. Positiivisten ulottuvuuksiensa ohella siihen liittyy potentiaalinen vaara vanhemmuuden liukumisesta vanhimmille sisaruksille. Alle 25-vuotiaiden koulutuksen ja työn ulkopuolelle jäävien nuorten suhteellisen osuuden korkeaa tasoa pidetään huolestuttavana. Vanhemman sukupolven keskuudessa ilmenee vielä rajoittunutta asennetta koulunkäyntiin, mikä ei tue nuorten sosiaalistumista koulutukseen elämässä selviytymisen mahdollistajana. Kunnan nuorison jakautuminen vaikumuksen mukaan on oma erityispiirteensä Tyrnävän lasten ja nuorten kasvuympäristössä, jonka merkitys nähtiin sekä yhteisöllisyyttä vahvistavana että erilaisuuden sietokykyä heikentävänä. Niin ikään erityisesti muualta muuttaneiden perheiden on vaikea päästä ”kuntaan sisälle” ja perheiden sosiaaliset verkostot jäävät ohuiksi. Kunnan julkisen, kolmannen ja yrityssektoreiden toimijoiden yhteistyössä nähdään parantamisen vaa- ra. Julkisen sektorin omat resurssit eivät yksin riitä tarpeisiin vastaamiseen.

Tulevaisuuden kasvuympäristön epävarmuustekijöinä pidettiin kunnan liittymistä osaksi laajempia kuntarakenteita ja nykyisen kunnan eri alueiden ja keskusten lähialueiden riittävyys. Paikallisen tulkinnan mukaan kunnasta puuttuu tällä hetkellä ehkäisevän työn resursseja, koska peruspalvelujen kuormitus on niin suuri. Oppilashuollon resurssit eivät riitä vastaamaan kasvavaan tarpeeseen. Erilaista harrastustoimintaa löytyy Tyrnävältä lapsille ja nuorille paljon, mutta tämäkin riippuu vanhempien mahdollisuuksista/kyvystä kuljettaa lapsiaan niiden pariin ja osallistua kustannuksiin. Tietty osa jää näiden aktiiviteettien ulkopuolelle.

2.3. Lastensuojelun tarve kunnassa

Edellä kuvattuja kunnan väestöllisiä ja sosio-ekonomisia piirteitä voidaan pitää taustatekijöinä, jotka vaikuttavat joko välittömästi tai välillisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin. Hyvinvoinnin riskitekijöiden yhteydestä lastensuojelun tarpeiden lisääntymiseen ei ole tuotettu systemaattisesti tutkimustietoa valtakunnallisesti, alueellisesti eikä paikallisesti. Tarvitaan tutkittua tietoa siitä, millaisia vaikutuksia puutteellisella asumisella, työttömyydellä, koulutuksen ulkopuolelle jäämisellä, perheen köyhyydellä, vanhempien, lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveysongelmilla tai vanhempien kasvatusresursseilla on lapsen ja nuoren kasvuolosuhteille ja lastensuojelun tarpeen syntymiselle. Kunnan lastensuojelun tarvetta ilmaisevat indikaattorit huostassa olevien, kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olevien lasten lukumäärästä kertovat ainoastaan lastensuojelun esiin tulleesta tarpeesta, pahimmassa tapauksessa jäävuoren huipusta. Siksi kunnan lapsiväestön hyvinvoinnin ja sen riskitekijöiden muutostrendien seuraaminen on välttämätöntä lastensuojelun tarpeen ennakoimiseksi ja ehkäisevän työn suuntaamiseksi.

Huostassa olleiden²⁹, kodin ulkopuolelle³⁰. sijoitettujen ja avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden³¹ 0-17-vuotiaiden osuudet vastaavanikäisestä väestöstä vuonna 2007

Kunnan lastensuojelun tarvetta kuvaaviksi indikaattoreiksi valittiin huostassa olleiden, kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja avohuollon toimenpiteiden piirissä olleiden 0 – 17 -vuotiaiden osuudet vastaavanikäisestä väestöstä. Indikaattorien sisältämä tieto on esitetty aikasarjoina vuodesta 1997 vuoteen 2007 (Liite 7, Taulukko 4). Lisäksi näiden indi-

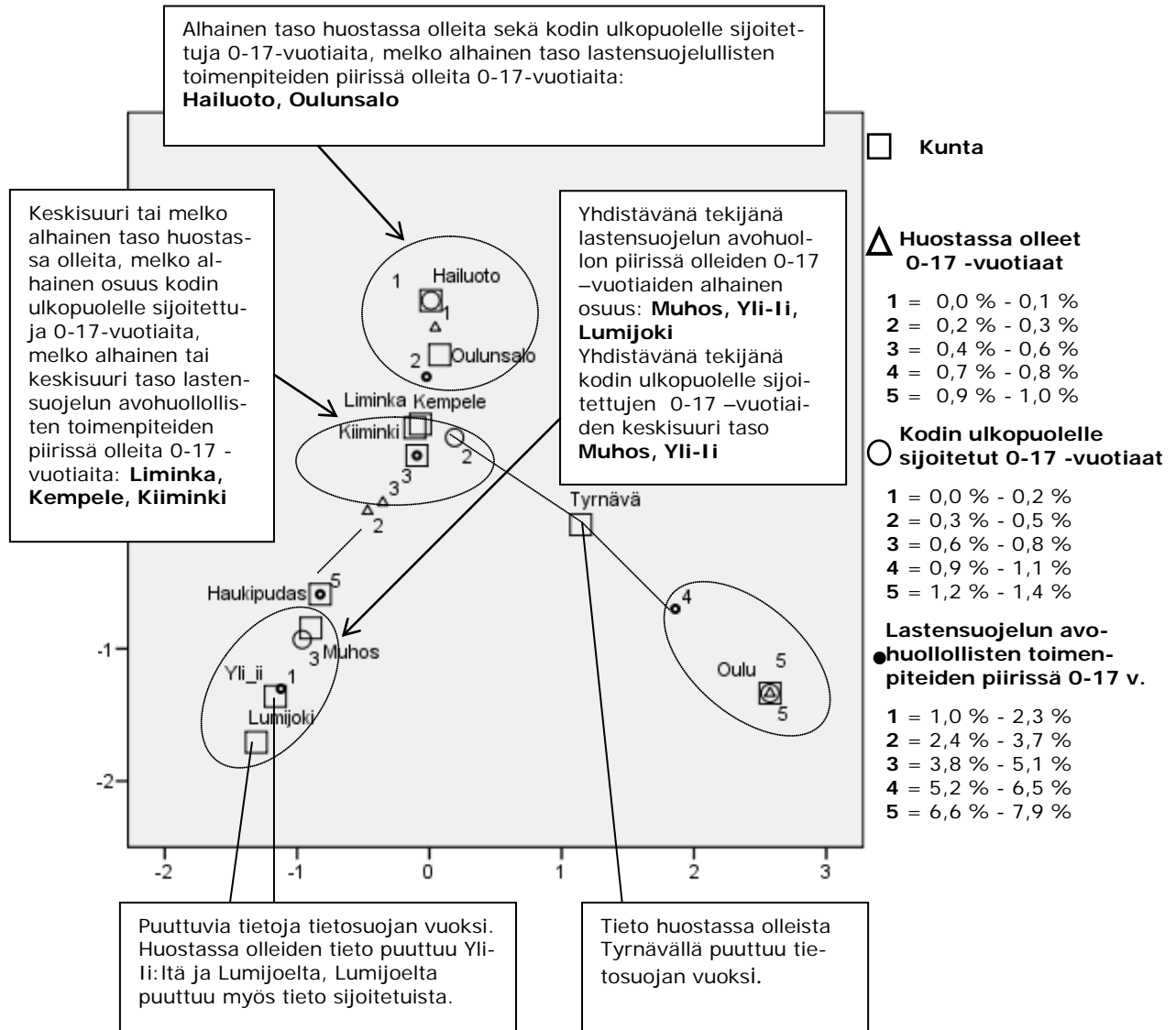
²⁹ Indikaattori ilmaisee vuoden viimeisimmän sijoitustiedon mukaan huostassa olleiden 0-17 -vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Tietosuojan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista. (SOTKA.net.)

³⁰ Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Tietosuojan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista. (SOTKA.net.)

³¹ Indikaattori ilmaisee vuoden aikana lastensuojelun avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olevien 0-17-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Ei sisällä avohuollon tukitoimena tehtyjä sijoituksia. Tietosuojan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista. (SOTKA.net.)

kaattorien sisältämän tiedon pohjalta on tehty Oulun seudun kuntien keskinäinen vertailu vuodelta 2007 (Kuvio 10).

Vuoden 2007 tilastotietojen perusteella tehdyssä Oulun seudun kuntien vertailussa 0-17-vuotiaiden kodin ulkopuolelle sijoitettujen suhteellinen osuus ikäryhmästä on Tyrnävällä melko alhainen ja lastensuojelun avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden osuus melko korkeaa tasoa (Kuvio 10). Tietoa huostassa olleiden 0-17 -vuotiaiden osuudesta ikäryhmästä ei ole Tyrnävän osalta saatavissa tietosuojasyistä (Liite 7, Taulukko 4).

Kuvio 10. Oulun seudun kuntien sijoittuminen suhteessa huostassa olleiden, kodin ulkopuolelle sijoitettujen sekä lastensuojelun avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden 0-17 -vuotiaiden osuuteen vuonna 2007

Lastensuojelun tilastointi on muuttunut uuden lastensuojelulain voimaan tulon jälkeen. Vuodesta 2008 alkaen kunnilta kerättävän tiedon perusteet ovat aikaisempaan tilastointiin nähden muuttuneet. Tästä johtuen esimerkiksi vuosien 2007 ja 2008 tilastotiedot eivät ole kaikilta osin vertailukelpoisia. Täsmentyneitä lastensuojelun tarvetta kuvaavia avohuollon indikaattoreita ovat muun muassa:

- vuoden aikana tulleet lastensuojeluilmoitukset, ilmoitukset ikäryhmittäin
- vuoden aikana alkaneet lastensuojelun avohuollon asiakkuudet ja
- vuoden aikana lastensuojelun avohuollon asiakkaana olleet

Lastensuojelun avohuollon toimintaa koskevat SOTKANetin tilastotiedot vuodelta 2008 eivät ole vielä käytettävissä. Tyrnävän kunnan Stakesille ilmoittamien tietojen osalta voidaan tässä yhteydessä tietosuojan vuoksi nostaa esille ainoastaan muutamia lastensuojelun tarvetta kuvaavia lukuja. Vuoden 2008 aikana tulleita lastensuojeluilmoituksia oli yhteensä 94. Vajaa kolmasosa ilmoituksista koski 0-6 -vuotiaita, noin kolmasosa 7–12 -vuotiaita ja reilu kolmasosa 13–17 -vuotiaita. Vuoden 2008 aikana alkaneita avohuollon asiakkuuksia oli noin kolmasosa lastensuojeluilmoitusten määrästä.

Paikallisten tulkintojen mukaan uuden lastensuojelulain myötä lastensuojeluilmoitusten määrä, erityisesti poliisiin ilmoittamana, on lisääntynyt Tyrnävällä. Oppilashuollon kokemusten mukaan työssä näkyy ehkäisevän työn puute. Avohuollon palveluja ei pystytä tarjoamaan riittävästi ja ongelmat yleensä kärjistyvät yläluokilla. Tunnistamisen ja tukemisen tulisi tapahtua jo riittävän ajoissa alaluokilla. Lastensuojelun tarvetta on kunnassa yllättävän paljon. Tämä jää kuitenkin helposti piiloon, koska perheet elävät omissa oloissaan ja yhteisöissään. Monilapsiset perheet tuovat mukanaan erityisulottuvuuden sosiaalilutyöhön, koska voidaan joutua kerralla laajoihin lastensuojelutarpeen arviointeihin ja toteuttamaan useampi huostaanotto. Muualta muuttaneet perheet jäävät helposti kunnan toiminnoista ja sosiaalisista verkostoista syrjään. Tarvetta vanhemmuuden tukemiseen on enenevässä määrin.

2.4 Johtopäätökset kehityksen suunnasta

Seuraavaksi esitetään tilastollisen tarkastelun ja paikallisten tulkintojen pohjalta johtopäätöksiä kehityksen suunnasta, jolla arvioidaan olevan merkitystä Tyrnävän kunnan lapsiväestön hyvinvoinnin edistämisen ja lastensuojelun kannalta.

1. Väestöprofiili

Tyrnävän kunnan väestöprofiilille ja sen muutoksille on ollut leimallista

- väestömäärän nopea kasvu,
- voimakas nettomuutto,
- erittäin korkea syntyvyys,
- lapsiperheiden suuri määrä,
- lapsiväestön erittäin suuri osuus väestöstä ja
- ikääntyvän väestön melko alhainen osuus

Muutokset ovat tapahtuneet lyhyen ajan sisällä, alle kymmenessä vuodessa ja ennusteiden mukaan samansuuntainen kehitys jatkuu seuraavat kymmenen vuotta. Poikkeuksen muodostaa nettomuutto, joka näyttää taittuneen. Kunnan kokonaisväestömäärä oli vuonna 2000 5035, vuonna 2008 6148 ja ennusteiden mukaan vuonna 2012 6931, vuonna 2016 7516 ja vuonna 2020 8007. Eli lastensuojelun suunnitelman (2009 - 2012) aikana Tyrnävän väkiluku tulee kasvamaan nykyisestä tasosta lähes 800:lla.

Useille Oulun seudun kunnille tyypillinen väestöllinen erityispiirre, lapsiväestön suuri suhteellinen osuus, ilmenee Tyrnävän kunnan väestörakenteessa poikkeuksellisen vahvana. Siihen vaikuttavina tekijöinä voidaan pitää lapsiperheiden suurta osuutta (56 %:a) sekä yksinhuoltajien alhaista (alle 10 %:n) osuutta lapsiperheistä. Tyrnävän kunnan väestö on erittäin nuorta. Alle 16 -vuotiaiden osuus koko väestöstä oli vuonna 2008 yli 32 %:a. Osuus tulee vielä kasvamaan noin 35 %:iin lähivuosina. Lapsiväestön sisällä voimakkain muutos tapahtuu 7–15 -vuotiaiden lukumäärän kehityksessä. Näiden kouluikäisten lasten ja nuorten määrä kasvaa voimakkaimmin eli noin 400:lla vuoteen 2015 mennessä. Kun vielä otetaan huomioon alle kouluikäisten suuri suhteellinen osuus koko väestöstä ja lukumäärän kasvu 250:llä vuoteen 2015 mennessä, kunta on valtavan haasteen edessä. Kunnan on varauduttava jo muutaman vuoden sisällä 650:n lapsiväestöön kuuluvan "uuden" kuntalaisen palvelutarpeisiin. Kunnan kokoon suhteutettuna muutosta voidaan pitää rajuna.

Kunnan väestörakenteen toinen erityispiirre on yli 65 -vuotiaiden varsin alhainen suhteellinen osuus väestöstä (noin 10 %:a) ja etenkin sen poikkeuksellinen säilyminen samalla tasolla vuoteen 2020 saakka. Kunnan väestöllisen huoltosuhteen kannalta kehitys on mielenkiintoinen. Pitkällä aikavälillä huoltosuhde on keventynyt aina vuoteen 2004 asti. Sen jälkeen huoltosuhde on muuttunut raskaampaan suuntaan ja muuttuu edelleen seuraavan vuosikymmenen aikana. Kehitys johtuu alle 16 -vuotiaiden suhteellisen osuuden voimakkaasta kasvusta. Kunnan resurssien kannalta paineet kohdistuvat lapsiväestön tarpeisiin. Väestökehityksen perusteella ei näytä samanaikaisesti tapahtuvan ikääntyvän väestön palvelutarpeiden voimakasta kasvua. Vaikka väestöllinen huoltosuhde tulee Tyrnävän kunnassa muuttumaan raskaammaksi, ei resurssipaine kasva molemmista ikäjännän suunnista yhtä aikaa.

2. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavien sosiaalis-taloudellisten tekijöiden kehitys

Asuminen, työ ja toimeentulo ovat keskeisiä lapsen, nuoren ja lapsiperheen hyvinvoinnin aineellisia edellytyksiä. Tilastollisen tarkastelun valossa Tyrnävän kunnan lapsiperheiden sosiaalis-taloudellisia olosuhteita profiloivia piirteitä suhteessa Oulun seudun muihin kuntiin ovat:

- kunnan kustantamassa päivähoidossa olevien lasten alhainen osuus,
- ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien melko korkea suhteellinen osuus,
- lapsiperheiden korkea pienituloisuusaste ja samanaikaisesti
- alhainen osuus toimeentuloa saaneita lapsiperheitä,
- keskisuuri työttömyys ja pitkäaikaistyöttömien korkea osuus työttömistä,
- nuorisotyöttömyyden suhteellisen korkea taso,
- koulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorten korkea osuus ja
- päihde- ja psykiatristen sairauksien laitoshoidon alhainen taso

Sosiaalis-taloudellisten tekijöiden vaikutuksia lapsiperheiden hyvinvointiin on Tyrnävän kunnan kohdalla vaikea arvioida. Paikallisen kulttuurin erityispiirre, perheiden monilapsisuus ei taivu tilastoinnin logiikkaan samalla tavalla kuin standardiperheet. Edellä lueteluista sosiaalis-taloudellisista tekijöistä tämä koskee erityisesti lasten päivähoitoa ja lapsiperheiden asumistasoa. Päteekö sama selitys lapsiperheiden toimeentulon tarkasteluun? Huomiota herättää lapsiperheiden pienituloisuusasteen voimakas kasvu erityisesti vuosina 2005 – 2007. Vuonna 2007 joka neljäs tyrnäväläinen lapsiperhe oli pienituloinen. Samanaikaisesti toimeentuloa saavien lapsiperheiden suhteellinen osuus laski voimakkaasti ollen vuonna 2007 5,3 %:a. On tarpeen selvittää, mistä tässä ilmiössä on kyse. Samoja kysymyksiä herää monen muun Oulun seudun kunnan kohdalla. Joka tapauksessa lapsiperheiden toimeentulon varmistaminen tarvittaessa toimeentulotuella on ehkäisevää lastensuojelua parhaimmillaan. Jos paikallinen kulttuuri estää tarpeellisen avun hakemisen, on pohdittava toimia sen muuttamiseksi.

Työttömyys, erityisesti pitkään jatkuessaan murentaa lapsiperheen hyvinvointia sekä taloudellisessa että sosiaalisessa mielessä. Lapsen ja nuoren kasvun kannalta perheen taloudelliset huolet luovat epävakautta ja pahimmillaan kaventavat mahdollisuuksia ikätason mukaisiin harrastuksiin. Vaikka Tyrnävän kunnassa työttömyyden, pitkäaikaistyöttömyyden ja nuorten työttömyyden kehitys on keskimäärin noudattanut seudun kuntien keskitasoa, on esimerkiksi yli 10 %:n työttömyysaste sinällään korkea. Kunnan väestö- ja perherakennetta koskevaan tietoon yhdistettynä tämä tarkoittaa sitä, että vanhempien työttömyys on läsnä hyvin monen tyrnäväläisen lapsen ja nuoren arjessa.

Laitoshoidon piiriin tulevat päihde- ja mielenterveysongelmat näyttävät tilastojen valossa vähäisiltä Tyrnävän kunnassa. Tietoa siitä, kuinka paljon näihin tarpeisiin vastataan avoimuuden palveluilla, ei ole käytettävissä. On hyvin todennäköistä, että Tyrnävän paikalliskulttuuri vaikuttaa päihdeongelmia vähentävästi. Sen sijaan mielenterveysongelmien yleisyyteen sillä ei ole vaikutusta. Lapsen kasvuolosuhteiden kannalta perheen päihde- ja mielenterveysongelmat muodostavat merkittävän riskin ja ne synnyttävät eniten lastensuojelun tarvetta.

3. Lastensuojelun tarpeen kehitys

Tyrnävän kunnan lastensuojelun tarvetta viimeisen kymmenen vuoden aikana profiloivat seuraavat piirteet:

- huostassa olleiden 0-17 -vuotiaiden alhainen suhteellinen osuus vastaavanikäisestä väestöstä (tietosuojan rajan alittava)
- kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0 – 17 -vuotiaiden alhainen suhteellinen osuus vastaavanikäisestä väestöstä
- avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden 0 – 17 -vuotiaiden melko korkea suhteellinen osuus vastaavanikäisestä väestöstä.

Tilastollisen tarkastelun perusteella Tyrnävän lastensuojelun viimesijaiset toimenpiteet ovat vähäisiä suhteessa avohuollon toimenpiteisiin. Kehityksessä voivat heijastua kunnan tietoiset pyrkimykset lastensuojelun avohuoltopainotteiseen toteuttamiseen. Toisaalta tilannetta voi tulkita yleisellä lastensuojelun kehityksellä, jossa huostaanotto on jätetty tekemättä siinäkin tapauksissa, jossa se lapsen edun kannalta olisi ollut välttämätöntä tehdä.

Lastensuojelun tarpeen ennakkoinnin kannalta olennainen kysymys liittyy Tyrnävän kunnan väestöprofiilin potentiaaliin riskitekijöihin suhteessa lapsiperheiden hyvinvointiin. Lapsiväestön raju määrällinen kasvu tuo mukanaan myös lisääntyvää lastensuojelun tarvetta. Jos lasten ja nuorten kasvuoloihin ja lapsiperheiden palvelutarpeisiin ei kyetä vastaamaan oikea-aikaisesti ja riittävästi, on mahdollista, että ongelmat kasaantuessaan kasvattavat lastensuojelun tarvetta.

3 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN JA ONGELMIEN EHKÄISEMINEN: NYKYTILANNE JA KEHITTÄMISTARPEET

3.1 Tarkastelukehys

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen tilaa kunnassa arvioidaan tässä suunnitelmassa kahden aineiston pohjalta. Toinen aineisto on yhdyshenkilön valmisteleva palvelukartoitus³², johon on koostettu kunnan eri toimialojen asiantuntijoiden käsityksiä lastensuojelun nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. Toisen aineiston muodostaa palvelukartoituksen pohjalta jäsennetty fokusryhmäkeskustelu³³ ja sen yhteenveto. Asiantuntijaryhmän keskustelun³⁴ tavoitteena oli kiteyttää palvelukartoituksessa esiin nousseita arvioita lastensuojelun hyvin toimivista ja kehittämistä vaativista osa-alueista. Palvelukartoituksella ja fokusryhmäkeskustelulla pyrittiin luomaan mahdollisimman kattava kuva lastensuojelun tilasta kunnassa. Kaikilta osin aineisto ei anna perusteita arvioinnille. Jos ulkoista arviointia ei ole voitu tehdä aineistojen puuttneiden vuoksi, on arviointia täydennetty yhteistyössä kunnan edustajien kanssa.

Arviointia varten kehitetyn menetelmän (Taulukko 6) lähtökohtana on lastensuojelun kokonaisuus uuden lastensuojelulain tarkoittamassa laajassa merkityksessä (vrt. Kuvio 1, Luku 1.2)). Arvioinnin kohteet on jäsennetty neljään laajaan alueeseen, joissa kussakin on neljä tai viisi osa-alueita. Kullekin osa-alueelle on määritelty kolmitasoiset arviointikriteerit, joiden mukaan kunnan lastensuojelun sijoittuminen eri tasoille on arvioitu. Jokai-

Taulukko 6. Metodi kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilanteen ja kehittämistarpeiden arviointiin (tiivistys)

ARVIOINNIN KOHTEET JA ARVIOINTITASOJEN KRITERIT

1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen

- 1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa
- 1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen
- 1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen
- 1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Kokonaisarviointi: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

Kunnan nykytilanne		
1	2	3

2. Ehkäisevä lastensuojelu

- 2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa
- 2.2 Vanhempien tukeminen kasvatuskehityksessä (yleinen ja räätälöity)
- 2.3 Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen
- 2.4 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Kokonaisarviointi: Ehkäisevä lastensuojelu

1	2	3

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- 3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset
- 3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote
- 3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin
- 3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, lähi verkoston kartoitus ja sukulaissijoitus
- 3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

1	2	3

4. Henkilöstöresurssit

- 4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa
- 4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa
- 4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa
- 4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Kokonaisarviointi: Henkilöstöresurssit

1	2	3

³² Ks. Palvelukartoituksen runko (Liite 4). Palvelukartoitus on kunnan käytössä.

³³ Ks Fokusryhmäkeskustelun (2) (Liite 3). Yhteenveto keskusteluaineistosta on kunnan käytössä.

³⁴ Asiantuntijaryhmä tarkoittaa tässä kunnan asettamaa poikkihallinnollista työryhmää lastensuojelun suunnitelman valmistelua varten

sesta neljästä kohdealueesta on esitetty vielä kokoava numeerinen arviointi. Arviointikriteereissä heijastuvat lastensuojelulain lapsipoliittiset ja normatiiviset painotukset. Yleisesti ottaen taso 1 edustaa minimitasoa, jossa on huomattavia puutteita arvioinnin kohdealueella. Tasolla 2 kohdealueen tilanne / toiminta on kohtuullisella tasolla, mutta puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen. Tasolla 3 kohdealueen toiminta lähenee ideaalitalannetta, jossa lastensuojelulain henki toteutuu käytännössä sekä yksilö- että rakennetasolla.

Taulukossa 6 on esitetty tiivistys arvioinnin kohteista. Arviointitasojen kriteerit ovat nähtävissä kutakin arvioinnin kohdetta käsittelevässä alaluvussa sekä liitteestä 8, jossa metodi on kuvattu kokonaisuudessaan. Kunnan lastensuojelun nykytilanne ja kehittämistarpeet kullakin arvioinnin kohdealueella sekä sijoittuminen arviointiasteikolla on esitetty alaluvuissa: 3.2 Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, 3.3 Ehkäisevä lastensuojelu, 3.4 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ja 3.5 Henkilöstöresurssit. Luvussa 3.6 esitetään kokoavia johtopäätöksiä kunnan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilasta ja kehittämistarpeista

3. 2 Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen edustaa kunnan lastensuojelun kokonaisuudessa kaikkein rakenteellisinta näkökulmaa, jolla luodaan hyvinvoinnin edellytyksiä, ennakoidaan tulevaa kehitystä, ehkäistään ongelmia ja mahdollistetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuus ja vaikuttaminen. Arvioinnissa tämä laaja kokonaisuus on jaettu neljään osa-alueeseen, joiden nykytilaa ja kehittämistarpeita arvioidaan kunnan aineistojen pohjalta.

1. Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa

Lapsinäkökulma otetaan huomioon kaavoituksessa ja liikenneturvallisuustyöryhmän toiminnassa. Vuorovaikutusta on kuulemisen muodossa läpi koko kaavaprosessin, ja kaikkien osastot ja kuntalaiset voivat tulla mukaan jo osallistumis- ja arviointisuunnitelmavaiheessa. Kuntalaiset voivat perehtyä esitettyyn kaavan etenemiseen ja sisältöön ja kommentoida sitä. Kaavan nähtävillä olosta kuulutetaan aina erikseen kunnan ilmoitustaululla, kuntatiedotteessa ja internetissä. Kuulemiset ovat aina julkisia, ja kaikilla kuntalaisilla on mahdollisuus antaa mielipiteensä kaava-aineistosta. Lisäksi jokaisen kaavaesittelyn yhteydessä järjestetään kaikille avoimia asukastilaisuuksia, joissa saa ottaa kantaa asiaan. Näiden neuvottelujen jälkeen ei juurikaan ole enää mahdollista vaikuttaa kaavan luonteeseen.

Kaavoituksen osalta kehittämistarvetta on osallistuvan suunnittelun kohdistaminen lapsiin ja nuoriin, ts. kaavaprosessin alkuvaiheessa tulisi selvittää lapsien ja nuorien ajatuksia ja mielipiteitä. Osallistamisen laajentaminen vaatii kuitenkin lisäresursseja ja sen tarkempaa määrittämistä päätöksillä ja ohjauksella. Kehittämistarpeet kohdistuvat lapsivaikeutusten sekä laajemmin sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arvioinnin systemaattiseen kehittämiseen. Osaamisen vahvistaminen antaisi nykyistä paremmat välineet lapsinäkökulman konkretisointiin kunnan toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa.

2. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Tyrnävän kunnassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluiden saatavuudessa ja toimivuudessa sekä palvelutarpeen ennakoinnissa on parannettavaa. Suurimmat paineet kohdistuvat neuvola- ja kouluterveydenhuollon palveluihin, oppilashuoltoon sekä nuorisotyöhön. Palveluvajeet näkyvät jonoina ja työn priorisoitumisena korjaavaan työhön.

Kehittämistä tarvitaan palvelutarpeiden ennakoinnissa sekä eri palvelujen välisen yhteistyön kehittämisessä. Perus- ja erityispalvelujen saatavuus tulee turvata ja palveluvajeet korjata.

3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen

Tyrnävän kunnassa toteutetaan kouluterveyskyselyjä. Lasten ja nuorten hyvinvointia seurataan myös aloitekanavan kautta. Luonnollisesti yksilötasolla seuranta tapahtuu myös peruspalveluissa, esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvoloissa. Nuorten päihteidenkäyttöä ja elämäntapaa kartoitetaan ajoittain. Systemaattinen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin seuraamisen järjestelmä kuitenkin puuttuu, kuten yleisesti kunnissa. Kehittämistarve kohdistuu sellaisen järjestelmän luomiseen, jossa lapsiväestön palvelujen kehittäminen perustuu monipuoliseen ja systemaattiseen tiedon tuottamiseen, sen analysointiin ja hyödyntämiseen. Hyvinvointia koskevaa tietoa tulisi kerätä kuntalaisilta, palvelujen tuottajilta, tilastoista ja asiakastietojärjestelmistä.

4. Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Tyrnävän kunnassa lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen toteutuvat välillisesti aloitekanavan, seutunapin, nuorisofoorumin, nuorisotilojen sekä lasten parlamentin kautta. Kouluissa toimivat oppilaskunnat. Nykyisten vaikuttamisen muotojen toiminta on välillistä. Pieniä lapsia nämä osallistumisen muodot eivät juurikaan tavoita. Kriittisenä kysymyksenä on esitettävä, kokevatko lapset ja nuoret, että he voivat aidosti vaikuttaa heille merkityksellisiin asioihin.

Kehittämistarpeet kohdistuvat ajattelutavan muutokseen, jonka kautta myös osallistumisen muotoja on mahdollista uudistaa. Muutostarve on yleinen, ei vain Tyrnävän kuntaa koskeva. Aikuisten käsitys lapsesta ja nuoresta toimijana ja asiantuntijana kaipaava ajanmukaistamista. Toteutuessaan muutoksen tulisi näkyä sisäistyneinä periaatteina lasten ja nuorten kasvuyhteisöjen toimintakulttuurissa niin, että osallistuminen ja vaikuttaminen konkretisoituvat arjen käytännöissä. Tämän lisäksi edustuksellisia vaikuttamisen muotoja tulee edelleen kehittää niin, että ne toimivat aktiivisesti ja säännöllisesti.

1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen

1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa

Taso 1: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulmaa ei oteta suoraan tai välillisesti huomioon yhdyskuntasuunnittelussa. Lausuntomenettely toteutuu satunnaisesti. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.
Taso 2: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan huomioon välillisesti sosiaali- ja terveyslautakunnan vakiintuneen lausuntomenettelyn muodossa. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.
Taso 3: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan systemaattisesti huomioon suunnittelussa. Asiakkaiden/kuntalaisten ja käyttäjien suora ja/tai välillinen vaikuttaminen on mahdollistettu. Osaamiseen perustuva, ennen päätöksentekoa tapahtuva sosiaalisten, terveydellisten ja lapsivaikutusten arviointi lausuntomenettelyineen on vakiintunut toimintatapa.

1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Taso 1: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut ovat minimitasolla suhteessa lapsiväestön määrän kehitykseen ja palvelutarpeisiin. Palvelujen riittävydessä, saatavuudessa ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita ei kyetä ennakoimaan.
Taso 2: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelujen tarpeisiin kyetään vastaamaan määrällisesti. Palvelujen sisällöllisessä kehittämisessä ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita kyetään ennakoimaan, mutta se ei näy esimerkiksi henkilöstön mitoituksessa.
Taso 3: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut järjestetään määrällisesti ja sisällöllisesti suhteessa lapsiväestön palvelutarpeisiin. Palvelutarpeiden ennakointi, palvelujen riittävyys ja laatu sekä henkilöstön mitoitus ovat kunnossa.

1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten hyvinvointia arvioidaan moniammatillisissa työryhmissä satunnaisesti kokemustietoon perustuen. Kouluterveyskyselyjä tehdään, mutta niiden tuloksia ei arvioida systemaattisesti toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Kerätyllä tiedolla ei ole käytännön merkitystä.
Taso 2: Lasten ja nuorten hyvinvointia / hyvinvoinnin vajeita seurataan systemaattisesti esi-

Kunnan nykytilanne		
1	2	3

merkiksi SotkaNetin indikaattoritietojen ja kouluterveyskyselyjen pohjalta. Seurantatietoa hyödynnetään palvelujen ja toiminnan kehittämisessä. Tiedolla on käytännön merkitystä.

Taso 3: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja palvelujen kehittäminen perustuvat monipuoliseen ja systemaattiseen tiedon tuottamiseen, sen analysointiin ja hyödyntämiseen. Hyvinvointia koskevaa tietoa kerätään kuntalaisilta, palvelujen tuottajilta, tilastoista ja asiakastietojärjestelmistä.

1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustuksellisia kanavia (esim. pikku-parlamentti, nuorisovaltuusto, oppilaskunnat) on olemassa, mutta ne jäävät muodolliselle tasolle ja toimivat satunnaisesti. Lapset ja nuoret eivät voi aidosti vaikuttaa tärkeiksi koemiinsa asioihin.

Taso 2: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustukselliset kanavat toimivat aktiivisesti ja säännöllisesti. Lapset ja nuoret voivat vaikuttaa niiden kautta tärkeiksi kokemiensa asioiden edistämiseen.

Taso 3: Tason 2 lisäksi osallisuus ja vaikuttaminen näkyvät sisäistyneinä periaatteina lasten ja nuorten kasvuyhteisöjen toimintakulttuurissa, mikä konkretisoituu arjen käytännöissä.

Kokonaisarviointi: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

		1

3. 3 Ehkäisevä lastensuojelu

Uuden lastensuojelulain pyrkimyksenä on ehkäisevän työn aseman vahvistaminen kunnan lapsipolitiikassa ja lapsiväestön palveluissa. Laissa³⁵ ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa, jolla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan palveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevää lastensuojelua on perheelle tai lapselle annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana³⁶. Jotta ehkäisevä työ voisi vahvistua systemaattiseksi toimintamuodoksi, pitäisi sen sisällölliseen, menetelmälliseen ja rakenteelliseen kehittämiseen panostaa pitkäjänteisesti.

Ehkäisevän lastensuojelun kokonaisuus on tässä arvioinnissa jaettu neljään alueeseen tai näkökulmaan, joiden nykytilaa ja kehittämistarpeita arvioidaan kunnan aineistojen pohjalta.

1. Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa

Ehkäisevän lastensuojelun sisällön määrittely osoittautuu vaikeaksi myös Tyrnävän kunnassa. Ehkäisevä lastensuojelu ei konkretisoidu universaalina, kaikki palvelut läpäisevänä toimintatapana. Käytännön toimintana ehkäisevä lastensuojelu kohdistuu elämäntilanteisiin, joissa on jo ongelmia tai vaikeuksia. Lasten, nuorten ja perheiden tilanteisiin ei kyetä vastaamaan riittävän ajoissa. Yhteistyö peruspalvelujen toimijoiden välillä ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta yhteistyön toimivuutta on tosin vaikea arvioida, koska ehkäisevä lastensuojelu ei ole jäsentyntä selkeäksi toimintamuodoksi.

Kehittämistarve kohdistuu lastensuojelun painopisteen asteittaiseen siirtämiseen ehkäisevään lastensuojeluun. Kyse on pitkäjänteisestä prosessista, jossa ehkäisevän työn sisältöjen ja työmuotojen tutkivalla ja arvioivalla kehittämisellä sekä resurssien kohdentamisella luodaan edellytyksiä ehkäisevän ja korjaavan lastensuojelun painotuksen muuttamiseen. Sosiaalityön roolia ja tehtäviä tulisi terävöittää ehkäisevässä lastensuojelussa ja sen kehittämisessä. Tällä hetkellä lastensuojelun sosiaalityö kohdistuu lähes kokonaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun.

2. Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä (yleinen ja räätälöity)

³⁵ LSL § 3

³⁶ Ks. Lastensuojelun käsikirja (www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoproessi/ehkaisevatyo/)

Tyrnävän kunnassa vanhempia tuetaan heidän kasvatustehtävässään kunnan peruspalvelujen piirissä. Lisäksi seurakunnan ja nuorisouurheiluseurojen toiminta tukee samaa tavoitetta.

Jossain määrin vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä nähdään kuitenkin itsestäänselvyytenä, jonka purkamiseen kehittämistarvekin kohdentuu. Vanhempien tukemisen tarpeet olisi hyvä jäsentää sisällöllisesti lapsen ikävaiheiden ja perheen elämäntilanteiden mukaisesti. Tukemisen muotoja, kuten taloudellista ja tiedollista tukea, arjen selviytymisessä ja vanhemmuuden taidoissa tukemista sekä vertaistukea pitäisi toteuttaa joustavasti lasten ikävaiheiden ja asiakkaan/asiakasryhmien tarpeiden mukaisesti. Universaalia (yleistä, kaikille samaa) ja tarveharkintaista (räätälöityä) periaatetta tulisi toteuttaa rinnakkain.

3. Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen

Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeiden tunnistaminen tapahtuu yksittäisen työntekijän ammatillisen osaamisen rajoissa. Tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita tukitoimien tai erityispalvelujen saatavuuden sekä jossain määrin yhteistyön toimimattomuuden takia.

4. Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa on saanut Tyrnävän kunnassa lisähuomiota uuden lastensuojelulain myötä. Jotta näkökulmasta muodostuu vakiintunut toimintatapa, tarvitaan vielä peruspalvelujen työntekijöiden perehdytystä asiaan sekä yhteistä sisällöllistä kehittämistyötä.

2. Ehkäisevä lastensuojelu

2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa

Taso 1: Toimivia, lapsen, nuoren tai lapsiperheen tarpeeseen vastaavia, peruspalveluja ei nähdä ehkäisevinä palveluina. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Toimijoilla ei ole yhteistä ymmärrystä ehkäisevän lastensuojelun tavoitteista ja sisällöstä.

Taso 2: Riittävät ja toimivat peruspalvelut nähdään keskeisenä ehkäisevän työn edellytyksenä. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään peruspalveluihin sisältyen säännöllisesti, kuitenkin lähinnä tapauskohtaisesti. Yhteistyön rakenteet ja käytännöt toimivat hyvin. Ehkäisevän lastensuojelun sisällöllisessä ja menetelmällisessä jäsentämisessä ja kohdentamisessa on puutteita.

Taso 3: Hyvin toimivat peruspalvelut nähdään parhaana mahdollisena ehkäisevänä työnä. Ehkäisevä lastensuojelu on tavoitteiltaan ja sisällöltään toimijoiden yhteisesti jäsentämä, arvioitavissa oleva, universaali ja kaikkia palveluja läpäisevä toimintatapa kunnassa. Sen avulla lasten ja perheiden tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti, sopivasti tukien ja elämäntilanteen pahenemista ehkäisten. Ehkäisevä työ painottuu selkeästi suhteessa korjaavaan työhön, mikä näkyy muun muassa henkilöstöresurssien kohdentamisessa.

2.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä (yleinen ja räätälöity)

Taso 1: Vanhempien tukemista kasvatustehtävässä toteutetaan peruspalveluissa (neuvola, päivähoito, opetus, vapaa-aika) yleisellä tasolla erittelemättä tuen tarvetta ja sisältöä perheen elämäntilanteen ja lapsen ikävaiheiden mukaisesti. Työ kohdistuu pääasiassa alle kouluikäisten lasten vanhempiin.

Taso 2: Vanhempien tukemista kasvatustehtävässä toteutetaan kuten tasolla 1, mutta tukeminen kohdistuu kaikkiin lapsen ikävaiheisiin.

Taso 3: Vanhempien tukemisen tarpeet on jäsenetty sisällöllisesti lapsen ikävaiheiden ja perheen elämäntilanteiden mukaisesti. Tukemisen muotoja, kuten taloudellista ja tiedollista tukea, arjen selviytymisessä ja vanhemmuuden taidoissa tukemista sekä vertaistukea, toteutetaan joustavasti lasten ikävaiheiden ja asiakkaan/asiakasryhmien tarpeiden mukaisesti. Universaalia ja tarveharkintaista periaatetta noudatetaan rinnakkain.

2.3 Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen

1	2	3

Taso 1: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistaminen tapahtuu yksittäisen työntekijän ammatillisen osaamisen rajoissa. Tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita, mitkä johtuvat esimerkiksi palveluprosessien hiomattomuudesta, yhteistyön toimimattomuudesta tai tukitoimien/erityispalvelujen saatavuudesta.

Taso 2: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistamisen menettelytavat ja jatkotoimenpiteet ovat yhtenäiset ja ne perustuvat moniammatilliseen ja ajantasaiseen osaamiseen. Tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita, mitkä johtuvat tukitoimien/erityispalvelujen saatavuudesta.

Taso 3: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistamisen menettelytavat ovat yhtenäiset ja ne perustuvat moniammatilliseen ja ajantasaiseen osaamiseen. Asiakkaan tarpeista ja voimavaroista lähtevä palvelusuunnitelma sekä siihen sisältyvä palveluohjaus ja yhteistyö asiakkaan ja viranomaisten välillä toimii hyvin. Tukitoimet / erityispalvelut on mahdollista järjestää välittömästi.

2.4 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Taso 1: Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa (esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalvelut, aikuissosiaalityö, vammaispalvelut, terveyspalvelut) on sattumanvaraista ja ta-pauskohtaista.

Taso 2: Aikuisten palvelujen työntekijät ovat saaneet koulutusta ja perehdytystä lapsen huomioon ottamiseen. Työotteen vakiinnuttamisessa on puutteita.

Taso 3: Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa on vakiintunut toimintatapa, joka perustuu yhteisesti määriteltyihin sisällöllisiin ja eettisiin periaatteisiin.

Kokonaisarviointi: Ehkäisevä lastensuojelu

1-2		

3. 4. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla on viimesijainen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijaishuolto ja jälkihuolto³⁷. Lapsen osallisuus, läheis- ja sukulaisverkoston merkitys sekä asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen ja dokumentoitu työote korostuvat uudessa lastensuojelulaissa. Periaatteet konkretisoituvat lain velvoittavina normeina koskien muun muassa lapsen kuulemismenettelyä, avohuollon tukitoimien järjestämistä ja määräaikoja, jotka tulee ottaa huomioon lastensuojelun prosesseissa.

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on jaettu tässä arvioinnissa viiteen osa-alueeseen, joiden nykytilaa ja kehittämistarpeita arvioidaan kunnan aineistojen pohjalta.

1. Lastensuojelutarpeen selvitykset³⁸

Tyrnävän kunnassa lastensuojelutarpeen selvitykset pystytään pääsääntöisesti tekemään määräaikojen puitteissa. Määräajoissa pysytään, mikäli mitään yllättävää (esimerkiksi työntekijän sairauslomaa) ei tapahdu. Tarvittaessa selvityksiä on kuitenkin mahdollista tehdä myös ostopalveluna. Sosiaalityöntekijän ammatillinen osaaminen riittää selvitysten tekemiseen.

2. Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote

Asiakassuunnitelmat ovat pääosin ajan tasalla Tyrnävän kunnassa. Asiakassuunnitelman merkitykseen suunnitelmallisen lastensuojelutyön välineenä on kiinnitetty erityistä huomiota viimeisen vuoden aikana ja tulokset alkavat näkyä. Dokumentoinnin taso on myös

³⁷ Ks. lisää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tavoitteista, sisällöstä ja lastensuojelulain velvoitteista lastensuojelun käsikirjasta (Lastensuojelun käsikirja (www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/) ja lastensuojelulaista 417/2007)

³⁸ Ks. LsL 27 § ja (www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeenselvitys/) Lastensuojelutarpeen selvityksen lähtökohtana on lastensuojeluilmoitus. Selvityksen tarkoituksena on tutkia, toteutuvatko lapsen terveen kehityksen ja hyvinvoinnin edellytykset ja onko vanhemmilla mahdollisuuksia vastata lapsen tarpeisiin. Selvityksen tavoitteena on arvioida, tarvitseeko lapsi tai nuori ja hänen perheensä lastensuojelun tukea ja palveluja

parantunut, mutta se vaatii edelleen kehittämistä. Yleisiä asiakastietojärjestelmiä tulisi kehittää niin, että ne kuvaavat asiakkaan sosiaalista tilannetta nykyistä paremmin ja palvelevat lastensuojelutyön kehittämistä.

3. Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin

Tyrnävän kunnassa avohuollon tukitoimia on kehitetty ja monipuolistettu yhdessä palvelujen tuottajien kanssa. Tällä hetkellä avohuollon tukitoimia on riittävästi saatavilla lukuun ottamatta perhetyön palveluja. Tukitoimet räätälöidään asiakkaan tilanteen ja tarpeen mukaisesti. Vertaisryhmätoiminta on kehitteillä.

4. Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus

Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton yhteydessä kuullaan aina lasta ja hänen vanhempiaan. Myös läheisverkosto ja mahdollisuus sukulaissijoitukseen kartoitetaan.

Kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota sosiaalityön toimintaedellytyksiin lastensuojelussa. Resurssivaje on ilmeinen, mikä näkyy toisaalta määräajoissa pysymisen haavoittuvuutena. Toisaalta nykyisillä toimintatavoilla sosiaalityöntekijän työ painottuu liikaa korjaavaan työhön.

5. Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Tyrnävän kunnassa lapsen sijais- ja jälkihuolto sekä sitä edeltävä lapsen huostaanotto-prosessin valmistelu ovat samalla työntekijällä, mikä on lapsen kannalta hyvä asia. Sijais- ja jälkihuolto on järjestetty ostopalveluna Pelastakaa Lapset ry:n kautta. Sosiaalityöntekijä on yhteydessä sijaishuoltopaikkaan ja osallistuu tarvittaessa yhteisiin tapaamiin.

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset

Taso 1: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään minimitasolla ja viiveellä. Lastensuojelulain edellyttämät määräajat (7 arkipäivää, 3 kk) ja veloitteet selvityksen riittävästä laajuudesta ja yhteenvedosta eivät toteudu. Lisäksi ammatillisessa osaamisessa on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään lain edellyttämässä määräajoissa riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla.

Taso 3: Lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen aloitetaan 7 arkipäivän kuluessa ilmoituksesta ja toteutetaan lain mukaisessa määräajassa. Selvitys tehdään riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla. Kaikista selvityksistä on laadittu yhteenvedot. Selvityksen johtaessa lastensuojelun asiakkuuteen lapsen ja perheen auttaminen käynnistyy välittömästi asiakassuunnitelman mukaisesti.

3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote

Taso 1: Asiakassuunnitelmat tehdään minimitasolla tai kaikilla asiakkailla ei ole asiakassuunnitelmaa. Lastensuojelulain veloitteet toteutuvat muodollisesti, mutta suunnitelmat eivät toimi tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä. Asiakassuunnitelmien tarkistamisessa ja dokumentoinnissa on puutteita.

Taso 2: Asiakassuunnitelmat tehdään lain veloitteiden ja hengen mukaisesti. Suunnitelmat toimivat pääsääntöisesti tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä, mutta siinä on vielä puutteita. Samoin asiakassuunnitelmien tarkistamisessa säännöllisin väliajoin ja dokumentoinnin sisällössä ja ajantasaisuudessa on puutteita.

Taso 3: Kaikilla asiakkailla on asiakassuunnitelma, joka täyttää lain veloitteet sekä muodollisesti että sisällöllisesti. Ajantasaiset suunnitelmat toimivat aidosti tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun lastensuojelutyön työvälineenä.

3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin

Taso 1: Avohuollon tukitoimia on käytettävissä, mutta valikoima ja tarjonta ovat selkeästi puutteellisia suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Avohuollon tukitoimia ei kyetä järjestämään

1	2	3

asiakkaiden elämäntilanteiden edellyttämässä ajassa.

Taso 2: Avohuollon tukitoimia on riittävästi saatavilla, mutta niiden soveltuvuudessa asiakkaiden erityyneisiin tarpeisiin on puutteita samoin kuin tukitoimien järjestämisessä.

Taso 3: Avohuollon tukitoimien valikoima on monipuolinen ja saatavuus riittävä. Uusia tukitoimia kehitetään ja räätälöidään asiakkaiden tarpeiden mukaisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, lähiverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus

Taso 1: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan minimitasolla. Lapsen osallisuudessa ja kuulemisessa on puutteita. Lähiverkoston ja sukulasijoituksen mahdollisuuksia ei kartoiteta.

Taso 2: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa. Lähiverkoston ja sukulasijoituksen kartoittamisessa on puutteita.

Taso 3: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa ja tukevaa. Lähiverkoston ja sukulasijoituksen mahdollisuudet kartoitetaan. Lasta tuetaan erityisen huolellisesti siirtymävaiheissa biologisilta vanhemmilta sijaisvanhemmille/sijaishuoltoon ja/tai päinvastoin. Vanhempien tukeminen sijoitus- ja huostaanottoprosesseissa toteutuu suunnitelmallisesti.

3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Taso 1: Sijais- ja jälkihuollon palvelut ovat puutteellisia. Sijaishuoltopaikkojen valinnalle ei yhtenäisiä kriteereitä, vaan valinnat toteutetaan tapauskohtaisesti. Perhehoidon mahdollisuuksia lasta sijoitettaessa ei arvioida tai perhehoitoa ei ole riittävästi saatavilla. Sijaishuoltopaikkojen valvonta on puutteellista. Lapsikohtainen työskentely sijaishuollon aikana on vähäistä. Lapsen ja nuoren henkilökohtaiset tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa eivät toteudu säännöllisesti. Huostaanotetun lapsen vanhemman asiakassuunnitelmat puuttuvat ja suunnitelmallinen työskentely biologisen perheen kanssa ei toteudu.

Taso 2: Lapsen tarpeen mukaisen sijoituspaikan järjestäminen ohjaa sijoitustyöskentelyä. Kunnalla on käytettävissä sijoituspaikkoja, mutta niiden valvonta ei ole ennakoivaa ja suunniteltua. Lapsikohtainen työskentely sijais- ja jälkihuollon aikana perustuu kerran vuodessa tarkistettavaan asiakassuunnitelmaan. Lapsen ja nuoren henkilökohtainen tapaaminen sosiaalityöntekijän kanssa toteutuu pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Taso 3: Lapsen sijoituspaikan valinta perustuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Käytössä on riittävästi lapsen tarpeita vastaavia sijoituspaikkoja ja jälkihuollon tukitoimia nuorille. Jokaisen lapsen kohdalla on arvioitu perhehoidon mahdollisuus. Sijaishuoltopaikkojen valvonta toteutuu suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Sijais- ja jälkihuollossa olevien lasten asiakassuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Lapselle ja nuorelle varataan aikaa sosiaalityöntekijän henkilökohtaisiin tapaamisiin. Sijoitetulle lapselle, biologiselle perheelle ja sijaishuollon toimijoille tarjotaan aktiivisesti tukea heidän tarpeidensa mukaisesti. Sijais- ja jälkihuollon palveluita kehitetään aktiivisesti ja suunnitelmallisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

3. 5 Henkilöstöresurssit

Henkilöstöresurssien tarkastelu on jaettu tässä arvioinnissa neljään osa-alueeseen, joiden nykytilannetta ja kehittämistarpeita arvioidaan kunnan aineistojen pohjalta.

1. Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa

Tyrnävän kunnassa on selkeä tarve arvioida peruspalvelujen henkilöstöresurssien riittävyys ja kohdentaminen suhteessa tavoitteena olevaan palvelutasoon sekä todennäköisiin palvelurakenteiden muutoksiin. Periaatteessa resurssit tulisi mitoittaa niin, että palvelutarpeisiin voidaan vastata viivytyksettä ja asiakkaiden kokema palvelujen laatu on hyvä. Mitoitusperusteena voidaan käyttää paikallista tietoa palvelutarpeista ja asiakasmääristä sekä valtakunnallisia suosituksia.

2. Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa

		2

Tyrnävän kunnassa, kuten muissa kunnissa ehkäisevän lastensuojelun henkilöstöresurssit ovat riittämättömät. Pientä parannusta on mahdollista saada kehittämällä palvelujärjestelmän toimijoiden yhteistyötä. Varsinainen painopisteen muutos ehkäisevään työhön edellyttää syvemmälle menevää muutosta.

Kehittämisen myötä ehkäisevän lastensuojelun tulisi muodostaa selkeä sisällöllinen tehtäväalue, jonka toteuttamiseen ja kehittämiseen on osoitettu tietty osuus (noin 30 %:a) peruspalvelujen henkilöstön työajasta. Painopistettä siirretään asteittain (3-5 v) korjaavasta työstä ehkäisevään työhön, mikä näkyy suunnitelmallisena henkilöstöressin (ohjaus ja tuki, perhetyö) ohjaamisena pelkästään ehkäisevään lastensuojeluun. Muutoksen toteuttamisen tekee vaikeaksi se, että siirtymävaiheessa korjaavan lastensuojelun resurssitarpeet säilyvät lähes ennallaan.

3. Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

Tyrnävän kunnassa lastensuojelu painottuu lapsi- ja perhekohtaiseen (korjaavaan) työhön. Edellä kiinnitettiin jo huomiota sosiaalityön toimintaedellytyksiin ja lastensuojelutyön korvaavaan painotukseen. Vaikka kunnassa on tällä hetkellä asetuksen mukainen pätevyyden omaavat sosiaalityöntekijät (virassa olevat), uhkana on työntekijöiden vaihtuvuus ja pätevien työntekijöiden saatavuus. Kehittämistarve kohdistuu henkilöstöressin saatavuuden ennakointiin ja työntekijöiden pysyvyyden varmistamiseen. Molempiin asioihin voidaan vaikuttaa sosiaalityön toimintaedellytysten ja työhyvinvoinnin kehittämisellä.

4. Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Tyrnävän kunnassa lastensuojelutyön tukirakenteet ovat kunnassa: moniammatillisen asiantuntijatyöryhmän palvelut ovat ostopalveluna käytettävissä, työnohjaus on käynnistymässä ja täydennyskoulutukseen on mahdollista päästä. Johtava sosiaalityöntekijä vastaa lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun johtamisesta ja kehittämisestä. Lisäksi kunnassa toimii lastensuojelun kehittämisestä vastaava työryhmä. Huomiota tulisi kiinnittää ajallisten ja muiden edellytysten luomiseen työn kehittämiseksi. Osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen tulee jatkossakin turvata joko seudullisella yhteistyöllä tai kunnan toimesta.

4. Henkilöstöresurssit

4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa

Taso 1: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu minimitasolle, mikä ilmenee toistuvina jonoina ja palvelujen rajoittamisena. Asiakasmääriin ja palvelutarpeisiin nähden henkilöstö on alimitoitettu erityisesti lapsiperheiden kotipalvelussa (perhetyössä), neuvoloissa, kouluterveydenhuollossa ja oppilashuollossa.

Taso 2: Peruspalvelujen henkilöstön mitoituksessa suhteessa asiakasmääriin ja palvelutarpeisiin on selviä vajeita, mikä näkyy ajoittaisina jonoina ja palvelujen viivästymisenä.

Taso 3: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu niin, että palvelutarpeisiin voidaan vastata viivytyksettä ja asiakkaiden kokemaa palvelujen laatua on hyvä. Henkilöstön mitoituksen perusteena käytetään paikallista tietoa asiakasmääristä ja palvelutarpeista sekä valtakunnallisia suosituksia.

4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa

Taso 1: Henkilöstön työpanosta ehkäisevään lastensuojeluun on kohdennettavissa vain satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Henkilöstöresurssit on sidottu akuuttiin asiakastyöhön ja korjaavaan työhön.

Taso 2: Ehkäisevän lastensuojelun sisältöjä ja rakenteita kehitetään osana perustyötä, mutta henkilöstöresurssien riittävä kohdentaminen ehkäisevään työhön ei ole nykyisissä puitteissa mahdollista.

Taso 3: Ehkäisevä lastensuojelu muodostaa selkeän sisällöllisen tehtäväalueen, jonka toteuttamiseen ja kehittämiseen on osoitettu tietty osuus (noin 30%) peruspalvelujen henkilöstön työajasta. Painopistettä siirretään asteittain (3-5 v) korjaavasta työstä ehkäisevään työhön,

1	2	3

mikä näkyy suunnitelmallisena henkilöstöresurssin (ohjaus ja tuki, perhetyö) lisäyksenä pelkääntään ehkäisevään lastensuojeluun.

4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

Taso 1: Lastensuojelutyön henkilöstöresurssit on mitoitettu minimitasolle suhteessa asiakkaiden määrään ja tarpeisiin. Henkilöstön vaihtuvuus (työsuhteen kesto alle 2 v) on suurta ja lain mukaisissa pätevyyksissä on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutyön henkilöstön vaihtuvuus on vähäistä ja työntekijöillä on lain mukaiset pätevydet. Henkilöstöresurssien riittävydessä on ajoittaisia ongelmia, mikä vaikeuttaa lain velvoittamissa määräajoissa pysymistä.

Taso 3: Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun henkilöstöä on asiakasmääriin ja tarpeisiin suhteutettuna riittävästi tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun työn toteuttamiseen. Kunnan lastensuojelutyötä tehdään pitkäjänteisesti pätevän ja pysyvän henkilöstön voimin. Lastensuojelun (/sosiaalihuollon) tehtäväkenteet on uudistettu STM:n suositusten mukaisesti.

4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Taso 1: Lastensuojelutyötä tehdään yksittäisen työntekijän työorientaation varassa. Osaamista ylläpitävät ja kehittävät kollegiaaliset tukirakenteet (esimiestuki, tiimityö, työnohjaus, koulutus) ovat puutteellisia. Lain edellyttämän moniammatillisen asiantuntijaryhmän palvelut ovat käytössä.

Taso 2: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään pääsääntöisesti hyvin samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Työn pitkäjänteiseen kehittämiseen ei ole ajallisia tai muita mahdollisuuksia.

Taso 3: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään aktiivisesti samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Kehittäminen on olennainen osa työtä, jota työntekijät ja esimiehet yhdessä toteuttavat pitkäjänteisesti. Osaamisen ja työn kehittämisessä yhdistetään kokemuksellista, teoreettista ja tutkimuksellista tietoa.

Kokonaisarviointi: Henkilöstöresurssit

1 - 2		

3.6 Johtopäätökset kehittämisen tarpeista

Seuraavaksi esitetään yhteenveto (Taulukko 7) Tyrnävän kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilasta toteutetun arvioinnin perusteella. Lopuksi kootaan johtopäätökset kunnan lastensuojelun kehittämistarpeista.

Taulukko 7. Yhteenveto Tyrnävän kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilan arvioinnista

ARVIOINNIN KOHTEET JA ARVIOINTITASOJEN KRITTEERIT

1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen

- 1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa
 - 1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen
 - 1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen
 - 1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen
- Kokonaisarviointi:** Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

Kunnan nykytilanne		
1	2	3
1		

2. Ehkäisevä lastensuojelu

- 2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa
 - 2.2 Vanhempain tukeminen kasvatustehtävässä (yleinen ja räätälöity)
 - 2.3 Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen
 - 2.4 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa
- Kokonaisarviointi:** Ehkäisevä lastensuojelu

1	2	3
1-2		

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- 3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset
- 3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote
- 3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin
- 3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, lähi-verkoston kartoitus ja sukulaissijoitus
- 3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

1	2	3

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

2

4. Henkilöstöresurssit

4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa

4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa

4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

1	2	3
1-2		

Kokonaisarviointi: Henkilöstöresurssit

Käytettyjen arviointikriteereiden perusteella Tyrnävän kunnan toimet ja palvelut lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi sijoittuvat tällä hetkellä (2009) tasojen 1 ja 2 välille³⁹. Arvioinnin kohteiden mukaisesti eriteltynä

- paras tilanne on lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa, jossa lähestytään tasoa 2 ja sijaishuollon järjestämisessä tasoa 3. Eli tällä alueella tilannetta voidaan pitää kokonaisuudessaan kohtuullisena, vaikkakin puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen.
- tilanne on kohtuullisella tasolla (taso 2) myös ehkäisevän lastensuojelun alueella vanhempien kasvatustehtävissä tukemisessa sekä lapsen ja perheen erityinen tuen tarpeen tunnistamisessa ja tukitoimien järjestämisessä. Puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen.
- henkilöstöresursseissa tilannetta voidaan pitää kohtuullisena (taso 2) lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa henkilöstön riittävyyden, pätevyyden ja pysyvyyden osalta. Työn tukirakenteet ovat myös kohtuullisella tasolla (2).
- heikoin tilanne on lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttamisessa kokonaisuudessaan, sillä kaikki neljä osa-aluetta sijoittuvat minimitasolle (taso 1), jossa on huomattavia puutteita.
- heikko tilanne (taso 1) on myös ehkäisevässä lastensuojelussa ehkäisevän työn sisällössä, riittävyydessä ja yhteistyön toimivuudessa peruspalveluissa samoin kuin lapsen huomioon ottamisessa aikuisten palveluissa.
- lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa lastensuojelutarpeen selvityksien määräajoissa sekä asiakassuunnitelmien ajantasaisuudessa ja dokumentoinnissa on huomattavia puutteita eli toiminta on tasolla 1.
- peruspalvelujen ja ehkäisevän lastensuojelun henkilöstön riittävyys on tasolla 1 eli toiminnassa on huomattavia kehittämistarpeita.

Tyrnävän kunnan lastensuojelun kehittämistarpeet ovat arvioinnin perusteella hyvin samansuuntaisia kuin muissa Oulun seudun kunnissa. Siksi seuraavaksi esitetyt johtopäätökset koskevat pääosin kaikkia seudun kuntia.

1. Tyrnävän kunnan lastensuojelun kokonaistilanne on samalla "kohtuullisella" tasolla kuin keskimäärin seudun muissa kunnissa. Koska arviointikriteerit johdettiin uuden lastensuojelulain määrittämistä kunnan lastensuojelun tehtävistä, tavoitteista ja velvoitteista, voitaneen arviointitulosten perusteella todeta, että Oulun seudun kunnilla on vielä pitkä matka kuljettavana. Toisaalta herää epäily liian vaativasta arviointikriteeristöstä, kun kuntien lastensuojelun nykytila ylsi vain harvoissa yksittäistapauksissa tasolle 3. Ehkä osuvin johtopäätös on, että uuden lastensuojelulain hengen toteuttaminen käytännössä niin yksilö- kuin rakennetasolla on kunnille erittäin vaativa haaste. Siksi ideaalitaso ei vielä näy vuoden kuluttua lain voimaantulosta.
2. Lastensuojelun kehittäminen on nähtävä kokonaisuutena, mikä tarkoittaa yksittäisten kehittämistarpeiden ja -toimien nivomista osaksi kunnan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä. Kehittämisessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota toisaalta lastensuojelun rakenteellisen ja yksilökohtaisen työn ja toisaalta ehkäisevän ja korjaavan työn suhteeseen. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen on juuri niin laaja ke-

³⁹ Arviointitasot määriteltiin seuraavasti: Taso 1 edustaa minimitasoa, jossa on huomattavia puutteita arvioinnin kohdealueella. Tasolla 2 kohdealueen tilanne / toiminta on kohtuullisella tasolla, mutta puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen. Tasolla 3 kohdealueen toiminta lähenee ideaalitalannetta, jossa lastensuojelulain henki toteutuu käytännössä sekä yksilö- että rakennetasolla.

hittämistehtävä kuin sitä edellä on kunnan toimien ja palvelujen valossa arvioitu. Koska hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttaminen ja ongelmien ehkäiseminen näyttävät arvioinnin perusteella olevan kunnissa kaikkein heikoimmalla tasolla, on ne syytä ottaa kehittämisen kohteiksi.

3. Tieto on välttämätön edellytys kunnan lastensuojelun toteuttamisessa ja kehittämisessä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen on arvioinnin mukaan kehittymättömällä tasolla kaikissa kunnissa. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia koskevan tiedontuotannon kehittäminen tulisi ratkaista alueellisesti.
4. Uusi lastensuojelulaki asettaa uudenlaisia vaatimuksia asiakasprosessin läpinäkyvyydelle, lastensuojelun tarpeen arvioinnille, lapsen osallisuudelle ja kuulemiselle, vanhempien tukemiselle, huostaanotto-prosessin valmistelulle sekä sosiaalityöntekijän työskentelylle hallinto-oikeuden kanssa. Arvioinnin perusteella Oulun seudun kuntien lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa on paljon kehitettävää. Vakavimmat puutteet liittyvät lastensuojelutarpeen selvitysten määräaikoihin, asiakassuunnitelman asemaan tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun toteuttamisessa sekä dokumentointiin. Lasta ja perhettä auttavan lastensuojelutyön kehittäminen tulisi nähdä jatkuvan työn kohteena.
5. Lastensuojelun osaamisen kehittämistarpeita on arvioinnin perusteella sekä asiakastyössä että lastensuojelun strategiatyössä mukaan lukien sosiaalisten, terveydellisten ja lapsivaikutusten arviointi. Huomattavimmat puutteet ovat rakenteellisen osaamisen alueella eli lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttamistyössä. Kunnan lastensuojelun osaaminen on sidoksissa henkilöstön riittävyteen, pysyvyyteen ja pätevyyteen. Lastensuojelun arkityö vie kunnissa työntekijöiden ajan niin tarkkaan, ettei työn ja osaamisen kehittämiseen jää aikaa. Lastensuojelun osaamisen varmistaminen seudun kunnissa on nähtävä rakenteellisen kehittämisen kohteena. Monet kohdassa 4 esiteytystä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun puutteista johtuvat kuntien lastensuojelun henkilöstön riittämättömyydestä ja osaamisen epäjatkuvuudesta. Varsinkin pienissä kunnissa lastensuojelu on nähtävä erityisosaamista vaativana työnä johtuen lastensuojelutilanteiden harvalukuisuudesta. Kuntien yhteistyö lastensuojelun osaamisen ylläpitämisessä ja kehittämisessä tulee lähivuosina entistä tärkeämmäksi.

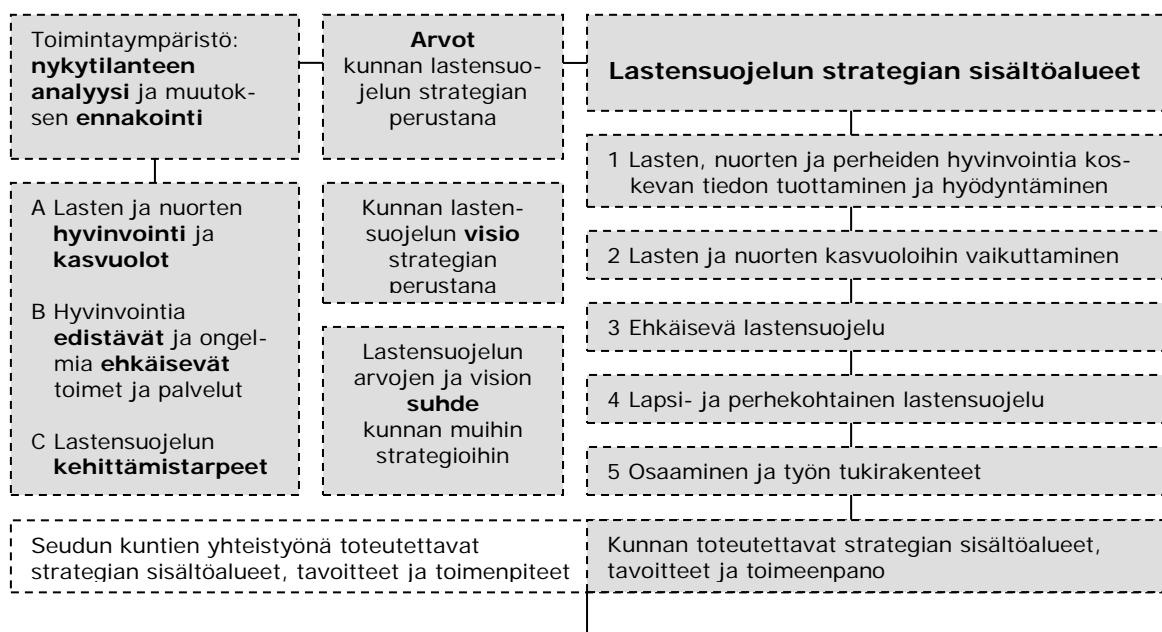
4 LASTENSUOJELUN STRATEGIA: TIEToon JA OSAAMISEEN PERUSTUVAA, HYVINVOINNIN EDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAA, ONGELMIA EHKÄISEVÄÄ JA LASTA JA PERHETTÄ AUTTAVAA LASTENSUOJELUA

4.1 Tarkastelukehys

Lastensuojelun strategialla määritellään kunnan lastensuojelun kehittämisen suunta lähivuosille, asetetaan strategian mukaiset tavoitteet, jäsenetään tarvittavat toimenpiteet, arvioidaan nykyisten voimavarojen riittävyys ja uudelleen kohdentamisen tarpeet sekä varaudutaan tarvittaessa resurssien lisäämiseen. Lastensuojelun suunnitelma toimii samanaikaisesti strategisena suunnannäyttäjänä ja konkreettisena toimenpideohjelmana.

Lastensuojelun strategian perusteet ja sisällöt on johdettu edellisissä luvuissa esitetystä toimintaympäristön analyysistä (Kuvio 11). Luvussa 2 ja sen alaluvuissa tarkasteltiin kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, kasvuolosuhteita sekä lastensuojelun tarvetta tilastojen valossa. Johtopäätöksiä kehityksen suunnasta esitettiin luvussa 2.4. Kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilaa arvioitiin luvussa 3 ja sen alaluvuissa. Johtopäätökset kehittämistarpeista on koottu lukuun 3.6

Kuntakohtaisten analyysien perusteella lastensuojelun kehittämistarpeet ovat Oulun seudulla hyvin samankaltaisia, mikä tunnistettiin myös lastensuojelun suunnitelmien seudullisessa valmisteluprosessissa. Näin ollen lastensuojelun strategian sisältöalueet (5) määriteltiin⁴⁰ yleisellä tasolla samoiksi Oulun seudun kunnissa. Strategian sisältöalueet kattavat tarkoituksellisesti koko lastensuojelun toiminta-alueen, josta kunta on vastuussa. Kunnan lastensuojelun strategiassa on siis kaksi tasoa, seudullinen ja kuntakohtainen, joita kuvio 11 ja kuvio 13 (Liite 9) havainnollistavat.

⁴⁰ Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelman valmistelun yhdyshenkilöiden ja perusturva-/ sosiaali- ja terveysjohtajien yhteinen työkokous 4.5.2009

Kunnan lastensuojelun ja strategian seuranta ja arviointi

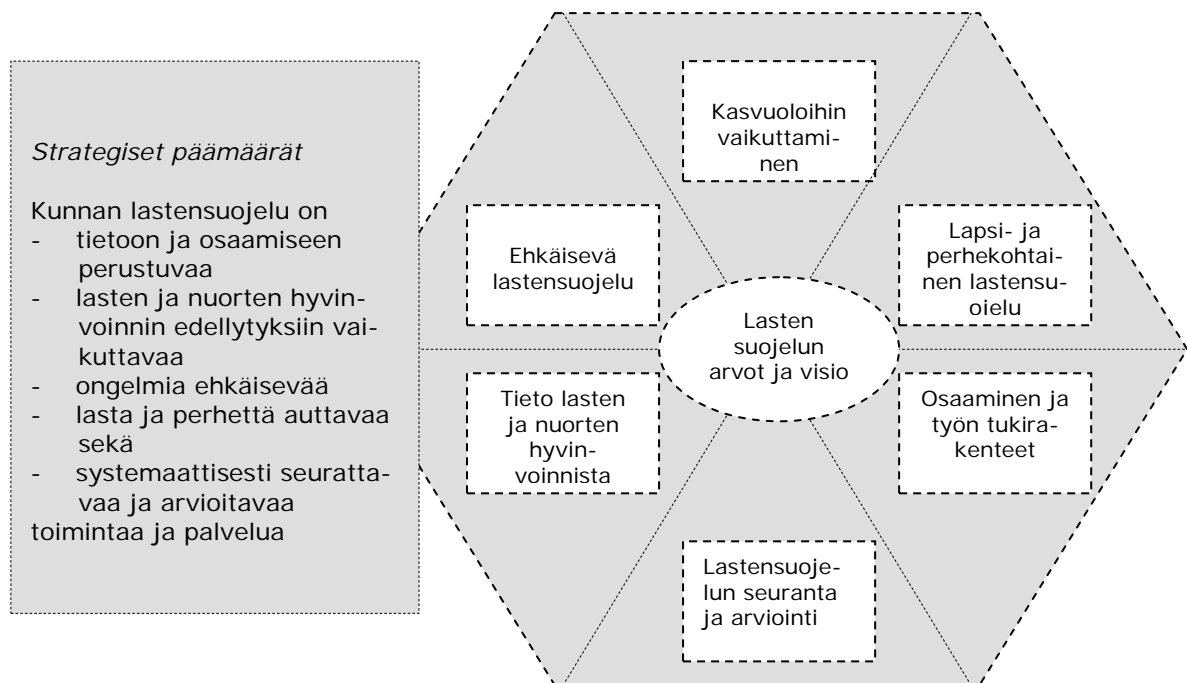
Kuvio 11. Kunnan lastensuojelun strategian perusteet ja sisällöt

4.2 Lastensuojelun arvot ja visio sekä strategian sisältöalueet ja toimeenpano

Lastensuojelun strategialla ja sen toimeenpano-ohjelmalla tulisi vastata lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin rakenteellisiin edellytyksiin sekä yksilötason vaikeutuneisiin elämäntilanteisiin. Strategiseksi päämääräksi muotoiltuna kehittämistarpeisiin vastaaminen tarkoittaa, että kunnan lastensuojelun tulisi olla

- lasten ja perheiden hyvinvointia koskevaan tietoon ja osaamiseen perustuvaa,
- hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttavaa,
- ongelmia ehkäisevää,
- lasta ja perhettä auttavaa sekä
- systemaattisesti seurattavaa ja arvioitavaa toimintaa ja palvelua. (Kuvio 12)

Yhden kunnan näkökulmasta lastensuojelun kehittämistarpeisiin vastaaminen voi muodostua ylivoimaiseksi. Siksi tämä lastensuojelun suunnitelma sisältää vaihtoehtoisia mahdollisuuksia. Kunta voi periaatteessa toteuttaa kaikki strategian sisältöalueet joko yksin tai toimia yhteistyössä seudun kuntien kanssa. Kunkin sisältöalueen tavoitteiden ja toimenpiteiden konkretisointi on kuitenkin kunnan tehtävänä ja vastuulla samoin kuin seudullisesta yhteistyöstä sopiminen. Erityisesti lastensuojelun tiedontuotantoa, osaamista sekä seuranta- ja arviointijärjestelmää koskevilla strategian sisältöalueilla tarvitaan kuntien välistä yhteistyötä. Luvussa 4.4 esitetään suosituksia seudullisesti toteutettavien strategian sisältöalueiden toimeenpanosta.

Kuvio 12. Kunnan lastensuojelun strategiset päämäärät ja strategian sisältöalueet

Seuraavaksi esitetään kunnan lastensuojelun strategia sisältöalueittain⁴¹ niin, että ensin kuvataan seudullisesti toteutettavat tavoitteet ja sen jälkeen kunnan konkretisoimat tavoitteet, niihin liittyvät toimenpiteet, resurssit sekä toteutuksen ja seurannan vastuutaho. Kunnan kannanotot seudullisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin tulee määrittellä erikseen.

Lastensuojelun arvot ja visio	
<p>Kunnan lastensuojelun arvot:</p> <ul style="list-style-type: none"> - turvallisuus, - yhteistyö, - lapsilähtöisyys ja - perhekeskeisyys <p>Kunnan lastensuojelun visio: <i>Yhteistyössä perheiden kanssa kohti turvallista ja viihtyisää Tyrnävää</i></p>	
Strategian sisältöalue 1: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan tiedon tuottaminen, analysointi ja hyödyntäminen lastensuojelun kehittämisessä	
<p>Seudullisesti toteutettavat tavoitteet</p> <p>1. Seudullisen tiedontuotannon järjestelmän luominen: a) tilastollisen tiedon, b) kansalaisilta koottavan tiedon, c) palveluntuottajan tiedon ja d) asiakastietojärjestelmien tiedon yhdistäminen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan kokonaiskuvan luomiseksi ja tiedon hyödyntämiseksi lastensuojelun kehittämisessä, seurannassa ja arvioinnissa</p> <p>Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen.</p>	
Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 1	
<p>Tavoitteet</p> <p>1. Seudun kuntien yhteisönä toteutettava tiedontuotannon järjestelmä otetaan käyttöön kunnan olosuhteisiin soveltuvalla tavalla.</p> <p>2. Lapsiväestön määrän kehityksen vaikutuksia palvelutarpeisiin ja niihin vastaamiseen arvioidaan kunnassa nykyistä ennakoivammalla, pitkäjänteisemmällä ja systemaattisemmalla tavalla yli hallintokuntarajojen.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön tiedontuotannon järjestelmän luomiseksi Aikataulu: Seudullisesti päätettävä</p>
<p>3. Lasten ja nuorten tilanteista ja perheiden palvelutarpeista kerätään tietoa ja tietoa hyödynnetään päätöksenteossa.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Kerätään vuosittain tilastotiedot toimintakertomusvaiheessa</p> <p>2. Hyvinvointiryhmän katsaus Aikataulu: Katsaus valmistuu huhtikuun loppuun mennessä</p> <p>Toteutumisen mittarit⁴²</p> <ul style="list-style-type: none"> - osallistujalistat vapaa-aikatoimesta - tarjottavien oppituntien määrä / oppilas - päivähoitossa, esiopetuksessa ja aamu- ja iltapäivähoitossa olevien lasten määrät

⁴¹ Strategia perustuu kunnan esittämiin lastensuojelun arvoihin, visioon sekä tavoitteisiin, toimenpiteisiin, resursseihin ja toimeenpanoon.

⁴² Mittareiden tarkastelua viedään pidemmälle lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmän valmistelun yhteydessä IX/2009 – III/ 2010. Tässä vaiheessa kunnan esittämät mittarit tai niiden puuttuminen on nähtävä välivaiheena.

	<ul style="list-style-type: none"> - äitiysneuvolan, lastenneuvolan ja kouluneuvolan ja terveydenhuollon erityistyöntekijöiden käyntimäärät - erityislastentarhanopettajien, erityisopettajien, koulukuraattorien, koulupsykologien määrä / oppilaiden määrä (suositukset näkyviin) - lastensuojelun avohuollon toiminnan toteuma - lasten sijoitukset - asiakasmäärät ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa <p>Resurssit Osana yleistä tiedonkeruuta</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Kunnan hyvinvointiryhmä vastaa katsauksen tuottamisesta</p> <p>Vastuu seurannasta ja arvioinnista Kunnanvaltuusto</p>
Strategian sisältöalue 2: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen	
<p>Seudullisesti toteutettavat tavoitteet</p> <p>2.1 Lapsinäkökulman huomioonottaminen maankäytön, asuinalueiden, rakennusten ja kasvuympäristöjen suunnittelussa sekä palvelujen järjestämisessä</p> <p>2.2 Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen</p> <p>2.3 Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen</p> <p>Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen</p>	
Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 2	
<p>Tavoitteet</p> <p>1. Seudun kuntien yhteistyönä valmisteltavia lapsinäkökulman huomioonottamisen ja lapsivaikutusten arvioinnin periaatteita ja menettelyjä hyödynnetään kunnan olosuhteisiin soveltaen</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön lapsinäkökulman huomioonottamisen ja lapsivaikutusten arvioinnin osaamisen kehittämiseen ja periaatteiden valmisteluun. Aikataulu: Seudullisesti päätettävä</p>
<p>2. Lasten ja nuorten näkökulma kaavoituksessa ym. suunnittelussa otetaan huomioon.</p> <p>3. Lasten ja nuorten arkiympäristö on turvallinen.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Lapsia ja nuoria kuullaan kaavoitussuunnittelussa</p> <p>2. Lasten leikki- ja harrastepaikat pidetään hyvässä kunnossa.</p> <p>3. Lasten ja nuorten tarpeet on huomioitu liikenteellisissä järjestelyissä: pyöräteitä ja liikennevaloja lisätään.</p> <p>4. Tupos -tielle rakennetaan kevyen liikenteen väylä.</p> <p>Aikataulu: Vuosina 2009 - 2010 laaditaan leikkipaikkojen kehittämissuunnitelma ja kunnossapito-ohjelma.</p> <p>Toteutumisen mittarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leikki- ja harrastepaikat tarkastetaan kunnossapito-ohjelman mukaisesti, joka sisältää tarkastuksen, huollon ja tapaturmien/onnettomuuksien seurannan ja ehkäisy. - Tupos -tien kevyen liikenteen väylän aikataulu <p>Resurssit Teknisen toimen resurssit</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista</p>

	<p>Tekninen toimi Vastuu seurannasta/arvioinnista Tekninen lautakunta / kunnanvaltuusto</p>
<p>5. Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia parannetaan mahdollistamalla heidän suora tai välillinen osallistuminen eri työryhmiin, joissa suunnitellaan arjen kasvuympäristöjä ja olosuhteita</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Säännöllisesti toteutettavat kouluterveyskyselyt 2. Säännöllisesti toteutettavat nuorten elämäntapa- ja harrastekyselyt. 3. Kunnassa toimii erilaisia vaikutuskanavia lapsille, nuorille ja vanhemmille, mm. Nuorisofoorumi, lasten parlamentti, koulujen oppilaskunnat, joiden välittämät viestit ja aloitteet otetaan huomioon päätöksenteossa 4. Kuntalaisilla on käytössä aloitekanava, jonka kautta he voivat välittää aloitteita ja viestejä. 5. Koulun ja kodin välisessä yhteistyössä on käytössä sähköinen reissuvihko vanhemman ja opettajan välillä. Vanhempainillat ja vanhempain vartit. 6. Päiväkodin ja kodin välisessä yhteistyössä päivittäiset tapaamiset, lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ja vanhempainillat. 7. Seudullisesti kehitteillä oleva sähköinen oppimissuunnitelma. Aikataulu: Toimenpiteistä raportoidaan vuosittain huhtikuussa <p>Toteutumisen mittarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - nuorisofoorumin toiminta on käynnistynyt vuonna 2009, kokoontumisten lukumäärä - aloitteiden määrä - valmisteluun menneiden aloitteiden määrä - seutunapin toiminnan seuranta seudullisista mittareista - lastenparlamentin kokoontumisten määrä - kouluterveyskyselyt kahden vuoden välein - vanhempainiltojen ja vanhempainvartioiden osallistumisprosentti - seudullinen sähköinen oppimissuunnitelman pilotointi ja arvioitu käyttöönotto vuonna 2010 <p>Resurssit Seuranta toteutetaan viranhaltijatyönä Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Hyvinvointityöryhmä Vastuu seurannasta/arvioinnista Kunnanvaltuusto</p>
<p>Strategian sisältöalue 3: Ehkäisevä lastensuojelu</p>	
<p>Seudullisesti toteutettavat tavoitteet</p> <p>3.1 Ehkäisevän lastensuojelun käsitteellinen, sisällöllinen ja menetelmällinen vahvistaminen: ehkäisevän työn kohteiden, toimijoiden ja yhteisten toimintamallien jäsentäminen sekä resurssien arviointi suhteessa palvelutarpeisiin ja painopisteen siirtämiseen ehkäisevään työhön</p> <p>3.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä: tuen tarpeen jäsentäminen ja kohdentaminen perheen elämäntilanteen ja lasten iän mukaan</p>	

3.3 Toimintamallien luominen erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi ja järjestämiseksi

Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano

Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen.

Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 3**Tavoitteet**

1. Seudun kuntien yhteistyönä valmistettavia ehkäisevän lastensuojelun, vanhempien kasvatustehtävän tukemisen ja erityisen tuen tunnistamisen toimintamalleja hyödynnetään kunnan olosuhteisiin soveltuvalla tavalla

Toimenpiteet ja aikataulu

1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön ehkäisevän lastensuojelun, vanhempien kasvatustehtävän tukemisen ja erityisen tuen tunnistamisen toimintamallien kehittämisessä
Aikataulu: Seudullisesti päätettävä

2. Ehkäisevän lastensuojelun käsitteellinen, sisällöllinen ja menetelmällinen vahvistaminen siten, että työn painopiste siirtyy ehkäisevään työhön.

Toimenpiteet ja aikataulu

1. Kunnassa on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä eri hallintokuntien yhteistyön edistäjänä.
 2. Kouluissa toimii tehostettu tuki
 3. Koulun sähköistä reissuvihkoa käytetään kodin ja koulun välisen yhteistyön vahvistamiseen.
 4. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä lisätään mm. järjestämällä perheleirejä ja vertaisryhmätoimintaa.
 5. Päivähoitoon otetaan käyttöön varhaisen tuen toimintamalli.
Aikataulu: Toimenpiteet 1-5 ?;
- Vuonna 2010 lisäresurssi erityisopetukseen (KELTO).
 - Murron kouluun perustetaan toinen pienryhmä vuonna 2010. Temmeksen pienryhmä jatkaa kuten aiemmin.

Toteutumisen mittarit

- hyvinvointityöryhmä kokoontuu säännöllisesti kuukausittain
- neuvolatiimi, perhetyön tiimi, psykiatrian tiimi ja oppilashuoltotyöryhmä kokoontuvat säännöllisesti
- ennaltaehkäisevän toiminnan toteutuminen sosiaalityössä

Resurssit

Hyvinvointityöryhmä toteutuu viranhaltijatyönä
Sosiaaliohjaajatyö
Sähköisen reissuvihkon ja oppimissuunnitelman lisenssi

Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista

Osastot

Vastuu seurannasta/arvioinnista

Kunnanvaltuusto

3. Lasten vanhempia tuetaan kasvatustehtävässä: tuen tarpeen jäsentäminen ja kohdentaminen perheen elämäntilanteen ja lasten iän mukaan.

Toimenpiteet ja aikataulu

1. Järjestetään aikaisempaa enemmän vertaisryhmätoimintaa ja kotipalvelua
2. Alaluokilla vahvistetaan koulukuraattoripalveluita.
3. Vahvistetaan koulupsykologipalveluita.
Aikataulu: Vuosina 2009 - 2010: vertaisryhmätoiminnan järjestäminen eri kohde-ryhmille, koulukuraattoripalvelut alaluokilla, koulupsykologipalvelut.

Toteutumisen mittarit

- Suunnitellut toimenpiteet on toteutettu.

Resurssit

	<p>Lähihoitajan toimen perustaminen kotipalveluun vuonna 2010 Koulukuraattorin toimen perustaminen vuonna ? Koulupsykologin viran perustaminen vuonna ?</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Osastot Vastuu seurannasta/arvioinnista Kunnanvaltuusto</p>
<p>Strategian sisältöalue 4: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu</p>	
<p>Seudullisesti toteutettavat tavoitteet</p> <p>4.1 Lastensuojelun tarpeiden tunnistamisen kehittäminen (vrt tavoite 1) 4.2 Lastensuojelun sisällöllinen kehittäminen lastensuojelulain hengen ja velvoitteiden mukaisesti 4.3 Lastensuojelun tehtävärakenteiden uudistaminen, resurssien arviointi ja kohdentaminen (Stm:n suositukset) 4.4 Monitoimijaisen yhteistyön kehittäminen kuntien, kolmannen ja yksityisen sektorin välillä</p> <p>Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen.</p>	
<p>Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 4</p>	
<p>Tavoitteet</p> <p>1. Seudun kuntien yhteistyönä kehitettäviä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toiminta- ja tehtävärakennemalleja hyödynnetään kunnan olosuhteisiin soveltaen</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toimintamallien kehittämisessä Aikataulu: Seudullisesti päätettävä</p>
<p>2. Suunnitelmallisuutta lisätään asiakastyössä. Vahvistetaan lastensuojelun sisällöllistä kehittämistä lastensuojelulain hengen ja velvoitteiden mukaisesti.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään määräajassa. 2. Lastensuojeluasiakkaiden asiakassuunnitelmat on tehty asianmukaisesti ja asiakastyön dokumentointi on kunnossa. 3. Avohuollon tukitoimia käytetään monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti palvelutarpeeseen vastaten. 4. Kunnan moniammatillista ja monialaista yhteistyötä lisätään Aikataulu: Tarkistetaan lastensuojelusuunnitelman valmistuttua</p> <p>Toteutumisen mittarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - avohuollon toimenpiteiden toteutuminen - keskimääräinen määräaika, määräajan ylitykset - yhteistyökokousten toteutumisen kirjaaminen <p>Resurssit</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Osastot Vastuu seurannasta/arvioinnista Kunnanvaltuusto</p>

<p>3. Viimesijaisten lastensuojelutoimenpiteiden tarve vähenee ja työn painopiste siirtyy korjaavasta ennaltaehkäisevään työhön suuntaan.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu 1. Avohuollon tukitoimenpiteitä ja kotiin tarjottavia palveluita kehitetään. Aikataulu: toimintatapoja kokeillaan vuosisana 2009 - 2010</p> <p>Toteutumisen mittarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Huostaanottojen määrä vähenee. - Kiireellisten sijoitusten määrä vähenee. - Lasten sijoitus kodin ulkopuolelle vähenee. <p>Resurssit Nykyiset resurssit optimaalisesti käytettynä</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Toimijoiden yhteisvastuullisuus Johtava sosiaalityöntekijä</p> <p>Vastuu seurannasta/arvioinnista Toimijoiden yhteisvastuullisuus Johtava sosiaalityöntekijä Lautakunnat</p>
<p>2. Lastensuojelun tehtävärakenteita uudistetaan, resursseja arvioidaan ja kohdennetaan uudelleen.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu Toteutumisen mittarit Resurssit Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Sosiaali- ja terveyslautakunta Vastuu seurannasta/arvioinnista Kunnanvaltuusto</p>
<p>3. Monitoimijaista yhteistyötä kehitetään kuntien, kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin välillä.</p>	<p>1. Tehdään yhteistyötä seurakunnan, poliisin ja järjestöjen kanssa kunnan lastensuojelutoimijoiden lisäksi.</p> <p>Toimenpiteiden aikataulutus Toteutumisen mittarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - on luotu kattava yhteistyöverkosto lastensuojelutoimijoiden välillä. <p>Resurssit</p> <ul style="list-style-type: none"> - sosiaali- ja perhetyöntekijä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista</p> <ul style="list-style-type: none"> - sosiaalitoimi <p>Vastuu seurannasta/arvioinnista kunnanvaltuusto</p>
<p>Strategian sisältöalue 5: Osaaminen ja työn tukirakenteet</p>	
<p>Seudullisesti toteutettavat tavoitteet Määritellään myöhemmin Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen</p>	
<p>Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 5</p>	
<p>Tavoitteet 1. Kunnan henkilöstö tuntee kunnan lastensuojelun suunnitelman ja työskentelee sen suuntaisesti</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu: 1. Kunnanvaltuuston hyväksymisen jälkeen lastensuojelun suunnitelma käsitellään osastoittain yhteisissä palavereissa Aikataulu: Suunnitelma on käyty läpi osastoittain keväällä 2010 aikana</p> <p>Toteutumisen mittarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - perehdytystilaisuuksien toteutuminen - perehdytyslomakkeiden laadinta ja käyttöönotto osastoilla - nimetään perehdytyksen vastuuhenkilöt osastoittain <p>Resurssit Osastopalaverit/kokoukset</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista</p>

	Osastojen esimiehet Vastuu seurannasta/arvioinnista Hyvinvointityöryhmä
--	--

4.3 Yhteistyö lastensuojelun järjestämisessä

Tyrnävän kunnan lastensuojelupalvelut tuotetaan seruraavasti (2008 tilanne):

1. Kunnan oma palvelutuotanto

Ehkäisevä lastensuojelu

- ehkäisevä lastensuojelu peruspalveluissa ja perhetyö
- lasten aamu- ja iltapäivätoiminta vapaa-aikatoimen kerhotoimintana
- koulujen kerhotoiminta
- nuorisoforumi ja nuorten kesätyö

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- lastensuojelun sosiaalityö: lastensuojelutarpeen arviointi, vanhemmuuden arviointi, huostaanotto ja sijaishuollon järjestelyt
- avoimuuden palvelut: lastensuojelun perhetyö, kalastusleiri

2. Yhteistyö muiden kuntien kanssa

Ehkäisevä lastensuojelu

- perheneuvolapalvelut ostopalveluna Oulun kaupungilta
- retket ja tapahtumat Rantalakeuden kuntien kanssa
- vaikuttajapäivät

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- moniammatillisen asiantuntijaryhmän palvelut ostopalveluna Oulun kaupungilta
- sosiaalipäivystys seudullisena yhteistoimintana

3. Ostopalvelut järjestöiltä sekä muu yhteistyö järjestöjen ja seurakunnan kanssa

Ehkäisevä lastensuojelu

- ostopalvelut ensikoti, turvakoti
- nuorisotilojen toiminnan valvonta 4H:lta
- perheleirit ja retket seurakunnalta

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- avoimuuden palvelut: tukihenkilötoiminta, tukihenkilöiden koulutus kansalaisopistossa, sovittelupalvelu

4. Ostopalvelut yrityksiltä

Sijaishuolto

- sijaishuolto perhekodeissa ja lastensuojelulaitoksissa
- perhehoito, sijaisperhehoito

Jälkihuolto

- ohjaus, asumispalvelut, tukihenkilö

Kunnan edustajat arvioivat yhteistyön eri toimijoiden kanssa toimivan saumattomasti. Kunnan omaa palvelutuotantoa ei pidetä riittävänä, vaan sosiaaliohjaajan toimen perustaminen nopeasti nähdään välttämättömänä. Myös lastensuojelun avoimuuden tukihenkilöistä on pula. Tavoitteena on edelleen pinopisteen siirtämiseen ehkäisevään ja avoimuudelliseen lastensuojeluun. Moniongelmaisten nuorten ohjauksista on myös tarkoitus kehittää.

4.4 Suositukset seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta

Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien valmistelu on ajoittunut murroskohtaan, jossa selvitetään tulevien kunta- ja palvelurakenteiden vaihtoehtoja. Vasta näiden yhteistoiminta-alueita koskevien perusratkaisujen jälkeen konkretisoituvat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät kuntakohtaiset intressit. Kuntien lastensuojelun suunnitelmat koskettavat laajasti kuntien lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja palveluja. Suunnitelmien valmistelussa ei ole otettu kantaa kuntien yhteistyöhön näiden palvelujen järjestämisessä. Sen sijaan kuntien yhteistyön näkökulmasta suunnitelmat on mahdollista nähdä lastensuojelun seudullisena kehittämisohjelmaksi, joka tukee kuntien lastensuojelun suunnitelmien käytäntöön viemistä. Erityisesti tämä koskee niitä strategian sisältöalueita (ks. Liite 9 Kuvio 13), joita kunnat eivät pysty yksin toteuttamaan.

Näistä lähtökohdista esitetään⁴³ lastensuojelun suunnitelmien seudullisesti toteutettavien strategiasisältöjen toimeenpanosta seuraavat suositukset kuntien hyväksyttäväksi:

1. Yhteistyössä Oulun seudun kuntien ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa valmistellaan *Oulun seudun lastensuojelun kehittämisohjelma*, jonka sisällön muodostavat lastensuojelun suunnitelmissa määritellyt seudullisesti toteutettavat sisältöalueet:
 - *Seudullisen tiedontuotannon järjestelmän luominen*: a) tilastollisen tiedon, b) kansalaisilta koottavan tiedon, c) palveluntuottajan tiedon ja d) asiakastietojärjestelmien tiedon yhdistäminen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan kokonaiskuvan luomiseksi ja tiedon hyödyntämiseksi
 - *Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen*: a) Lapsinäkökulman huomioon ottaminen maankäytön, asuinalueiden, rakennusten ja kasvuympäristöjen suunnittelussa sekä palvelujen järjestämisessä, b) Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen ja c) Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen
 - *Ehkäisevän lastensuojelun kehittäminen*: a) Käsitteellinen, sisällöllinen ja menetelmällinen vahvistaminen, yhteisten toimintamallien jäsentäminen ja painopisteen siirtäminen ehkäisevään työhön, b) Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja c) Toimintamallien luominen erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi ja järjestämiseksi
 - *Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun kehittäminen*: a) Lastensuojelun tarpeiden tunnistamisen kehittäminen, b) Lastensuojelun sisällöllinen kehittäminen LSL:n hengen mukaisesti ja c) Lastensuojelun tehtävärakenteiden uudistaminen
 - *Osaamisen ja työn tukirakenteiden kehittäminen*
 - *Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmän luominen (osana tiedontuotantoa)*
2. Selvitetään mahdollisuudet liittää *lastensuojelun kehittämisohjelman toteuttaminen osaksi Oulun seudun lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa/ohjelmatyötä (TUKEVA)*
3. Lastensuojelun kehittämisohjelman tavoitteiden toteuttamisessa käytetään muun muassa seuraavia *keinoja / menetelmiä ja rakenteita*:
 - *Tutkimus*: erityisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia koskevassa tiedontuotannossa sekä lastensuojelun seurannassa ja arvioinnissa
 - *Koulutus- ja kehittämisprosessit*: esimerkiksi lapsinäkökulman huomioon ottamisessa ja lapsivaikutusten arvioinnissa
 - *Käytännön kehittämisen, opetuksen ja tutkimuksen yhteistyö*, jota varten luodaan Oulun seudun kuntien, Oulun seudun ammattikorkeakoulun, Lapin yliopiston, Oulun Yliopiston ja Posken kanssa verkostomaiset yhteistyörakenteet. Yhteistyön toiminta-alueita ovat toisaalta

⁴³ Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien asiantuntijavalmistelusta on vastannut Arja Honkakoski, sosiaalityön kehittämisspäällikkö, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö.

osaamisen kehittäminen (rakenteellinen, ehkäisevä ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu) ja toisaalta koko lastensuojelun kehittämisohjelma erityisesti lastensuojelua koskevan tiedonmuodostuksen näkökulmasta. Lastensuojelun kehittämisohjelma olisi yksi verkostomaisen yhteistyörakenteen toimintalinja. Muita sisällöllisiä alueita voidaan luoda tarpeen mukaan esimerkiksi vanhustyöhön ja aikuissosiaalityöhön.

4. Lastensuojelun kehittämisohjelma ajoitetaan ensimmäisessä vaiheessa kuntien lastensuojelun suunnitelmien *vuosille 2010 - 2013*. Kehittämisohjelman *rahoitusvaihtoehtoina selvitetään KASTE -ohjelma* ja erityisesti mahdollisuudet yhdistää lastensuojelun kehittämisohjelma osaksi muita Oulun seudun / Pohjois-Suomen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin liittyviä hankkeista. Lisäksi selvitetään Oulun seudun kuntien kiinnostus ja rahoitusmahdollisuudet.

5 LASTENSUOJELUN SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMÄ

Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmän valmistelu käynnistetään marraskuussa 2009 yhteistyössä Oulun seudun kuntien ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikön kanssa. Valmisteluprosessi muodostaa luontevan jatkon suunnitelmatyölle ja syventää sitä. Tavoitteena on, että seuranta- ja arviointijärjestelmä on valmiina 31.3.2010.

Lähteet

Kurkinen, Jorma & Vuorijärvi, Petri & Kinnunen, Petri (2008) Hyvinvointi ja palvelut Kuusamossa. Löytyy verkkojulkaisuna: <http://www.sosiaalikallega.fi/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut>

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun käsikirja, internetlähte www.sosiaaliportti.fi/fi_FI/lastensuojelunkasikirja.

Myllärniemi Annina (2005) Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja.

Oulun seudun sosiaali- ja terveystalveluiden yhteistoiminta-alue selvitys -hanke (2008) Yhteistoimintaraportti. Selvityshenkilö Riitta Pitkänen.

Rousu, Sirkka (2008) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Helsinki: Kuntaliitto.

Tilastolähteet:

SeutuNet

SOTKANet

Tilastokeskus

Liitteet

Liite 1

OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU-PROSESSI VUONNA 2009

Taulukko 1. Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien seudullisesti yhteiset ja kuntakohtaisesti eriytyvät sisällöt

Kuntien lastensuojelun suunnitelmien seudullisesti yhteiset sisällöt	Kuntien lastensuojelun suunnitelmien kuntakohtaisesti eriytyvät sisällöt
<p>1. Suunnitelman lähtökohdat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valmistelun seudullisuus - Tavoitteet ja sisältö - Aineistot ja valmisteluprosessi 	<p>1. Suunnitelman lähtökohdat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sama sisältö ja teksti kaikkien kuntien suunnitelmissa paitsi yhdyshenkilöiden ja poikkihallinnollisten työryhmien nimet kuntakohtaisesti
<p>2. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja kasvuympäristö: Nykytilanteen ja muutoksen arviointia</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys - Kuntien seudullinen vertailu demografisten, sosioekonomisten ja lastensuojelun tarvetta kuvaavien tilastojen valossa 	<p>2. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja kasvuympäristö: Nykytilanteen ja muutoksen arviointia</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys (sama kaikilla) - Kuntakohtaisen tilastollisen tiedon analyysi ja tulkinat - Lastensuojelun tarve kunnassa - Paikalliset tulkinat kasvuympäristöstä - Johtopäätökset kehityksen suunnasta
<p>3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ehkäiseminen: Nykytilanne ja kehittämistarpeet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys / metodi, jolla kunnan lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvan hyvinvointityön nykytilaa ja kehittämistarpeita arvioidaan 	<p>3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ehkäiseminen: Nykytilanne ja kehittämistarpeet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys (sama kaikilla) - Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen - Ehkäisevä lastensuojelu - Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu - Henkilöstöresurssit - Johtopäätökset kehittämistarpeista
<p>4. Lastensuojelun strategia: Tietoon ja osaamiseen perustuvaa, hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttavaa, ongelmia ehkäisevää ja lasta ja perhettä auttavaa lastensuojelua</p> <p>Tarkastelukehys</p> <p>Strategian seudulliset sisältöalueet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan tiedon tuottaminen, analysointi ja hyödyntäminen - Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen - Ehkäisevä lastensuojelu - Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu - Osaaminen ja työn tukirakenteet <p>Suosituksat seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta</p>	<p>4. Lastensuojelun strategia: Tietoon ja osaamiseen perustuvaa, hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttavaa, ongelmia ehkäisevää ja lasta ja perhettä auttavaa lastensuojelua</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys (sama kaikilla) - Strategian seudulliset ja kuntakohtaiset sisältöalueet - Strategian seudullisten sisältöalueiden kuntakohtainen konkretisointi ja lisäksi - Kuntakohtaiset tavoitteet, toimenpiteet ja resurssit strategian sisältöalueittain <p>Yhteistyö kunnan lastensuojelupalvelujen järjestämisessä</p> <p>Suosituksat seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta (sama kaikille)</p>
<p>5. Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valmistellaan yhteistyössä seudun kuntien ja Posken kanssa 15.11.2009 – 31.3.2010 	<p>5. Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valmistellaan yhteistyössä seudun kuntien ja Posken kanssa 15.11.2009 – 31.3.2010

Liite 2

OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU-PROSESSI VUONNA 2009**Fokusryhmäkeskustelut kuntien poikkihallinnollisten valmisteluryhmien kanssa asiantuntijatiedon keräämiseksi**

Fokusryhmäkeskustelut toteutettiin kaksi kertaa seudun ja Yli-Iin kunnissa, 1. kierros viikoilla 12 -13 ja 2. kierros viikoilla 16 - 17.

Fokusryhmäkeskustelujen pääteemat olivat

1. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilastoaineiston valossa ja kasvuolot kunnassa
2. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa

1. fokusryhmäkeskustelun teemat ja teemarunko:**1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arviointi ja tulevan kehityksen ennakointi kunta- ja seutu-kohtaisen tilastoaineiston valossa⁴⁴****1.1 Demografiset indikaattorit ja kehityksen suunta**

- 1) Mitä demografiset indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne väestökehityksestä ja sen suunnasta?
- 2) Mitä demografiset indikaattorit kertovat erityisesti lasten ja nuorten väestöllisestä profiilista ja sen kehityksestä?
- 3) Miten väestökehitys pitäisi ottaa huomioon kuntanne lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja sen edellytysten turvaamisessa?
- 4) Mitä muuta haluaisitte tuoda esille demografisista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.2 Sosio-ekonomiset indikaattorit ja kehityksen suunta

- 1) Mitä sosio-ekonomiset indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne väestön hyvinvoinnista ja sen kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä sosio-ekonomiset indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne lapsiperheiden, lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja sen kehityksen suunnasta?
- 3) Miten väestön sosio-ekonominen kehitys pitäisi ottaa huomioon kuntanne lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja sen edellytysten turvaamisessa?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa sosio-ekonomisista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.3 Lastensuojelun (0-17 v) indikaattorit ja kehityksen suunta

- 1) Mitä lastensuojelun indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne lasten hyvinvoinnista ja kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä lastensuojelun indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne lastensuojelun painotuksista ennaltaehkäisyyn ja korjaavaan lastensuojeluun?
- 3) Miten lastensuojelun indikaattoreiden välittämä tieto pitäisi ottaa huomioon kuntanne lapsi- ja lastensuojelupolitiikan kehittämisessä?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa lastensuojelun indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.4 Nuoria koskevat lastensuojelun (18-20 v) ja muut indikaattorit (< 24 v)

- 1) Mitä nuoria koskevat lastensuojelun ja muut indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne nuorten hyvinvoinnista ja kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä nuoria koskevat lastensuojelun ja muut indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne nuoriin kohdistamasta hyvinvoinnin edistämisen politiikasta?
- 3) Miten nuoria koskevien indikaattoreiden välittämä tieto pitäisi ottaa huomioon kuntanne lastensuojelun ja nuorisopolitiikan kehittämisessä?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa nuoria koskevista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.5 Muut indikaattorit

- 1) Mitä muut indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä muut indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne lapsiin nuoriin kohdistamasta hyvinvoinnin edistämisen politiikasta?
- 3) Miten muiden indikaattoreiden välittämä tieto pitäisi ottaa huomioon kuntanne lapsi- ja lastensuojelupolitiikan kehittämisessä?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa muista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

⁴⁴ Tutkija Petri Vuorijärjen 10.3.2009 työkokouksessa esittelemä aineisto eteenpäin jäsenneytyssä muodossa

1.6 Yhteenveto

- 1) Miten kuntanne eri-ikäiset lapset ja nuoret voivat arvionne mukaan nyt ja miten ennakoitte tilanteen muuttuvan?

2. Lasten ja nuorten kasvuolojen arviointi ja tulevan kehityksen ennakointi kunnan asiantuntijoiden arvioimana

2.1 Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja kehitystä suojaavat tekijät kunnassa / seudulla?

- 1) Mitkä tekijät arvioitte kunnassa /seudulla sellaisiksi, jotka edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia?
- 2) Mitkä tekijät kasvuympäristössä suojaavat lasten ja nuorten kehitystä kunnassa / seudulla?

2.2 Lasten ja nuorten hyvinvoinnille ja kehitykselle riskejä aiheuttavat tekijät kunnassa /seudulla?

- 1) Mitkä tekijät arvioitte kunnassa /seudulla sellaisiksi, jotka uhkaavat lasten ja nuorten hyvinvointia?
- 2) Mitkä tekijät kasvuympäristössä uhkaavat lasten ja nuorten kehitystä kunnassa / seudulla?

2.3 Muut toimintaympäristön tekijät, joilla vaikutusta lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kehitykseen seudulla /kunnassa (voi olla, että tulevat esille jo edellä)

- 1) Mitkä muut toimintaympäristön tekijät vaikuttavat myönteisesti lasten ja nuorten kasvuolojen kehittymiseen kunnassanne / seudulla?
- 2) Mitkä muut toimintaympäristön tekijät vaikuttavat kielteisesti lasten ja nuorten kasvuolojen kehittymiseen kunnassanne / seudulla?

2.4 Yhteenveto lasten ja nuorten kasvuympäristöstä

- 1) Minkälaiseksi arvioitte lasten ja nuorten kasvuympäristön yleisesti kunnassa / seudulla?
- 2) Miten ennakoitte kasvuympäristön muuttuvan?

Liite 3

OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU-PROSESSI VUONNA 2009**Fokusryhmäkeskustelut kuntien poikkihallinnollisten valmisteluryhmien kanssa asiantuntijatiedon keräämiseksi**

Fokusryhmäkeskustelut toteutettiin kaksi kertaa seudun ja Yli-Iin kunnissa, 1. kierros viikoilla 12 -13 ja 2. kierros viikoilla 16 -17.

Fokusryhmäkeskustelujen pääteemat olivat:

1. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila tilastoaineiston valossa ja kasvuolot kunnassa
2. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa

2. fokusryhmäkeskustelun teemat ja teemarunko**1. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa (= Lasten ja nuorten hyvinvointityö)**

Teemarunko on samansisältöinen, jonka avulla kuntien yhdyshenkilöt koostivat ja arvioivat lasten ja nuorten hyvinvointityön nykytilannetta ja kehittämistarpeita. Fokusryhmäkeskustelun tavoitteena oli tiivistää kartoituksen esiin nostamia arvioita nykytilanteesta ja kiteyttää johtopäätökset tulevaa kehittämistä varten. Fokusryhmäkeskustelun "viitekehysenä" toimi lastensuojelun kokonaisuutta (LsL) havainnollistava kuvio.

Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen	Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä	Lasten suojelutehtävä
<p>Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen</p> <p>Yhdyskuntasuunnittelu: arjen ympäristöjen toimivuus, turvallisuus, viihtyisyys ja virikkeellisyys</p> <p>Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut</p> <p>Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen</p> <p>Systemaattinen toimintatapa seuranta- ja arviointitiedon tuottamisesta ja käytöstä</p> <p>Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistaminen</p>	<p>Palvelujen kehittäminen vanhempien kasvatustehtävän tukemiseksi</p> <p>Vanhempien ja lasten hoidosta vastaavien tukeminen kasvatustehtävässä <u>yhteistyössä</u></p> <p>Lasten, nuorten ja perheiden erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen</p> <p>Koulunkäynnin tukeminen: koulupsykologi- ja kuraattori- ja erityisopetuspalvelut</p> <p>Lasten huomioon ottaminen aikuisten palveluissa (mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut)</p>	<p>Ehkäisevä lastensuojelu</p> <p>Lapsen ja perheen erityinen tukeminen kunnan peruspalveluissa</p> <p>Äitiys- ja lastenneuvolat, päivähoito, koulu, nuorisotyö terveydenhuolto, sosiaalihuolto</p> <p>Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu</p> <p>Lastensuojelutarpeen selvitys Avohuollon tukitoimet Lapsen kiireellinen sijoitus Huostaanotto Sijais- ja jälkihuollon järjestäminen</p>

1.1 Lasten ja nuorten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen

- 1) Miten ymmärrätte lasten ja nuorten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttamisen paikallisella tasolla?
- 2) Mitä tavoitteita, sisältöjä ja keinoja kunnassanne on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi?
- 3) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseksi?
- 4) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi?

Johtopäätökset lasten ja nuorten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttamisesta

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

1.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi?

- 1) Miten ymmärrätte vanhempien tukemisen kasvatustehtävässä ja palvelujen kehittämisen kasvatuksen tukemiseksi?

- 2) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on vanhempien ja lastenhoidosta vastaavien tukemiseksi kasvatustehtävässä?
- 3) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten, nuorten ja perheiden erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa ja tukitoimien järjestämisessä?
- 4) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on koulunkäynnin tukemisessa mm. koulupsykologin ja –kuraattorin palveluilla?
- 5) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lapsen huomioon ottamisessa aikuisten palveluissa (mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut)?

Johtopäätökset vanhempien kasvatustehtävän tukemisesta ja palvelujen kehittämisestä kasvatuksen tukemiseksi?

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

3. Lasten suojelutehtävän toteuttaminen

3.1 Ehkäisevä lastensuojelu

- 1) Mitä ymmärrätte ehkäisevällä lastensuojelulla? Mitä ehkäisevä lastensuojelu on lastensuojelun eri tehtäväalueilla (ks. kuvio)?
- 2) Mikä on ehkäisevän lastensuojelun asema kunnassanne ja miten se näkyy peruspalveluissa?
- 3) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa? Entä muissa terveyspalveluissa?
- 4) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on sosiaalihuoltolain mukaisissa sosiaalipalveluissa?
- 5) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on päivähoitossa?
- 6) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on opetuspalveluissa?
- 7) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on nuorisotyössä?
- 8) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on järjestöjen, seurakunnan ja poliisin toiminoissa?
- 9) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on ehkäisevän lastensuojelun kokonaisuuden koordinoimiseksi sekä yhteistyön toimivuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi?

Johtopäätökset ehkäisevän lastensuojelun toteutumisesta, yhteistyön toimivuudesta ja kehittämistarpeista

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

3.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- 1) Mitä ymmärrätte lapsi- ja perhekohtaisella (korjaavalla) lastensuojelulla? Mikä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asema on kuntanne lastensuojelun kokonaisuudessa?
- 2) Miten LsL:n mukainen lastensuojelutarpeen selvitys toteutetaan kunnassanne? Miten lain velvoittamat määräajat toteutuvat?
- 3) Mikä tilanne kunnassanne on LsL:n edellyttämien asiakassuunnitelmien ja dokumentoinnin suhteen?
- 4) Mitä lastensuojelun avohuollon tukitoimia kunnassanne on käytössä? Ovatko ne riittäviä ja vastaavatko en sisällöllisesti asiakkaiden tarpeita?
- 5) Miten lapsen kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvät prosessit toteutuvat kunnassanne? Entä lapsen osallisuus ja kuuleminen? Läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus?
- 6) Miten lapsen sijais- ja jälkihuolto on järjestetty kunnassanne?
- 7) Miten LsL:n edellyttämä sosiaalityöntekijöiden työn tukeminen toteutuu kunnassanne? Toimiiko kunnassanne moniammatillinen aisantuntijaryhmä? Onko sosiaalihuollon henkilöstön tehtävärakennesuositus otettu huomioon lastensuojelussa?
- 8) Mikä on kuntanne lastensuojelun henkilöstön lain edellyttämä pätevyys, riittävyys ja pysyvyys? Miten kunnassanne huolehditaan henkilöstön osaamisesta ja työn tukirakenteista?
- 9) Miten yhteistyö lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa toteutuu kunnassanne eri toimijoiden välillä?
- 10) Miten lastensuojelutyön johtaminen ja kehittäminen toteutetaan kunnassanne?

Johtopäätökset lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteutumisesta ja kehittämistarpeista

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

Liite 4

OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU- PROSESSI VUONNA 2009

Palvelukartoitus:

Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa

Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien ja ongelmia ehkäisevien toimien ja palvelujen nykytilan tarkastelu jäsenettiin lastensuojelun perustehtävien mukaisesti kolmeen sisältöalueeseen:

1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja kasvuolojen kehittäminen
2. Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä
3. Lasten suojelutehtävä

- ehkäisevä lastensuojelu
- lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Nykytilan tarkastelulla pyrittiin luomaan kuva

- kunnan toteuttamasta lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipolitiikasta sekä
- kunnan lapsille, nuorille ja perheille tarjoaman palvelukokonaisuuden sisällöstä ja painotuksista, palvelujen toimivuudesta, vastaavuudesta, riittävydestä ja resursseista suhteessa lastensuojelun palvelutarpeeseen

Palvelujen nykytilan tarkastelun ensisijaisena tavoitteena oli tunnistaa sekä hyvin toimivien käytänteiden, prosessien ja rakenteiden että kehittämistä vaativien asioiden tunnistaminen. Palvelujen yksityiskohtainen kuvaaminen oli tarpeen vain, jos sillä katsottiin olevan olennaista merkitystä kokonaiskuvan luomisessa. Palvelukartoitukset toteutettiin kuntien yhdyshenkilöiden toimesta ja koordinoimana. Kerätyn tiedon pohjalta toteutettiin fokusryhmäkeskustelujen toinen kierros kuntien poikkihallinnollisissa asiantuntijaryhmissä. Lastensuojelun kehittämissyksikkö koosti kuntakohtaiset johtopäätökset arvioidessaan kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilannetta ja kehittämistarpeita.

Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä ja ongelmia ehkäiseviä toimia tarkasteltiin seuraavan jäsenyyksen avulla:

1. Lasten ja nuorten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen		
Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (1.1-1.3)	Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (1.1-1.3): a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?	Lyhyt esitys kehittämiskoh-teista kuhunkin alakohtaan (1.1-1.3): Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?
1.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen Mitä tavoitteita, sisältöjä ja keinoja tällä hetkellä kunnassa on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi?		
1.2 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen Millaisia käytäntöjä kunnassa on tällä hetkellä lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseksi?		
1.3 Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen Millaisia käytäntöjä kunnassa on tällä hetkellä lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi?		
1. Johtopäätökset lasten ja nuorten yleisiin kasvuoloihin vaikuttamisesta		

2. Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja palvelujen kehittäminen tähän tehtävään liittyen

Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (2.1-2.4)	Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (2.1-2.4) a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?	Lyhyt esitys kehittämiskohteista kuhunkin alakohtaan (2.1-2.4) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?
<i>2.1 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on vanhempien ja lastenhoidosta vastaavien tukemiseksi kasvatustehtävässä?</i>		
<i>2.2 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten, nuorten ja perheiden erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa ja tukitoimien järjestämisessä?</i>		
<i>2.3 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on koulunkäynnin tukemisessa mm. koulupsykologin ja –kuraattorin palveluilla?</i>		
<i>2.4 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lapsen huomioon ottamisessa aikuisten palveluissa (mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut)?</i>		
2. Johtopäätökset vanhempien kasvatustehtävän tukemisesta ja palvelujen kehittämisestä tähän tehtävään liittyen		

3. Lasten suojelutehtävän toteuttaminen		
3.1 Ehkäisevä lastensuojelu		
Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (3.1.1-3.1.9)	Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (3.1.1-3.1.9): a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?	Lyhyt esitys kehittämiskohteista kuhunkin alakohtaan (3.1.1-3.1.9) : Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?
<i>3.1.1 Mikä on ehkäisevän lastensuojelun asema kunnassanne ja miten se näkyy peruspalveluissa?</i>		
<i>3.1.2 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa?</i>		
<i>3.1.3 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on muissa terveyspalveluissa?</i>		
<i>3.1.4 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on sosiaalihuoltolain mukaisissa sosiaalipalveluissa?</i>		
<i>3.1.5 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on päivähoitossa?</i>		
<i>3.1.6 Millaisia ehkäisevän lasten-</i>		

suojelun käytäntöjä kunnassanne opetuspalveluissa?		
3.1.7 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne nuorisotyössä?		
3.1.8 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on järjestöjen, seurakunnan ja poliisin toiminnoissa?		
3.1.9 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on ehkäisevän lastensuojelun kokonaisuuden koordinoimiseksi sekä yhteistyön toimivuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi?		
3.1 Johtopäätökset ehkäisevän lastensuojelun toteutumisesta, yhteistyön toimivuudesta ja kehittämistarpeista		

3 Lasten suojelutehtävän toteuttaminen		
3.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu		
Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (3.2.1-3.2.7)	Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (3.2.1-3.2.7): a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?	Lyhyt esitys kehittämiskohteista kuhunkin alakohtaan(3.2.1-3.2.7) : Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?
3.2.1 Mikä on lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun (korjaava) asema kuntanne lastensuojelun kokonaisuudessa?		
3.2.2 Miten LSL:n mukainen lastensuojelutarpeen selvitys toteutetaan kunnassanne? Miten lain velvoittamat määrääjat toteutuvat?		
3.2.3 Mikä tilanne kunnassanne on LSL:n edellyttämien asiakassuunnitelmien ja dokumentoinnin suhteen?		
3.2.4 Mitä lastensuojelun avohuol- lon tukitoimia kunnassanne on käytössä? Ovatko ne riittäviä ja vastaavatko ne sisällöllisesti asiakkaiden tarpeita?		
3.2.5 Miten lapsen kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvät prosessit toteutuvat kunnassanne? Entä lapsen osallisuus ja kuuleminen? Läheisverkoston ja sukulaissijoituksen kartoitus?		
3.2.6 Miten lapsen sijais- ja jälkihuolto on järjestetty kunnassanne?		
3.2.7 Miten LSL:n edellyttämä sosiaalityöntekijöiden työn tuke- minen toteutuu kunnassanne? Toimiiko kunnassanne moniam-		

<i>matillinen asiantuntijaryhmä?</i>		
<i>3.2.8 Mikä on kuntanne lastensuojelun henkilöstön lain edellyttämä pätevyys, riittävyys ja pysyvyys? Miten kunnassanne huolehditaan henkilöstön osaamisesta ja työn tukirakenteista?</i>		
<i>3.2.9 Miten lastensuojelutyön johtaminen ja kehittäminen toteutetaan kunnassanne?</i>		
3.2 Johtopäätökset lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteutumisesta ja kehittämistarpeista		

Liite 5

Taulukko 2. Kunnan väestökehityksen sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden kuvaamisessa käytetyt indikaattorit

VÄESTÖKEHITYSTÄ KU- VAVAT INDIKAATTORIT	SOSIO-EKONOMISET INDIKAATTORIT	LASTENSUOJELUN JA MUUT INDIKAATTORIT
<ul style="list-style-type: none"> - Kunnan nettomuutto / 1000 asukasta - Lapsiperheet, %:a perheistä - Asuntokunnat, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö <p>Toteumat 1997 - 2008 ja ennusteet 2020 saakka seuraavista:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Väestömäärä - 0-6 -vuotiaat, %:a väestöstä - 7-15 -vuotiaat, %:a väestöstä - 16-24 -vuotiaat, %:a väestöstä - 25-64 -vuotiaat, %:a väestöstä - 65 vuotta täyttäneet %:a väestöstä - 0-6 -vuotiaiden lkm - 7-15 -vuotiaiden lkm - 16-24 -vuotiaiden lkm - Huoltosuhde, demografinen vuosina 1975 – 2040 	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsiperheiden pienituloisuusaste - Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, %:a lapsiperheistä - Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, %:a kaikista lapsiasuntokunnista - Yksinhuoltajaperheet, %:a lapsiperheistä - Kunnan kustantamassa päivähoidossa olleet 1-6 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Työttömät, %:a työvoimasta - Pitkäaikaistyöttömät, %:a työttömistä - Nuorisotyöttömät, %:a 15-24 -vuotiaasta työvoimasta 	<ul style="list-style-type: none"> - Huostassa olleet 0-17-vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0-17 -vuotiaita vuoden aikana, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 18-20 -vuotiaita, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Päihdesairauksien hoitajaksot 15-24 -vuotiailla / 1000 vastaavan ikäistä - Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta - Päihdehuollon nettokustannukset euroa / asukas - Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina litraa - Psykiatrian laitoshoidon potilaat / 1000 asukasta - 0-16 -vuotiaiden hoitopäivät psykiatrisessa laitoshoidossa / 1000 asukasta

Liite 6

Taulukko 3. Tyrnävän kunnan demografiset ja sosio-ekonomiset indikaattoriarvot vv. 1997-2000-2007 sekä vastaavat Oulun seutukunnan aritmeettiset keskiarvot (SOTKANet)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Lapsiperheet, %:a perheistä				55,2	54,6	54,8	53,2	53,9	54,2	55,7	55,4	
<i>Seudun keskiarvo</i>				51,3	50,8	50,5	50,2	50,4	50,0	49,9	49,7	
Asutokunnat, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias, %:a kaikista asutokunnista				39,6	38,3	38,2	37,2	38,3	38,3	39,9	40,4	
<i>Seudun keskiarvo</i>				37,3	36,4	36,0	35,7	35,8	35,6	35,3	35,2	
Lapsiperheiden pienituloisuusaste	5,7	8,1	8,0	11,9	14,5	14,4	16,0	16,5	16,8	21,7	24,2	
<i>Seudun keskiarvo</i>	7,3	8,6	9,5	10,3	11,8	11,4	12,4	12,5	13,6	15,6	15,6	
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, %:a lapsiperheistä	14,5	9,1	8,2	8,6	10,5	9,1	9,5	8,5	8,6	5,3	5,0	
<i>Seudun keskiarvo</i>	12,5	10,4	9,7	9,2	9,1	8,9	8,5	8,0	7,8	6,9	6,1	
Ahtaasti asuvat lapsiasutokunnat, %:a kaikista lapsiasutokunnista	49,7	49,5	48,1	47,4	45,7	47,1	46,7	44,8	40,8	39,5	38,8	
<i>Seudun keskiarvo</i>	44,7	44,1	42,8	42,0	40,1	40,1	39,2	37,1	35,8	33,5	34,0	
Yksinhuoltajaperheet, %:a lapsiperheistä	9,5	9,4	9,5	8,9	9,4	9,7	9,2	8,9	9,5	9,4	9,5	
<i>Seudun keskiarvo</i>				13,3	13,3	12,8	13,1	13,0	12,9	12,8	12,7	
Kunnan kustantamassa päivähoitossa olleet 1-6 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä				37,1	33,8	33,3	33,0	30,2	28,2	30,5	29,9	
<i>Seudun keskiarvo</i>				46,3	43,3	44,2	44,0	41,7	42,4	38,8	42,5	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	,7	,2	,3	,6	,8	,7	,7	,5	,4	,3	,5	
<i>Seudun keskiarvo</i>	1,6	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,3	1,0	1,1	,8	,9	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä		,0							1,8		,0	
<i>Seudun keskiarvo</i>	2,6	1,3	1,5	1,2	1,5	2,0	2,7	1,8	2,2	1,6	1,8	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	10,7	10,5	11,5	12,1	14,5	15,2	14,6	12,4	10,5	11,2	11,0	
<i>Seudun keskiarvo</i>	9,9	11,2	10,4	10,0	10,3	10,2	10,7	10,2	10,5	10,3	10,0	
Työttömät, %:a työvoimasta	12,5	10,6	10,9	10,2	10,4	11,4	10,9	10,9	10,5	9,7	8,5	
<i>Seudun keskiarvo</i>	15,3	14,1	12,9	11,8	11,9	11,6	11,3	11,0	10,7	10,2	9,3	
Pitkäaikaistyöttömät, %:a työttömistä	20,9	21,9	18,3	14,7	14,7	17,3	20,8	22,0	27,2	21,7	21,7	
<i>Seudun keskiarvo</i>	27,1	27,6	25,0	21,9	22,3	22,0	21,2	23,0	23,9	22,6	20,5	
Nuoret työttömät, %:a 15-24 -v työvoimasta	14,0	13,0	16,5	10,8	13,1	14,1	12,7	13,4	13,1	12,6	10,6	
<i>Seudun keskiarvo</i>	20,8	17,8	16,1	14,2	14,9	15,3	13,7	14,4	14,6	13,4	12,2	

Liite 7

Taulukko 4. Tyrnävän kunnan lastensuojelun tarvetta kuvaavat indikaattoriarvot vv. 1997-1998-2007 sekä vastaavat Oulun seutukunnan aritmeettiset keskiarvot (SOTKANet)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Huostassa olleet 0-17 -vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	,4	,4	,5	,5	,4	,3						
<i>Seudun keskiarvo</i>	,2	,2	,2	,2	,3	,3	,4	,4	,4	,3	,4	
Lastensuojelun avo- huollollisten tukitoimien piirissä 0-17 -vuotiaita vuoden aikana, %:a vastaavanikäisestä väestöstä		,5	1,0	1,1	,9	,8	,6	5,5	5,5	7,0	5,5	7,7 (?)
<i>Seudun keskiarvo</i>		2,1	2,2	2,3	2,3	2,3	2,6	3,1	3,5	3,5	3,6	
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	,6	,9	,8	1,0	,8	,6	,4	,9	,5	,3	,3	0,4
<i>Seudun keskiarvo</i>	,5	,4	,4	,5	,7	,6	,5	,6	,6	,5	,6	
Lastensuojelun avo- huollollisten tukitoimien piirissä 18-20 -vuotiaita, %:a vastaavanikäisestä väestöstä		,0	,0		,0			3,1	2,5			
<i>Seudun keskiarvo</i>		,2	,6	,3	,7	,8	1,6	1,2	1,0	,7	1,2	
Päihdesairauksien hoitajakset 15-24 -vuotiailla / 1000 vastaavan ikäistä	3,2	1,6	,0	1,5	1,5	,0	,0	,0	,0	,0	1,4	,0
<i>Seudun keskiarvo</i>	1,6	1,9	3,6	1,7	2,1	2,5	2,8	1,9	2,4	1,5	2,8	
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta	,8	,6	,0	,0	,6	1,1	,6	1,1	,7	,3	,0	
<i>Seudun keskiarvo</i>	1,1	,6	,6	,9	1,2	1,2	1,0	,8	1,4	1,2	,8	
Päihdehuollon nettokustannukset euroa / asukas	3,5	3,1	1,8	2,0	2,7	3,4	2,8	4,3	3,7	3,0	2,0	0,5
<i>Seudun keskiarvo</i>	6,9	5,9	2,8	3,2	4,3	6,2	5,8	6,8	7,1	6,3	6,2	
Alkoholijuomien myynti 100 %:n alkoholina litraa / asukas	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	2,1	2,5	2,2	2,3	2,3	
<i>Seudun keskiarvo</i>	4,7	4,7	4,7	4,8	4,9	4,9	4,9	5,1	5,2	5,2	5,3	
Psykiatrian laitoshoidon potilaat /1000 asukasta	6,2	5,9	3,3	2,8	2,4	3,1	2,8	2,2	3,5	5,2	3,7	
<i>Seudun keskiarvo</i>	4,9	5,2	4,4	4,8	5,1	4,7	5,0	4,7	4,5	5,1	4,7	
Hoitopäivät psykiatriassa laitoshoidossa 0-16 -vuotiaita / 1000 vastaavanikäistä	97,2	63,1	51,2	84,8	78,0	33,9	94,9	,0	79,3	116,3 *	67,9	
<i>Seudun keskiarvo</i>	56,8	73,4	75,1	89,0	74,2	61,6	93,2	87,7	65,4	121,0 *	86,1	

Liite 8

Metodi kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilanteen ja kehittämistarpeiden arviointiin

ARVIOINNIN KOHTEET JA ARVIOINTITASOJEN KRITTEERIT

1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen

1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa

Taso 1: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulmaa ei oteta suoraan tai välillisesti huomioon yhdyskuntasuunnittelussa. Lausuntomenettely toteutuu satunnaisesti. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.

Taso 2: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan huomioon välillisesti sosiaali- ja terveyslautakunnan vakiintuneen lausuntomenettelyn muodossa. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.

Taso 3: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan systemaattisesti huomioon suunnittelussa. Asiakkaiden/kuntalaisten ja käyttäjien suora ja/tai välillinen vaikuttaminen on mahdollistettu. Osaamiseen perustuva, ennen päätöksentekoa tapahtuva sosiaalisten, terveydellisten ja lapsivaikutusten arviointi lausuntomenettelyineen on vakiintunut toimintatapa.

1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Taso 1: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut ovat minimitasolla suhteessa lapsiväestön määrän kehitykseen ja palvelutarpeisiin. Palvelujen riittävydessä, saatavuudessa ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita ei kyetä ennakoimaan.

Taso 2: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelujen tarpeisiin kyetään vastaamaan määrällisesti. Palvelujen sisällöllisessä kehittämisessä ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita kyetään ennakoimaan, mutta se ei näy esimerkiksi henkilöstön mitoitukseseen.

Taso 3: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut järjestetään määrällisesti ja sisällöllisesti suhteessa lapsiväestön palvelutarpeisiin. Palvelutarpeiden ennakointi, palvelujen riittävyys ja laatu sekä henkilöstön mitoitus ovat kunnassa.

1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten hyvinvointia arvioidaan moniammatillisissa työryhmissä satunnaisesti kokemustietoon perustuen. Kouluterveyskyselyjä tehdään, mutta niiden tuloksia ei arvioida systemaattisesti toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Kerätyllä tiedolla ei ole käytännön merkitystä.

Taso 2: Lasten ja nuorten hyvinvointia / hyvinvoinnin vajeita seurataan systemaattisesti esimerkiksi SotkaNetin indikaattoritietojen ja kouluterveyskyselyjen pohjalta. Seurantatietoa hyödynnetään palvelujen ja toiminnan kehittämisessä. Tiedolla on käytännön merkitystä.

Taso 3: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja palvelujen kehittäminen perustuvat monipuoliseen ja systemaattiseen tiedon tuottamiseen, sen analysointiin ja hyödyntämiseen. Hyvinvointia koskevaa tietoa kerätään kuntalaisilta, palvelujen tuottajilta, tilastoista ja asiakastietojärjestelmistä.

1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustuksellisia kanavia (esim. pikkuparlamentti, nuorisovaltuusto, oppilaskunnat) on olemassa, mutta ne jäävät muodolliselle tasolle ja toimivat satunnaisesti. Lapset ja nuoret eivät voi aidosti vaikuttaa tärkeiksi koemiinsa asioihin.

Taso 2: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustukselliset kanavat toimivat aktiivisesti ja säännöllisesti. Lapset ja nuoret voivat vaikuttaa niiden kautta tärkeiksi kokemiensa asioiden edistämiseen.

Taso 3: Tason 2 lisäksi osallisuus ja vaikuttaminen näkyvät sisäistyneinä periaatteina lasten ja nuorten kasvuyhteisöjen toimintakulttuurissa, mikä konkretisoituu arjen käytännöissä.

Kokonaisarviointi: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

2. Ehkäisevä lastensuojelu

2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa

Taso 1: Toimivia, lapsen, nuoren tai lapsiperheen tarpeeseen vastaavia, peruspalveluja ei nähdä ehkäisevinä palveluina. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Toimijoilla ei ole yhteistä ymmärrystä ehkäisevän lastensuojelun tavoitteista ja sisällöstä.

Taso 2: Riittävät ja toimivat peruspalvelut nähdään keskeisenä ehkäisevän työn edellytyksenä.

Kunnan nykytilanne		
1	2	3

1	2	3

Ehkäisevää lastensuojelua tehdään peruspalveluihin sisältyen säännöllisesti, kuitenkin lähinnä tapauskohtaisesti. Yhteistyön rakenteet ja käytännöt toimivat hyvin. Ehkäisevän lastensuojelun sisällöllisessä ja menetelmällisessä jäsentämisessä ja kohdentamisessa on puutteita.

Taso 3: Hyvin toimivat peruspalvelut nähdään parhaana mahdollisena ehkäisevänä työnä. Ehkäisevä lastensuojelu on tavoitteiltaan ja sisällöltään toimijoiden yhteisesti jäsentämä, arvioidavissa oleva, universaali ja kaikkia palveluja läpäisevä toimintatapa kunnassa. Sen avulla lasten ja perheiden tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti, sopivasti tukien ja elämäntilanteen pahenemista ehkäisten. Ehkäisevä työ painottuu selkeästi suhteessa korjaavaan työhön, mikä näkyy muun muassa henkilöstöresurssien kohdentamisessa.

2.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä (yleinen ja räätälöity)

Taso 1: Vanhempien tukemista kasvatustehtävässä toteutetaan peruspalveluissa (neuvola, päivähoito, opetus, vapaa-aika) yleisellä tasolla erittelemättä tuen tarvetta ja sisältöä perheen elämäntilanteen ja lapsen ikävaiheiden mukaisesti. Työ kohdistuu pääasiassa alle kouluikäisten lasten vanhempiin.

Taso 2: Vanhempien tukemista kasvatustehtävässä toteutetaan kuten tasolla 1, mutta tukemisessa kohdistuu kaikkiin lapsen ikävaiheisiin.

Taso 3: Vanhempien tukemisen tarpeet on jäsenetty sisällöllisesti lapsen ikävaiheiden ja perheen elämäntilanteiden mukaisesti. Tukemisen muotoja, kuten taloudellista ja tiedollista tukea, arjen selviytymisessä ja vanhemmuuden taidoissa tukemista sekä vertaistukea, toteutetaan joustavasti lasten ikävaiheiden ja asiakkaan/asiakasryhmien tarpeiden mukaisesti. Universaalia ja tarveharkintaista periaatetta noudatetaan rinnakkain.

2.3 Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen

Taso 1: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistaminen tapahtuu yksittäisen työntekijän ammatillisen osaamisen rajoissa. Tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita, mitkä johtuvat esimerkiksi palveluprosessin hiomattomuudesta, yhteistyön toimimattomuudesta tai tukitoimien/erityispalvelujen saatavuudesta.

Taso 2: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistamisen menettelytavat ja jatkotoimenpiteet ovat yhtenäiset ja ne perustuvat moniammatilliseen ja ajantasaiseen osaamiseen. Tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita, mitkä johtuvat tukitoimien/erityispalvelujen saatavuudesta.

Taso 3: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistamisen menettelytavat ovat yhtenäiset ja ne perustuvat moniammatilliseen ja ajantasaiseen osaamiseen. Asiakkaan tarpeista ja voimavaroista lähtevä palvelusuunnitelma sekä siihen sisältyvä palveluohjaus ja yhteistyö asiakkaan ja viranomaisten välillä toimii hyvin. Tukitoimet/erityispalvelut on mahdollista järjestää välittömästi.

2.4 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Taso 1: Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa (esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalvelut, aikuissosiaalityö, vammaispalvelut, terveyspalvelut) on sattumanvaraista ja tapauskohtaista.

Taso 2: Aikuisten palvelujen työntekijät ovat saaneet koulutusta ja perehdytystä lapsen huomioon ottamiseen. Työotteen vakiinnuttamisessa on puutteita.

Taso 3: Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa on vakiintunut toimintatapa, joka perustuu yhteisesti määritettyihin sisällöllisiin ja eettisiin periaatteisiin.

Kokonaisarviointi: Ehkäisevä lastensuojelu

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset

Taso 1: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään minimitasolla ja viiveellä. Lastensuojelulain edellyttämät määräajat (7 arkipäivää, 3 kk) ja veloitteet selvityksen riittävästä laajuudesta ja yhteenvedosta eivät toteudu. Lisäksi ammatillisessa osaamisessa on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään lain edellyttämässä määrääjoissa riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla.

Taso 3: Lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen aloitetaan 7 arkipäivän kuluessa ilmoituksesta ja toteutetaan lain mukaisessa määrääjassa. Selvitys tehdään riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla. Kaikista selvityksistä on laadittu yhteenvedot. Selvityksen johtaessa lastensuojelun asiakkuuteen lapsen ja perheen auttaminen käynnistyy välittömästi asiakassuunnitelman mukaisesti.

3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote

Taso 1: Asiakassuunnitelmat tehdään minimitasolla tai kaikilla asiakkailla ei ole asiakassuunnitelmaa. Lastensuojelulain veloitteet toteutuvat muodollisesti, mutta suunnitelmat eivät toimi tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä. Asiakassuunnitelmien tarkistamisessa ja dokumentoinnissa on puutteita.

1	2	3

Taso 2: Asiakassuunnitelmat tehdään lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Suunnitelmat toimivat pääsääntöisesti tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä, mutta siinä on vielä puutteita. Samoin asiakassuunnitelmien tarkistamisessa säännöllisin väliajoin ja dokumentoinnin sisällössä ja ajantasaisuudessa on puutteita.

Taso 3: Kaikilla asiakkaila on asiakassuunnitelma, joka täyttää lain velvoitteet sekä muodollisesti että sisällöllisesti. Ajantasaiset suunnitelmat toimivat aidosti tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun lastensuojelutyön työvälineenä.

3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin

Taso 1: Avohuollon tukitoimia on käytettävissä, mutta valikoima ja tarjonta ovat selkeästi puutteellisia suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Avohuollon tukitoimia ei kyetä järjestämään asiakkaiden elämäntilanteiden edellyttämässä ajassa.

Taso 2: Avohuollon tukitoimia on riittävästi saatavilla, mutta niiden soveltuvuudessa asiakkaiden erityyppisiin tarpeisiin on puutteita samoin kuin tukitoimien järjestämisessä.

Taso 3: Avohuollon tukitoimien valikoima on monipuolinen ja saatavuus riittävä. Uusia tukitoimia kehitetään ja räätälöidään asiakkaiden tarpeiden mukaisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus

Taso 1: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan minimitasolla. Lapsen osallisuudessa ja kuulemisessa on puutteita. Läheisverkoston ja sukulasijoituksen mahdollisuuksia ei kartoiteta.

Taso 2: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa. Läheisverkoston ja sukulasijoituksen kartoittamisessa on puutteita.

Taso 3: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa ja tukevaa. Läheisverkoston ja sukulasijoituksen mahdollisuudet kartoitetaan. Lasta tuetaan erityisen huolellisesti siirtymävaiheissa biologisilta vanhemmilta sijaisvanhemmille/sijaishuoltoon ja/tai päinvastoin. Vanhempien tukeminen sijoitus- ja huostaanottoprosesseissa toteutuu suunnitelmallisesti.

3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Taso 1: Sijais- ja jälkihuollon palvelut ovat puutteellisia. Sijaishuoltopaikkojen valinnalle ei yhtenäisiä kriteereitä, vaan valinnat toteutetaan tapauskohtaisesti. Perhehoidon mahdollisuuksia lasta sijoitettaessa ei arvioida tai perhehoitoa ei ole riittävästi saatavilla. Sijaishuoltopaikkojen valvonta on puutteellista. Lapsikohtainen työskentely sijaishuollon aikana on vähäistä. Lapsen ja nuoren henkilökohtaiset tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa eivät toteudu säännöllisesti. Huostaanotetun lapsen vanhemman asiakassuunnitelmat puuttuvat ja suunnitelmallinen työskentely biologisen perheen kanssa ei toteudu.

Taso 2: Lapsen tarpeen mukaisen sijoituspaikan järjestäminen ohjaa sijoitustyöskentelyä. Kunnalla on käytettävissä sijoituspaikkoja, mutta niiden valvonta ei ole ennakoivaa ja suunniteltua. Lapsikohtainen työskentely sijais- ja jälkihuollon aikana perustuu kerran vuodessa tarkistettavaan asiakassuunnitelmaan. Lapsen ja nuoren henkilökohtainen tapaaminen sosiaalityöntekijän kanssa toteutuu pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Taso 3: Lapsen sijoituspaikan valinta perustuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Käytössä on riittävästi lapsen tarpeita vastaavia sijoituspaikkoja ja jälkihuollon tukitoimia nuorille. Jokaisen lapsen kohdalla on arvioitu perhehoidon mahdollisuus. Sijaishuoltopaikkojen valvonta toteutuu suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Sijais- ja jälkihuollossa olevien lasten asiakassuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Lapselle ja nuorelle varataan aikaa sosiaalityöntekijän henkilökohtaisiin tapaamisiin. Sijoitetulle lapselle, biologiselle perheelle ja sijaishuollon toimijoille tarjotaan aktiivisesti tukea heidän tarpeidensa mukaisesti. Sijais- ja jälkihuollon palveluita kehitetään aktiivisesti ja suunnitelmallisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

4. Henkilöstöresurssit

4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa

Taso 1: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu minimitasolle, mikä ilmenee toistuvina jonoina ja palvelujen rajoittamisena. Asiakasmääriin ja palvelutarpeisiin nähden henkilöstö on alimitoitettu erityisesti lapsiperheiden kotipalvelussa (perhetyössä), neuvoloissa, kouluterveydenhuollossa ja oppilashuollossa.

Taso 2: Peruspalvelujen henkilöstön mitoituksessa suhteessa asiakasmääriin ja palvelutarpeisiin on selviä vajeita, mikä näkyy ajoittaisina jonoina ja palvelujen viivästyminenä.

Taso 3: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu niin, että palvelutarpeisiin voidaan vastata viivytyksettä ja asiakkaiden kokemana palvelujen laatu on hyvä. Henkilöstön mitoituksen perus-

1	2	3

teena käytetään paikallista tietoa asiakasmääristä ja palvelutarpeista sekä valtakunnallisia suosituksia.

4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa

Taso 1: Henkilöstön työpanosta ehkäisevään lastensuojeluun on kohdennettavissa vain satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Henkilöstöresurssit on sidottu akuuttiin asiakastyöhön ja korjataan työhön.

Taso 2: Ehkäisevän lastensuojelun sisältöjä ja rakenteita kehitetään osana perustyötä, mutta henkilöstöresurssien riittävä kohdentaminen ehkäisevään työhön ei ole nykyisissä puitteissa mahdollista.

Taso 3: Ehkäisevä lastensuojelu muodostaa selkeän sisällöllisen tehtäväalueen, jonka toteuttamiseen ja kehittämiseen on osoitettu tietty osuus (noin 30%) peruspalvelujen henkilöstön työajasta. Painopistettä siirretään asteittain (3-5 v) korjaavasta työstä ehkäisevään työhön, mikä näkyy suunnitelmallisena henkilöstöresurssin (ohjaus ja tuki, perhetyö) lisäyksenä pelkästään ehkäisevään lastensuojeluun.

4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

Taso 1: Lastensuojelutyön henkilöstöresurssit on mitoitettu minimitasolle suhteessa asiakkaiden määrään ja tarpeisiin. Henkilöstön vaihtuvuus (työsuhteen kesto alle 2 v) on suurta ja lain mukaisissa pätevyyksissä on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutyön henkilöstön vaihtuvuus on vähäistä ja työntekijöillä on lain mukaiset pätevyudet. Henkilöstöresurssien riittävyudessa on ajoittaisia ongelmia, mikä vaikeuttaa lain velvoittamissa määrärajoissa pysymistä.

Taso 3: Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun henkilöstöä on asiakasmääriin ja tarpeisiin suhteutettuna riittävästi tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun työn toteuttamiseen. Kunnan lastensuojelutyötä tehdään pitkäjänteisesti pätevän ja pysyvän henkilöstön voimin. Lastensuojelun (/sosiaalihuollon) tehtävärakenteet on uudistettu STM:n suositusten mukaisesti.

4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Taso 1: Lastensuojelutyötä tehdään yksittäisen työntekijän työorientaatioton varassa. Osaamista ylläpitävät ja kehittävät kollegiaaliset tukirakenteet (esimiestuki, tiimityö, työnohjaus, koulutus) ovat puutteellisia. Lain edellyttämän moniammatillisen asiantuntijaryhmän palvelut ovat käytössä.

Taso 2: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään pääsääntöisesti hyvin samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Työn pitkäjänteiseen kehittämiseen ei ole ajallisia tai muita mahdollisuuksia.

Taso 3: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään aktiivisesti samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Kehittäminen on olennainen osa työtä, jota työntekijät ja esimiehet yhdessä toteuttavat pitkäjänteisesti. Osaamisen ja työn kehittämisessä yhdistetään kokemuksellista, teoreettista ja tutkimuksellista tietoa.

Kokonaisarviointi: Henkilöstöresurssit

LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN STRATEGIAN SISÄLTÖALUEET OULUN SEUDULLA

■ = Seudullisesti toteutettavat strategian sisällöt ja tavoitteet □ = Kuntakohtaisesti täsmennettävät tavoitteet Liite 9 Kuvio 13

